

105

ಬಾರಿತಿ

సాహిత్య మాసపత్రిక

జనవరి: 1990

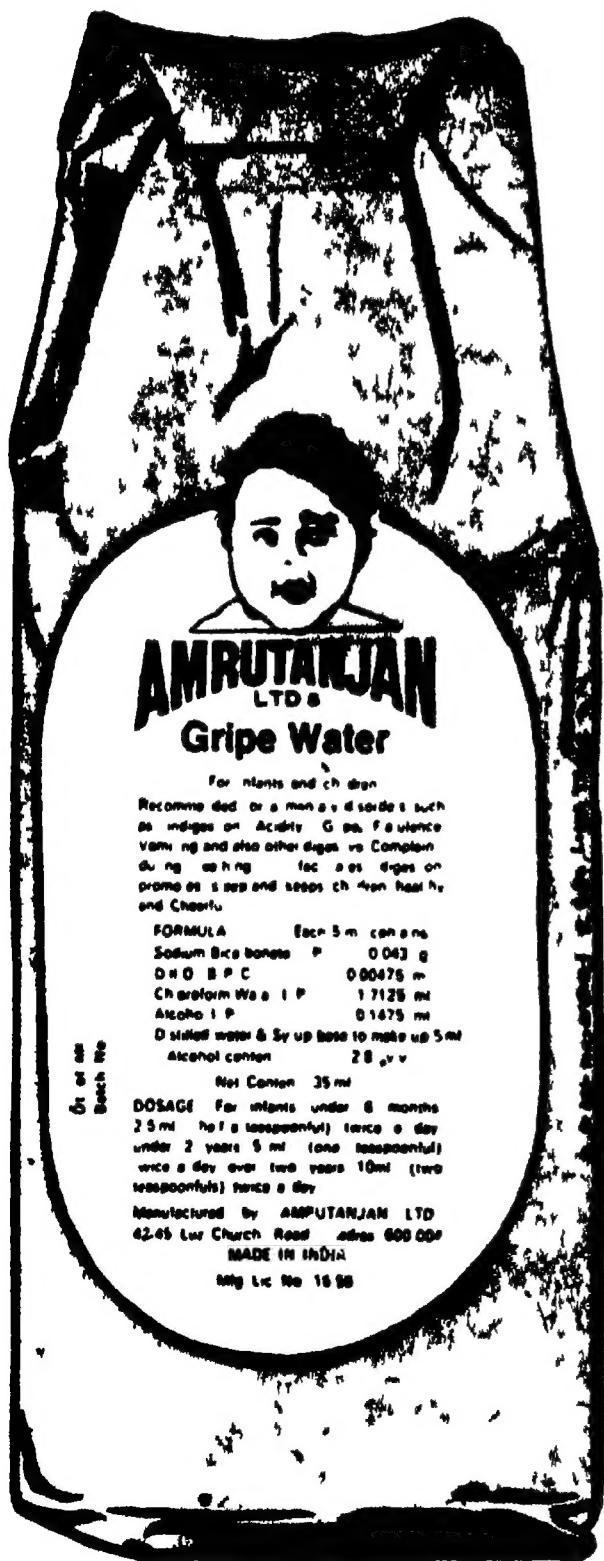
వెల : 5 రూపాయలు

ప్రపంచ పక్షులు

దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులు

అమ్మతాంజన్ గ్రేడ్ వాటర్

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ
గ్రంథాలయం

నమోదు సంఖ్య.....

30

పాప ఆరోగ్యానికి,
సంతోషానికి దివ్యామృతం

అజీర్ణం, వాయువు, కలశనిద్ర, వాంతులు,
విరేచనాలవంటి వాధలు వెంటనే తగ్గిపోతాయి
అకలి, జీర్ణ శక్తి బాగా వుంటాయి పాపాయి
అరోగ్యం బాగుపడుతుంది

అన్యుతాంజన్ లిమిటెడ్

42-45, లక్ష్మీ చర్చ్ రోడ్డు,
మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited

భారతి

మాసపత్రిక

*

శివలెంక శంకుస్థాపన

సంపాదకుడు

(1938-1972)

*

సంపుటము : 67

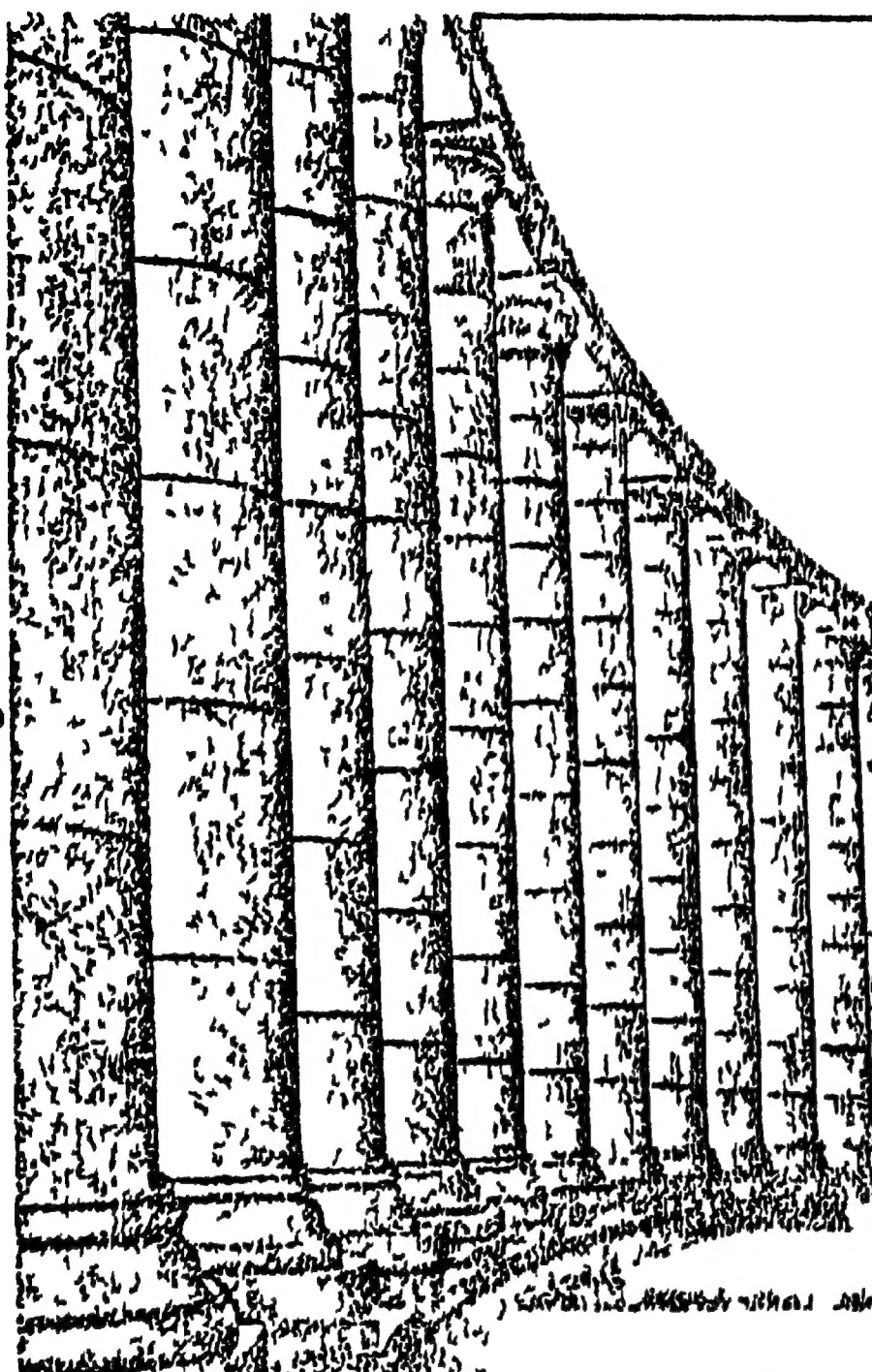
జనవరి 1990

సంచిక : 1

విడిపత్రిక వెల ఐదురూపాయలు

విషయానుక్రమణిక

చారిత్రకాంధ్రములో కొన్ని పన్నులు - వివరాలు	డాక్టర్ సి. ఎ. పద్మనాభశాస్త్రి	5
స్వాంతనము, సూర్యాస్తవము, ఎప్పుడు వచ్చు స్వరాజ్యం?	కైలాసవాసి జనమంచి వేంకటరామయ్య	11
నన్నతిలో లభించిన అశోకుని కాసనములు	డాక్టరు ఇంగువ కార్తికేయశర్మ శ్రీ మూలి వేంకట శ్రీనివాసరావు శ్రీ రావిప్రోలు వేంకట శివశర్మ శ్రీ జనుముల వరప్రసాదరావు	12
విశ్రాంతి లేని కళ్లు	ప్రేరణ	24
మంత్రబలము	శ్రీ గాడేపల్లి కుక్కుటేశ్వరరావు	25
కళ్ళు	శ్రీ విల్సన్ రి విజయ రాఘవరావు	28
జానపదుల స్మృతి గీతాలు	డాక్టర్ గుమ్మా సాంబశివరావు	30
స్మృతుల పరిమళాలు, పారిజాతమే ఓ పదంగా, కలల పట్టుపాన్పు, నేలతల్లి, మానరాగం	శ్రీ కొడిమెల శ్రీరామమూర్తి	34
మేఘసందేశం నాటి సాంఘిక స్థితిగతులు	డాక్టర్ యన్. యల్. యన్. ఆచార్య	36
భయము	శ్రీ దేవరకొండ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	40
ధృతరాష్ట్ర కౌగిలి	శ్రీ ఆచార్య శ్రీనివాసరావు	41
కాలచక్రం	శ్రీ వి. సూర్యప్రకాశ్	42
ఆంధ్ర శృంగార తిలకము	శ్రీ లలితకవి అల్లంరాజు లక్ష్మీపతి	44
అక్షర సమామనయము : ఆంధ్ర లిపి	శ్రీ ధూళిపాళ మణిశ్రీ	47
కలగూరగంప		51
గ్రంథవిమర్శలు		61

స్వాతంత్ర్య మూల స్తంభాలు

వనంబరు 1వ వారంలో మన ఎన్నికలు
ప్రజలు యువకులు వృద్ధులు
మిలియన్ల సంఖ్యలో తమ ఎటు వాళ్ళను
ఎంపికచేసుకున్నారు
ఇది రక్తం వీరే ఎరివరనల గాతలలాగే
మన దేశంలో కూడ ప్రజాస్వామ్య రీతిలో
యరథంగా నాటిగా ప్రభుత్వం ఎరివరన
జరిగింది
9వ లోక్ సభ ఎన్నికలు మరోసారి
ప్రపంచానికి తేటతెల్లం చేశాయి
స్వాతంత్ర్యం - ప్రజాస్వామ్యం వీటిపై
మరికొన్ని ఆచందల విశ్వాసమే
మన దళమని నిరూపించాయి
ఆ విశ్వాసం ఆ స్వాతంత్ర్య జ్వాలల్ని
మనం పరిరక్షించుకోవాలి

ప్రజల వాక్కు ఇది
జాతి వాక్కు ఇది

స్వ వి ష యం

కర్ణాటకలోని గుల్బర్గా జిల్లాకు చెందిన సన్నతి గ్రామంలో ఇటీవల బయట పడిన అశోకుని శిలాశాసనాల గురించి డాక్టర్ ఇంగువ కార్తికేయ శర్మ, ఆయన సహ పరిశోధకులు — ఈ నెల “భారతి”లో సవిస్తరంగా, పచిత్రంగా తెలుపుతున్నారు. శాసనాలపట్ల ప్రత్యేకమైన అభిరుచి, ఆసక్తి ఉన్నవారికే కాకుండా — తతిమ్మా భారతి పాఠకులందరికీ ఈ వ్యాసం అత్యంత రుచికరంగా ఉండగలదని మా ఆశ. చారిత్రక పరిశోధకులకు ఈ వ్యాసం ఎంతో ఉపయోగకరంగా ఉంటుందనడంలో సందేహం ఉండదు.

మేఘనందేశం నాటి సాంఘిక స్థితిగతుల గురించి — ఈ మాసం “భారతి”లో ఒక వ్యాసం ఉంది. కావ్య దర్శనం ద్వారా సమకాలీన సమాజ దర్శనం చేయడం చరిత్ర పరిశోధనలో ఒక భాగంగా ఎవరైనా గుర్తిస్తారు. కాళిదాసు తన మేఘదూతంలో వెలువరించిన వైజ్ఞానిక నాగరిక సమాజం — ఆధునిక సమాజానికి ధీటుగా ఉండడం కొంతయినా ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తుంది. ఇదే అభిప్రాయాన్ని వ్యాసకర్త డా॥ ఎన్. ఎల్. ఎన్. ఆచార్య వెలిబుచ్చారు.

చారిత్రకాంధ్రములో కొన్ని పన్నుల గురించి సాధ్యమైనంత సమగ్రంగా ఈ మాసం “భారతి”లో చర్చించడం జరిగింది. అపుత్రికము, పిండికాద్రవ్యము, వడ్డరావుళము, కడ్డాయము — వంటి సుంకాల గురించి డా॥ సి. ఎ. పద్మనాభకాశ్రి సముచితంగా వివరించగలిగారు. ఈ వివరణలు ఎక్కువమందికి తృప్తి కలిగించగలవని మా నమ్మకం.

ఈ నెల భారతిలో కైలాసవాసి జనమంచి వేంకటరామయ్య రాసిన పద్యాలు కొన్ని ఉన్నాయి. శ్రీ కావ్యకంఠ గణపతి ముని జీవితంలోని యథార్థాన్ని వేకాన్ని “మంత్రబలం”గా అందించిన కవిత్వంకూడా ఈ సంచికలోనే ఉంది. విభిన్న భూమికలను ప్రదర్శిస్తున్న ఆధునిక వచన కవిత్వం కూడా పుష్కలంగా అందిస్తున్న “భారతి” రకరకాల ఆలోచనలకు వేదిక కావాలనేదే మా అభిమతం.

కథా సాహిత్యంపట్ల “భారతి” నిరాదరణ చూపుతున్నదని ఇటీవల కొందరు విమర్శలు చేస్తున్నారు. మంచి కథల కోసం “భారతి” ఎప్పటినుంచో ఎదురు చూస్తున్నది. జీవితమే ఇతివృత్తంగా — చెప్పే తీరులో ఉహితమైన ప్రతిభను కనబరచే కథల కోసం, కథకుల కోసం — ఆరాటపడనివారు ఎవరు ఉంటారు?

కలగూరగంప వేదికను మరింతగా విస్తరింపజేసి అనేక అంశాలమీద రకరకాల చర్చలకు అవకాశం మరింత ఎక్కువగా కలిగిస్తున్నాము. రాసేవారి, చదివేవారి సహాయ సహకారాలు ఎప్పుడూ ఉండాలని “భారతి” మళ్ళీ గుర్తు చేసుకుంటున్నది.

చారిత్రకాంధ్రములో కొన్ని పన్నులు - వివరణలు

'ఆంధ్రదేశము అన్నపూర్ణ' అనే వదము ఈనాటిదే కాదు ఏనాటిదో అని సర్వాంధ్రజనులకు తెలుసును. సకల సౌభాగ్యము లతో, అనేక సంవదలతో కులకూగే ఆంధ్ర ప్రజానీకమునకు ఐంగారుమయమీ గడ్డ. తరతరాల చరిత్ర చదివినా మరింతగా చదవాలనిపించేది చరిత్ర. ఎన్నో వంశములవారు విపులతతో, దక్షతతో రాజ్యభారము వహించినారంటే కేవలము వారి రాజకీయ నైపుణ్యమే కాదు, పాలనా చతురత, పటిష్ఠమైన ఆర్థికాలోచనలే కారణము. కాతవాహనుల కాలము నుండి, విజయనగర, మహమ్మదీయుల సతనావస్థ వరకు, ఆంధ్రదేశపు ఆర్థిక చరిత్ర చూసిన, ఆయా రాజవంశములవారి నైపుణ్యక గోచరమగును. కాననము లో గోచరించిన కొన్ని వసులు గురించి ఎందరో చరిత్రకారులు, కానన సమీక్షలు, నిపుణులు వారి వారి అభిప్రాయములు వివరించి నారు. వారందరకు సహృదయంతో కృతజ్ఞతలు తెలియచేసు కుంటూ, నా ఆలోచనలను, అభిప్రాయములను వివరిస్తున్నాను.

అపుత్రికము, అపుత్రిక ధనము, అపుత్రిక దండము

పై వదములు ఆంధ్ర దేశమునకు చెందిన కొన్ని శిలా కాననములలో కనిపిస్తూ ఉంటాయి. మొదటిది కళ్యాణ చాళుక్యు లకు చెందిన కుమార తైలుపుని (చాళుక్య విక్రమ నరసింహుడు¹) ఆవంచ (మహబూబ్ నగర్ జిల్లా, ఆత్మకూరు తాలూకా) కన్నడ శిలా కాననములో చూడవచ్చును.² కుమార తైలప దేవుడు వ్యాపారస్థులకు కొన్ని సదుపాయములు చేయు సందర్భంలో ఈ వదము చెప్పబడింది.

శ్రీమద్రాజధాని ఆవంచయ వట్టసారిగం
తైలోక్యమల్ల అంగడిపెట్టగం జగదేశ
మల్ల పారిశెట్టగం రాయబంగర మాడి
శెట్టగం వీరనౌకం నమయత్కెం
అల్లియ సమస్త ప్రతెగం కారుణ్యం గెయ్య
శిలాకాననమా చంద్రాక్కా కారంబరం
అపుత్రిక ధన మం కొల్లదం త్తాగియుం, క

శత్రుమం హదర మువ్రతియిల్ల దపాడి
యదం త్తాగి యుం.....

పై కాననములో ఆవంచలో వివరించెడి కొంత వ్యాపారు లకు, సమయాలకు, సమస్త ప్రజలకు కూడ అపుత్రిక ధనమును తీసుకొన్నవారు, భార్యను శారత్వమునకు ప్రోత్సహించినవారగు డురు అన్న భావనలో రాసికట్టుగా ఉంది.

గుంటూరు జిల్లా మోటుపల్లిలో లభించిన అనపోతారెడ్డి శిలా కాననములలో (తెలుగు కాననం, తమిళ కాననంలో కూడ) ఈ వదము కనిపిస్తుంది.³ ఈ రెండు కాననములు శక సంవత్సరం 1280 (క్రీ.శ. 1358)లో ఇవ్వబడింది. తెలుగు కాననంలో-

వరదెసి వ్యవహారులకుమ్మ అపుత్రికమున్ను
కర్ణాయమున్ను మానితిమి ఐంగారు మం
లిము మానితిమి గంధము వకుబడి
సుంఖము పూవ్యకా మరియాదలోను మూంబ
ను ఒకటి మానితిమి తక్కిన సరకులకు
మడి సుంఖము..... అని ఉంది.

అదే సంవత్సరంలో ఇవ్వబడ్డ తమిళ కాననంలో⁴

వరదేశి గలుక్కుం అపుత్రిక దండం
కొళ్ళక్కొడురమ్..... అని కలదు.

పై కాననములను బట్టి చూస్తే, ఈ అపుత్రికము, అపుత్రిక దండం, అపుత్రిక కధనము వదములు కేవలం వ్యాపారుల కోసం వేయించినట్లుగా తెలుస్తోంది. ఉత్తరదేశ శిలాకాననములలో అపుత్రికవేణి, అపుత్ర, అపుత్రిక, అపుత్రికధనము, అపుత్రికా ధనము మొదలయిన రూపాలతో కనిపిస్తుంది. అపుత్రిక మనగా సంభావము లేకపోవుట అనే అర్థం స్ఫురిస్తుంది. వరదేశి వ్యాపారులు ఈ దేశానికి వచ్చి, వ్యాపారాలివ్వద్దీ గావించుకొని స్థిర పడినపుడు, వారు హతాత్తుగా మృతి చెందినపుడు వారి అస్తిపాస్తుల విషయంలో ఈ వదము ఉపయోగించబడింది. 'అపుత్రికవేణి'

యందు 'వేణి' అనుదానికి నిమంతుకాదులు 'విడిపోయిన అస్త్రాని తిరిగి కలుపుట'గా చూపించినారు. బహుశ 'అస్త్రానికవేణి' అనగా సంకానహీనుడైన వాని అస్త్రాని అనే అర్థం తీసుకోవటానికి వీలవుతుంది. కొటియ్యడు తన అర్థశాస్త్రములో⁴ సంకానహీనుడైన మృతి చెందినవాని సంపద ప్రభుత్వ పరమగునని వచించాడు. అటువంటి అస్త్రాని ప్రభుత్వమే రక్షించాలి అని బోధాయన సూత్రంలో కలదు.⁵ మమ ధర్మశాస్త్ర ప్రకారం పైన చెప్పబడినటువంటి అస్త్రాని, రాజు (ప్రభుత్వము) మూడు సంవత్సరాల వరకు విలునచేసి, అటు తరువాత దానిలో ఆరోపంతుగాని, పదోవంతుగాని, పన్నెండవ వంతుగాని తీసుకొని, హక్కుదారులు తెలిసిన తరువాత వారికి ఇవ్వవలెను.⁶ కాని బృహస్పతి ధర్మశాస్త్ర ప్రకారం,⁷ పైన చెప్పిన అస్త్రాని కూడునిదైన ఆరోపంతును, వైశ్యునిదైన తొమ్మిదో వంతును, శ్మశ్రియునిదైన పన్నెండో వంతును, బ్రాహ్మణునిదైన ఇరవయ్యో వంతును ప్రభుత్వ పరమగును మిగిలినది హక్కుదారుల పరమగునని చెప్పాడు. ఒకవేళ హక్కుదారులు ఎవరూ లేరని నిర్ణయించబడితే, బ్రాహ్మణేతరుల అస్త్రాని ప్రభుత్వ పరమగునని, బ్రాహ్మణులదయిన తోటి బ్రాహ్మణునకు చెందునని బోధాయన సూత్రంలో చెప్పబడింది. పైన చూపబడిన శాసనాధారములను బట్టి నంద ర్భానుసారముగ, పై అస్త్రాని వైశ్యులకు సొంతించినదిగా చెప్పి కోవటానికి ఆస్కారముంది.

పిండికాద్రవ్యము

కడప జిల్లాలోని పుష్పగిరి ఇంద్రేశ్వర స్వామి గుడి యందు గల రెండు శాసనములలో⁸ పిండికాద్రవ్య సహితముగాను అను పదము కనిపిస్తోంది. ఆంధ్రదేశ శిలా శాసనములలో ఈ పద ప్రయోగం అపురూపము చెప్పవచ్చు. మొదటి శాసనము శక సంవత్సరము 1182, రౌద్ర సంవత్సరమున పాల్గొని మూడు బహుళ దశమి కుక్రవారము (క్రి.శ. 1261, ఫిబ్రవరి 25) నాడు ఇవ్వబడింది రాజవంశముగాని, రాజు పేరుగాని శాసనములో లేదు. ఇంద్రేశ్వర స్థానావతులు ఈశ్వరజియ్య, ఎఱనాని, బాయెను, చురొకకు (పేరు లేదు), తమ తమ వాలులో వచ్చిన ఇంద్రేశ్వర దేవర వృత్తులలోను, నూతులలోను, బావి యందును (నూతులు, బావులు అని పిడి పడిగా చెప్పటం గమనార్హము), మడిలోను, ఊరిలోను, పిండికాద్రవ్యములోను మొదలయిన సర్వాయములోను వచ్చిన సుమారు మూడు గద్యాణములు, తోడిపాలి పెదమల్లిజియ్యలు, పినమల్లిజియ్యల అనుమతితో పంచమక స్థానంవారి ముందట, బట్టి బయ్యెజియ్యలకు, దేవప్పకు,

మహేశ్వరునికి అమ్మిరి. ఈ అమ్మకమునకు పాక్షిలు స్థానావతులు, జియ్యలు.

రెండో శాసనము⁹ శక సంవత్సరము 1225, శోభకృత్త సంవత్సరము, శ్రావణమాస, కుక్రవక్ష దశమి, కుక్రవారము (క్రి.శ. 1302, ఆగస్ట్ '3వ) ఇవ్వబడినది ఇది కూడ క్రయ శాసనమే. ఇనంగలూరి ప్రోలజియ్య మనునదైన వైరజియ్యలకు, ఇంద్రేశ్వర స్థానావతులైన అంన్నామలజియ్య కుమారుడు దేవజియ్యలు, తనకు చెందిన ఇంద్రేశ్వర దేవర, సోమనాథ దేవర గుడి వృత్తులయందును, కొత్తూరు (కొత్తూరు?) లోని మడియందు వచ్చే వృత్తులయందును, పిండికాద్రవ్యము నందును, తన తాత ముత్తారం కాలమునుండి, పిడివ్వారా లభించుచున్న అయిదు పాలు వృత్తులలోని అర్థభాగమును మూడు వందల ఇరవై పణములకు జ్ఞాతల అనుమతితో అమ్మివేసెను. 'పిండికాద్రవ్యము' అను పదము ప్రస్తుతం చర్చనీయాంశము. కొటియ్యని అర్థశాస్త్రములో¹⁰ పిండికర అనే పదము రాష్ట్రం మొత్తానికి చెందే శిస్తుగా చెప్పబడింది. అర్థశాస్త్ర వ్యాఖ్యాత భట్టిస్వామి¹¹ 'పిండికర' మొత్తం గ్రామానికి చెందే పన్నుగా మాత్రం భావించ వలసి ఉన్నది అని చెప్పాడు. అందువల్ల వ్యక్తిపన్ను, ఆదాయ పన్ను అని కాకుండా, గ్రామానికి మొత్తానికి చెందే పన్నుగా భావించటానికి వీలవుతుంది. కాని ఈ రెండు శాసనములను అమూలాగ్రంగా శోధన చేస్తే మరొక అర్థం స్ఫురిస్తుంది. ఈ రెండు శాసనములు క్రయ శాసనములని నిర్వచనంగా చెప్ప వచ్చును. దాతలు వారివారికి తరతరాల ద్వారా సంక్రమించిన హక్కులను అమ్మివేయటం గమనించవచ్చు. వారికి వివిధ స్థలాలలో సంక్రమించే హక్కులను, పిండికాద్రవ్యములను అమ్మివేయటం జరిగింది ఈ పదము తరువాత 'తన తాత తండ్రి తరమున చెల్లె' అను పదమువల్ల, బహుశ: పిండికాద్రవ్యము, వారి వారి బుటుంబాలకి చెల్లె పంకపారంపర్య హక్కుగా విర్ణయించటానికి మాత్రమే వీలవుతుంది. పిండికాద్రవ్యము, పిడి, పిండి (అనగా పంకపారంపర్యమునే సూచిస్తుంది) అను పదములకు పర్యాయపదము కానచ్చును.

అయిరాని రూక - కులోత్తుంగచోడుని నామగతుడైన మన్న మణ్ణయ రాజుని నాదెండ్ల శిలాశాసనము¹² (శక సంవత్సరం 1061) నందు 38-39 పంక్తులలో

నాదిండ్లం బెండ్లి సేసివారు కొండ్లు

వారు గద్యానమును [నడుపున] అయిరాని

రూకను విద్యామంతులకు పూజారి(కి) ౧౩
నట్టవుల చాడపోజ మల్లెల [౬].....అని
కలదు.

చాలమంది పరిశోధకులు అయిరాని రూకను పెండ్లి సుంకముగానే పరిగణనలోనికి తీసుకున్నారు. కారణం నాదిండ్లం పెండ్లి వేసిన వారు, కొడుకువారు అని ఉండటంమూలాన కావచ్చు. దేవాలయాల యందు వివాహము చేసేటప్పుడు కొంత రుసుము చెల్లించవలసిన బాధ్యత ఇప్పటికీనీ కలదు. చారిత్రక కాలంలో దేవాలయం ఒక సంస్థ. అందులో చాలమంది ఉద్యోగులు ఉంటారు. వారికి ఉపాధి కల్పించవలసిన బాధ్యత దేవాలయం ది మాత్రమే అవుతుంది. వివాహాది కార్యక్రమములు నిర్వహింపదలచినవారు అలయోద్యోగులకి కూడ కొంత పొమ్ము చెల్లించవలసి వస్తుంది. ఈ ఉద్యోగులలో పూజారులు, ప్రాసావతుల దగ్గరినుండి, నట్టవులు, పానులు, నీళ్ల నీందె మోయువారు కూడ ఉంటారని కాసనముల తెలుస్తోంది. పై కాసనంలో విద్యామంతులు అంటే బహుశః శాస్త్రవేదులు కావచ్చును. అయితే అయిరేని రూక అంటే ఏమిటో మరింత విపులంగా తెలుసుకోవలసిన అవసరం ఎంతయినా వుంది. చేమకూర వెంకటకవి వ్రాసిన 'విజయ నిలాసము'లో—

'బరేని గొవివచ్చి రైదువల్ పాటలు పాడుచు
కుభవేళ వేడు కంఠం...." అని కలదు.

కోటి వెంకనార్యుని కృతమైన అచ్చ తెనుగు విఘంటువు శ్రీ ఆంధ్ర భాషార్థవములో¹³

'మట విశేషము లైరేని కడవలనగ....' అని కుండలకు మరొక పేరుగ చెప్పారు. కూచిమంచి తిమ్మనకవి ప్రణీతమైన అచ్చతెలుగు రామాయణం, అయోధ్యాకాండం, నీలాసుందరి పరిణయ మను¹⁴ భాగమునందు—

రిక్కిరాయడు దిమిపీఠి రేవెలంది,
బెడ్డియగునని కడియము పేరింటాలు మోపి
యైరేని నీటిలో ముంచు ఎపిడి కుండయె
బ్రహ్మ యిట్టి ప్రాసావ

అని కుండలుని ఎర్పించాడు.

సూర్యరా వాంధ్ర నిఘంటువు¹⁵ందు బరేని చెప్పి అయిరేని అనే పదమునకు వివాహవేదిక యందు నిలుపు చిత్రిత జలపూర్ణ మటము, బచ్చెన వనిచేసి పెండ్లికుండలు అనే అర్థము కలదు. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడెమీవారు ప్రచురించిన ఆంధ్ర క్రియా స్వరూప మణిదీపిక¹⁶ యందు బచ్చెన, బచ్చెన

పూయ అను పదమునకు రంగు పూయట అనే అర్థము గోచరిస్తోంది. అంటే అయిరేని - అయిరాని - బరేని అనగా రంగులు పూసిన కుండలు అని అర్థం చెప్పవచ్చును. వివాహవేదికయందు నిలుపు చిత్రిత పూర్ణమటములని అనుకోవటానికి ఆస్కారముంది. కాసనములో వచ్చిన అయిరేని (అయిరాని)కి ఇదే అర్థం చెప్పవచ్చును. అయిరేని రూక అనగా, చిత్రిత పూర్ణమటముల కిచ్చిన రూక, అనగా రంగు వేసిన కుండలకు ఇచ్చినటువంటి రూక అనే అర్థం వస్తుంది. పెండ్లి చేసినవారు, పెండ్లికొడుకువారు ఈ కుండలుకుగాను ఇచ్చిన రూకలను అయిరేని రూక, అయిరాని రూక అని పిలుస్తారు కాని పెండ్లి చేసినందుకు, దేవాలయములో నిచ్చిన సుంకంపు రూక అని మాత్రం కాదు.

వడ్డ రావుళము, బీరనము, బీరణాలు

సుమారు పదకొండు - పన్నెండు శతాబ్ది కాసనముల నుండి వడ్డరావుళము, వడ్డరావుళ సుంకము, వడ్డరావుళ సుంకాధికారి, బీరనము, బీరణాలు అనే పనులు ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో కనిపిస్తూ ఉంటాయి. ఈ పనులను భూమి శిస్తుకు సంబంధించినవిగా కొంతమంది ఊహించారు. ఈ పనులకు, భూమి శిస్తుకు గల సంబంధమేమిటో చెప్పలేదు. క్రీ.శ. 1147వ సంవత్సరమునకు చెందిన పెదకొండూరు¹⁷ శిలా కాసనములో ఈ పనులు కనిపిస్తాయి.

శ్రీమన్మహామండలేశ్వర [కు]లోత్తుంగ చో
డ గొంకరాజుల ముద్రిపెరి యానన పెగ్గడ
వల్లినాంటిలో [నుగ దమ]కు నడిచెడు [వడ్డ
రావుళము] పాలును!!

కులోత్తుంగచోడును ముడువలి యాననపెగ్గడు తనకు వల్లినాగునుండి లభించెడి వడ్డరావుళములోని కొంత పాలును సమర్పించి ట్లుగా తెలియచెప్పించి వది. ఎదే కాసనములో (22వ పంక్తినుండి)

...నామూరి అలయు చుట్టలోగుం [బుట్టు] పెం
... [] పెద్ద రావుళము [బీర] [ణాలు] బోడ్డి భీమా వచ్చి
పీసా ... [] ... విఘంటెల్ల పెద్ద కడ ఎరిహారిముగా
నా[] ప్రాక్కముని నడిచునట్లుగా విచ్చోమి ..

కాసురాజుల ఎడ్డిదేవరాజు ఎఱయన పెగ్గడ, బయ్యన పెగ్గడ, ఒకన, బొల్లన మొదలైనవాయి కొడమగూడ అశేష మహా జనాలకు పైన చెప్పిన ఎన్నులన్నియు, కొడమగూడ అగ్రహారములోని దేవభోగములకు, అలంద దీపములకు,

పై వేద్యములకు, సన్యాసులకు, విద్యార్థులకు సర్వకాలములకు నడిపేటందులకు దానము చేసెనాడు. వృద్ధరావులకు వీరజాట వస్తులలో వీరణ 7 వీరనము, వీరములోనుండి ఉద్భవించినది. కాకతీయ కాసనములో వీరజాట, వీరవస్తు, వీరలవస్తు తరచుగా చూడవచ్చును. ఐహళ వీరము (పైవిటలను) వారి సేవలను వివిధాంగిణికోటానికై విడిచి వస్తు కావచ్చును. దా॥ కె. వి. రమేష్ 'సాధన' అనే కన్నడ సాహిత్యక క్రితంలో "వృద్ధరావు-విక్రీడ" అను వ్యాసములో¹⁸ 'వృద్ధరావు' అనే పదము 'వృద్ధరావు' అను పదములోనుండి వచ్చినదని, వృద్ధరావు - వృద్ధరావుత - వృద్ధరాజుల కావచ్చునని వివరణ ఇచ్చారు. దీనిప్రకారము వృద్ధరాజుల బోధన కొరకు సమీకరించిన సౌము అనే అర్థం వస్తుంది. ఈ సౌము సేకరించటానికై 'వృద్ధరావు' సుంకాదివారి పదవి సృష్టికరించటం జరిగి వుండవచ్చు. పైన ఉదహరించిన కాసనము గల ఊపేటకూడ గమనింపదగినది. పెదకొడమగుండ అని పేరు. పెద-పెద్దలో విచ్చి వచ్చింది పెద్ద అనే పదము వృద్ధకి ప్రతిరూపం. పెద్ద కొడమ అనగా పెద్ద పింహలు అనగా విడి సాహసానికి మారు పేరు. అంటే కొర్యానికి ప్రతిరూపమయిన కూరులు, సైనికులకు వర్తిస్తుంది. పెదకొడమ గూడ ఐహళ వృద్ధ పైవికుల లేక వృద్ధ పైవికుల స్థావరం కావచ్చు. అచ్చటనుండి వసూలు చేసే సౌము వృద్ధరావులము. దానికి తోడు వీరనము, వీరపంస్తు, వీరల పంస్తు మున్నగువాటితో చేకూర్చటం గమనింపదగిన విషయం. దీనివల్లన చారిత్రక కాలంలో, ఆంధ్రదేశములో నివృత్తులయిన సేనానాయకులకు, కూరులకోసం సమీకరించే వస్తులు ఈ వృద్ధరావులము, వీరవస్తు, వీరనము అని తెలుస్తోంది.

ఓహరు

క్రీ.శ. 1195వ సంవత్సరమునాటి పిల్లలమట్టి¹⁹ శిలా కాసనములో 'నాహరు' అనే పదము రెండుసార్లు ప్రయోగింపబడింది. దా॥ మారేమండ రామరావుగారు,²⁰ దా॥ గోపాలరెడ్డి గారిపైపురు టాడ దానిని నాహరుగానే చదివాడు. కాసన పాఠములో

శ్రీ నామేశ్వర దేవరిప అంగరంగ
భోగార్థనమై వాగులవాంటి విశ్వనాథ
సముద్రమునందు వామెరిడ్డి ఇరుగాడుం
బండ నొహరి లేకుండాను ముటుతులు
ఎవిమిది । అంద విశ్వనాథయ్యకుం
బుణ్ణముగా విరుగారూం బండ నోహరి
లేకుండాను విచ్చిన ముటుతులు.....

అని గలదు. ఇతడు "ఇలనారాజులతో నొహరి" అనుటచిని 'ఇరు గారు బంటన్ ఓహరి లేకుండాను' అని చదివిన తరువ్వు తొలగును. ఇరుగారు, ఇరుకారు అనగా 'రెండు వంటలు' అన్నట్లును ప్రసిద్ధమే. పై వాక్యమునకు ఆత్మము వెండు వంటలకు పన్ను విధించుకూడా అనే అర్థము స్ఫురిస్తుంది. ఐహళ ఇది దూమి కిస్తుకివంబబడించినపై ఉంటుంది. కాని ఓహరుకు కావలెవాని వస్తు అని ది. పి. సర్కారుగారు ఇండియన్ ఎపిగ్రాఫికల్ గ్లొసరీలో చూపించారు.

ఓర్ర (ఓరిస్సా) దేశము నేరిన నాలుగవ శతాబ్దమున విద్యేశ్వర శిలా కాసనములో 'దండాపి ఓహరు' అని కలదు.²¹ దా॥ రామదండరావుగారు 'దండాపి'ని గ్రామ కావలెవానిగా నుర్తింబి, 'దండాపి ఓహరు' తలారి తన్నుగా నిర్ణయించారు. కాని ప్రస్తుత కాసనములో 'ఇరుగారుంబంటన్ నొహరు' అని యుండట వలన పై నిర్ణయము ఈ సందర్భమునకు తరిపోదు. అందువలన రెండు వంటలపై వచ్చే రాబడి తన్నుగా నిర్ణయించటానికి వీలగుతుంది. అంటే రెండు వంటలపై వచ్చే రాబడి వస్తును 'మాపి' చేసినట్లుగా తీసుకొనవచ్చును.

కడ్డాయము, ఖడ్డాయ, ఖడ్డాయము, ఖట్టిగ

ఆంధ్రదేశ కాసనములు సంబంధించినంత వరకు పై పదములు రెడ్డి, విజయనగర కాలము నుండి కనిపిస్తున్నాయి. దా॥ నేలూరి వేంకట రమణయ్యగారు 'స్టడీస్ ఇన్ ది థర్డ్ థై నాస్టి ఆఫ్ విజయనగర' గ్రంథములో ఈ పదముల అర్థము తావి పరిశోధకులకు పదిలిచేసారు.²² కాని వారు శ్రావ్యత చరిత్రకారులు రైస్, విమలకాటలు కెట్టిర్ అరిప్రాయములను తమ గ్రంథములో పొందుపరిచారు. రైస్ గారి అనువాదప్రకారం ఇది 'సైస్' 'దండము' అని, కెట్టిర్ గారి ప్రకారం, 'ప్రజలచేత బలవంతముగా కొన్ని వస్తువుల మీద కట్టించేటి ఒక విధమగు పన్ను అని వేంకట రమణయ్యగారు రాసారు. క్రీ.శ. 1358న ఇవ్వబడిన అనపోతారెడ్డి మోటుపల్లి తెలుగు²³ మరియు తమిళ²⁴ శిలా కాసనములలో పైన చెప్పిన అపుత్రికముతోపాటు కడ్డాయము వస్తు కనిపిస్తోంది.

..... పెట్టము వరదేవి వ్యవహార
రులకును అపుత్రికమున్ను [క]డ్డాయ
మున్ను మానితిమి బంగారు సుంఖము
మానితిమి

రెండవ దేవరాయని శ్రీరంగ శాస్త్ర కాసనమునందు²⁵ (క్రీ.శ. 1434), దేవరాయుడు త్రిసిరాపల్లి రాజ్యమునందు గల చోళమండలమునందును గల ఆయిదు గ్రామాలను కాళ్యప గోత్ర

దైన పెరుమాళు ఉత్తమకంచికి చారపోసివట్టుగా కలదు. సైన చెప్పిన గ్రామాలు కావేరీ నది దక్షిణ తీరమునందు గలవు. ఈ గ్రామాలనుండి లభించు అనేక పన్నుల గురించి ఈ కాసనము నందు గలవు. ఉదాహరణకి వానరవారి, కటిక్కడమై (చేనేత మగ్గముల పన్ను); మార్కడైమై (వృక్షముల మీద పన్ను); కడ్డాయము మొదలయినవి కలవు. కడ్డాయము, ఖడ్డాయము, గడాయము, కట్టిగ మొదలయిన వదములు దాదాపు తీరప్రాంతములందు లభించు కాసనములందు కచ్చించుట గమనార్హము. దీనివలన ఈ వస్తువు, వ్యాపార విశేషములకు ఏదయినా సంబంధ ముండవచ్చును. తమిళమునందు కట్టాయము గలదు. కట్టు వదవలకు సంబంధించినది అవి తమిళ విమంటువు చెపుతోంది. కట్టు - ఆయము - వదవలనుండి లభించు ఆదాయము. ఐహళ ఇది వ్యాపారస్థులు తమ వదార్థములు తీసుకొని వచ్చి నప్పుడు, చెల్లించు వన్ను కావచ్చును. సైన చెప్పిన కాసనాచారముల మూలంగా కడాయము, ఖడ్డాయము, కట్టిగ మొదలైనవి తీర ప్రాంతములందు వ్యాపారస్థులు తమ వదార్థములను వ్యాపారార్థము తీసుకొని వచ్చునప్పుడు చెల్లించు వన్ను అవి చెప్పటాని కాస్కారముంది. క్రి.శ. 1494 సంవత్సరపు మెహమూద్ నగర్ శిల్లాలోని మనపూర్ శిలా కాసనములో²⁸

ససాళమను మొదలు.....సనపేత యేటిదాంకాను దెవ
విరాళం గదెం పిడ్డాయం వెటి పేమి.....సవన్మున్ను
ఇందులో గదెం ఐహళ

గదెం < ఐదెం < ఖడ్డాయ < కడ్డాయము < కట్టాయములో నుండి
వచ్చియుంటుంది.

సూచికలు :

1. తెలంగాణా కాసనములు, వాల్యూం-2, పే. 60-61.
- 2) సౌత్ ఇండియన్ ఇన్విసిక్రిప్షన్స్, వాల్యూం-10, కాసనపు సంఖ్య-556.
- 3) సౌత్ ఇండియన్ ఇన్విసిక్రిప్షన్స్, వాల్యూం-26, కాసనపు సంఖ్య-635.
- 4) అర్థకాత్రము, భాగం-2, చాప్టరు-6.
- 5) దోదాయన సూత్రం, చాప్టరు-1, భాగం-10, సూత్రం-6.

- 6) లాస్ ఆఫ్ మను, 'సేక్రెడ్ ఐక్స్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్' , వాల్యూం-25, పే-256.
- 7) నారదీయ అండ్ బృహస్పతీయం, 'సేక్రెడ్ ఐక్స్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్', వాల్యూం-33, చాప్టరు-14, పే-336.
- 8) ఇన్విసిక్రిప్షన్స్ ఆఫ్ ఆంధ్రప్రదేశ్, కదవ దిష్టిక్ట్, వాల్యూం-1, పే-197.
- 9) సై వాల్యూం, పే-223.
- 10) అర్థకాత్రము, భాగం-2, చాప్టరు-15, సూత్రం-3.
- 11) కె. పి. జయస్వామి - కట్టిస్వామిన్ కామెంటరీ ఆన్ కొటిల్లాన్ అర్థకాత్ర
- 12) సౌత్ ఇండియన్ ఇన్విసిక్రిప్షన్స్, వాల్యూం-10, కాసనపు నెం-107.
- 13) ఆంధ్ర భాషార్థవము, పే-89.
- 14) వీలాసుందరి పరిణయము, పే-379.
- 15) సూర్యరాయాంధ్ర విమంటువు, పే-885.
- 16) ఆంధ్ర క్రియాశ్వరూప మణిదీపిక, పే-776.
- 17) సౌత్ ఇండియన్ ఇన్విసిక్రిప్షన్స్, వాల్యూం-10, కాసనపు నెంబరు-119.
- 18) సాదనె (కన్నడ), వాల్యూం-1, పార్టు-2, పే-78.
- 19) తెలంగాణా కాసనములు, వాల్యూం-1, నెం-7.
- 20) జర్నల్ ఆఫ్ ఆంధ్ర హిస్టరీ అండ్ కల్చర్, వాల్యూం-1.
- 21) ఎపిగ్రఫియా ఇండికా, వాల్యూం-29, పే. 50-51.
- 22) ది తర్డ్ రై వాస్తీ ఆఫ్ విజయనగర, వాల్యూం-3.
- 23) సౌత్ ఇండియన్ ఇన్విసిక్రిప్షన్స్, వాల్యూం-10, కాసనపు నెం-556.
- 24) సౌత్ ఇండియన్ ఇన్విసిక్రిప్షన్స్, వాల్యూం-26, కాసనపు నెం-635.
- 25) ఎపిగ్రఫియా ఇండికా, వాల్యూం-18, పే-139.
- 26) పెల్లెట్ ఎపిగ్రాఫ్స్ ఇన్ ఆంధ్ర, కాసనపు నెం-18, 27, పే-75.

సాంత్వనము

చిట్టు దోపను వయనంబుజేడు పొండు
దెండ దాకంగఁ జెట్టుల యండ జేరె
వాన మోదంగ నొక యింటి పంచ నెలిచెఁ
బిడుగు మొత్తంగ నింకఁ జెప్పెడిది యేమి?
ఇంత వాడంతవాడయ్యె నీకు కృపను
ఇల్లు నిలబెట్టు నా ముప్పు వెళ్ల బెట్టు
ననుచుఁ దలపులు వ్యర్థమయ్యె
నకట! వ.సు.రాయనికిఁ బుత్రు డస్తమింప

ప్రార్థ మనుభవింపక
తీరునె యెవ్వరికైన ధృతి తలగక యీ
ఘోర తరి పుత్రశోకపు
వారిధిఁ దరియింపనయ్య వైరాగ్యతరిన్

* ఈ కావ్యము శ్రీ వడ్డాది సుబ్బారాయుడుగారి
(వ.సు. రాయ కవి) ప్రియపుత్రుడు ప్రహ్లాదమూర్తి
అకాల మరణము సందర్భమున వ. సు. రాయకవికి
వంపినవి. 1-11-1907 ఆంధ్రకేసరి పత్రికలో ప్రచు
రింపబడ్డవి. ఈ కావ్యమునే పురస్కరించుకొని
వ.సు రాయుడు వ్రాసిన “సుత స్మృతి” అనే స్మృతి
కావ్యములో ఈ క్రింది పద్యములో వాపోయినారు.

జనమంప న్యయజుండు, మత్ప్రియతమచ్ఛాత్రుండు,
సన్మాలతిన
దెనుగుం జేసిన దంటు, భావ గురుతల్ దీపింప,
నన్ దెల్పుచున్
జిన పద్యంబులు మూడు కేసరిని వ్రాసెన్;
జెంతలేవింక నె
వ్వని కేనిట్టి విశేషముల్ దెలుపుదున్? బ్రహ్మాద!
వికాత్మజా!

సూర్యస్తవము

కుదురై నిల్చు నమస్త తేజములకున్ కూటస్థుడై
కాల్చుఁ దా
నుదయం బభ్యుదయంబు నస్తమయమున్
వ్యోమంబునందున్ సుఖ
ప్రదుడౌ మ్రొక్కినఁ గన్ను దమ్ముల కెకేన్
బ్రత్యక్ష దైవంబగున్
మది నెంతున్ జగదాత్మీ సూర్యుఁగని,
నన్ త్రైలోక్య దీపాకృతన్

ఎప్పుడు వచ్చు స్వరాజ్యం?

ఎప్పుడు వచ్చు స్వరాజ్యం
బెప్పుడు నను చెందరెందరొ యడుగం
జొప్పెడదు గాని యయ్యది
యుప్పరమున నుండి గాలికూడి పడెడునె?
ఇచ్చెడిది కాదొక శ్లులు
పుచ్చుకొనెడిది యునుగాదు భూజను అభిలం
బిచ్చికొని తెచ్చుకొనఁ దా
వచ్చెడిదే కాని యిరక స్వారాజ్యమునన్.
సర్వమును విడిచి కొలిచిన
సర్వేశ్వరు డెట్లు లట్లు స్వారాజ్య పదం
బుర్విఁ గనబడెడు బాహ్యం
తర్విక ననరూప ము క్తిధామంబగుచున్.
దేయవలెఁ గృషి నిరంత
మా యా సంబంధక యభిమతార్థంబునకై
పోయవలెఁ దపసుధారను
సేయవలెం దుదకుఁ బ్రాణమేనిఁ దృణముగన్.

శలియమన నంభుయన

గలదందురు శక్తి గానఁ గలతల నెల్లన్

నిలుపాడి హిందువులును ము

నలిమానులుఁ గలసి మెలసి నలపఁ దగు శృషిన్.

స్వాతంత్ర్యామృత పానము

చేత మహాన్నత్య పదవి సిద్ధించు, మహా

పాతకము శుద్ధపానము

చేత నభోగతియె మనకుఁ జేతురు నింకన్.

శట్టకు డి నీమగుడ్డను

ముట్టకు డి మత్తు ద్రవ్యముల నెవ్వయు, లే

వట్టకుడి యాయుధములఁ

తిట్టకుడి మిమ్ముఁ గొట్టితిట్టెడి శత్రున్.

శట్టకు విదేశీ వస్త్రము

శట్టకు, మన సారె నోటికడ కూడు పడం

గొట్టకు, పాపాత్ముడనై

శట్టకు మురిత్రాడు తల్లి కంఠంబునకున్.

కాటకము తొత్తు దెవ్వయి

కూటికి గుడ్డకును లేక గోఁజాడెడి యీ

పాటకపు జాతి పాలిటి

హాటక శృంగంబు రాత్తుమన నల్పంబే!

ఈ రాటనము ద్రిప్పడి

యారాటము బాసి కందు రఖిల సుఖంబుల్

క్రూరాటవికుల పగిదిం

బోరాటములేల స్త్రీలు పురుషులు బిడ్డల్?

మును నన్ననూలు వడికిన

జనులిప్పుడు ముదుకపోగు సాగించుటకున్

గనరాదు చింత మును చి

క్కిన శశిపున్నతును దెలుపుఁ గిరణపు బలుపున్.

నన్నపు వలువలు క్రొన్నెల

వెన్నెలవలె నెందొ పట్టి వెదకగవలయున్

బున్నమ రేయెండ వలెం

జెన్నగు నెల్లెడల వెల్లచీరలె తరచై

బోధింతురు నయ భయముల

బాధింతురు చెరలఁబెట్టి పలు వగల మిమున్

శోధింతు రహింసా పర

మో ధర్మయతున్న పలుకు పోనాడుకుడి!

నట్టింటి పగనుడి చూ

పెట్టవలెన్ విషమ సంధివేశల వేర్పుల్

నట్టెట కొండ దగిలిన

పుట్టి మునిగిపోవుఁ బ్రాణములు వ్యర్థముగన్.

శవధంబల్ల వసిమతో నలిపి విశ్వామిత్రుడుం బోలె డా

గపటోపాయములం గుతంత్రముల సంకల్పించి

మిమ్మెల్ల దె

ష్ట్య పథంబందుఁ గనం దలంచు పరుడాకాభంగముం

బొందగాఁ

జపలుల్ గాక మహాత్ము పల్కును హరిశ్చంద్రున్

బలెన్ నిల్పుడి!

ధర్మంబె జయము నిచ్చును

ధర్మమె స్వారాజ్య సంపదయు నిచ్చుఁ సికన్

ధర్మంబె మూల మంతుకః

ధర్మే నర్వం ప్రతిష్ఠితమ్మన వినమే!

శైలాసవాసి జనమంచి వేంకటరామయ్య

డాక్టరు ఇంగువ కార్తికేయ శర్మ
శ్రీ షూలి వేంకట శ్రీనివాసరావు

శ్రీ రావిప్రోలు వేంకట శివశర్మ
శ్రీ జనుముల వరప్రసాదరావు

సన్నతిలో లభించిన అశోకుని శాసనములు

సన్నతి యను గ్రామము (16° 49' ఉత్తరము: 76° 54' తూర్పు) కర్ణాటక రాష్ట్రములోని గుల్బర్గా జిల్లా చితాపూరు తాలూకాలో నున్నది. యాదగిరికి 50 కి.మీ వాయవ్యముగాను, చితాపూరు నలవరు రైల్వే స్టేషనుకు 40 కి.మీ. దిశ్యు మార్గములో చేరవగును. ఈ గ్రామమున గల చంద్రలాంబి దేవాలయము కర్ణాటక రాష్ట్రవాసులకే గాక చేరువైన మహారాష్ట్ర ప్రాంత వాసులందరికీ ఆరాధ్య దైవముగా నున్నది. తిరునాళ్ళు జరుగుచున్నవి. ఈ అమ్మవారిని చందాల వరమేశ్వరిగాను, చంద్రాంబికాను స్థల పురాణము పేర్కొనుచున్నది. ఈ ప్రాచీన గ్రామము, భీమానది వద్దన పవిత్రమైన తీర్థక్షేత్రముగా కూడ వాళి గిన్నది. పలు చారిత్రక స్థలములు, కోట శిథిలములు నది యొడ్డుననే తూర్పున కనగనహళ్ళి గ్రామము వరకును కానవచ్చుచున్నవి. ఈ కోటను "నేతురాజుని కోట" యని పిలుచుచున్నారు. శిథిలములైన యిటుక కట్టడములు రమారమి రెండు కిలోమీటర్ల భూమిని విస్తరించియున్నవి. ఈ చోటును రజనుండలమని కూడ పిలుతురు.

మొదటిసారిగా (1954), సీ స్థలమును బౌద్ధ స్థావరముగ గుర్తించినవారు గుల్బర్గా వాణిగు కప్పత్రల కృష్ణారావుగారు¹ మైసూరు విశ్వవిద్యాలయమున ఆచార్యులైన శ్రీ శేషాద్రిగారు యీ స్థలమును పరిశీలించి శిల్పముల చరిత్రలపై నొక వ్యాసమును ప్రచురించిరి (1964-65)² అనంతరము శ్రీ పి. వి. దేశాయి (పిబ్రివరి, 1968), కర్ణాటక విశ్వవిద్యాలయము తరపున యీ ప్ర. శమును³ దర్శించి కర్ణాటకములో నతిపెద్ద బౌద్ధ స్థలముగా పేర్కొనిరి.

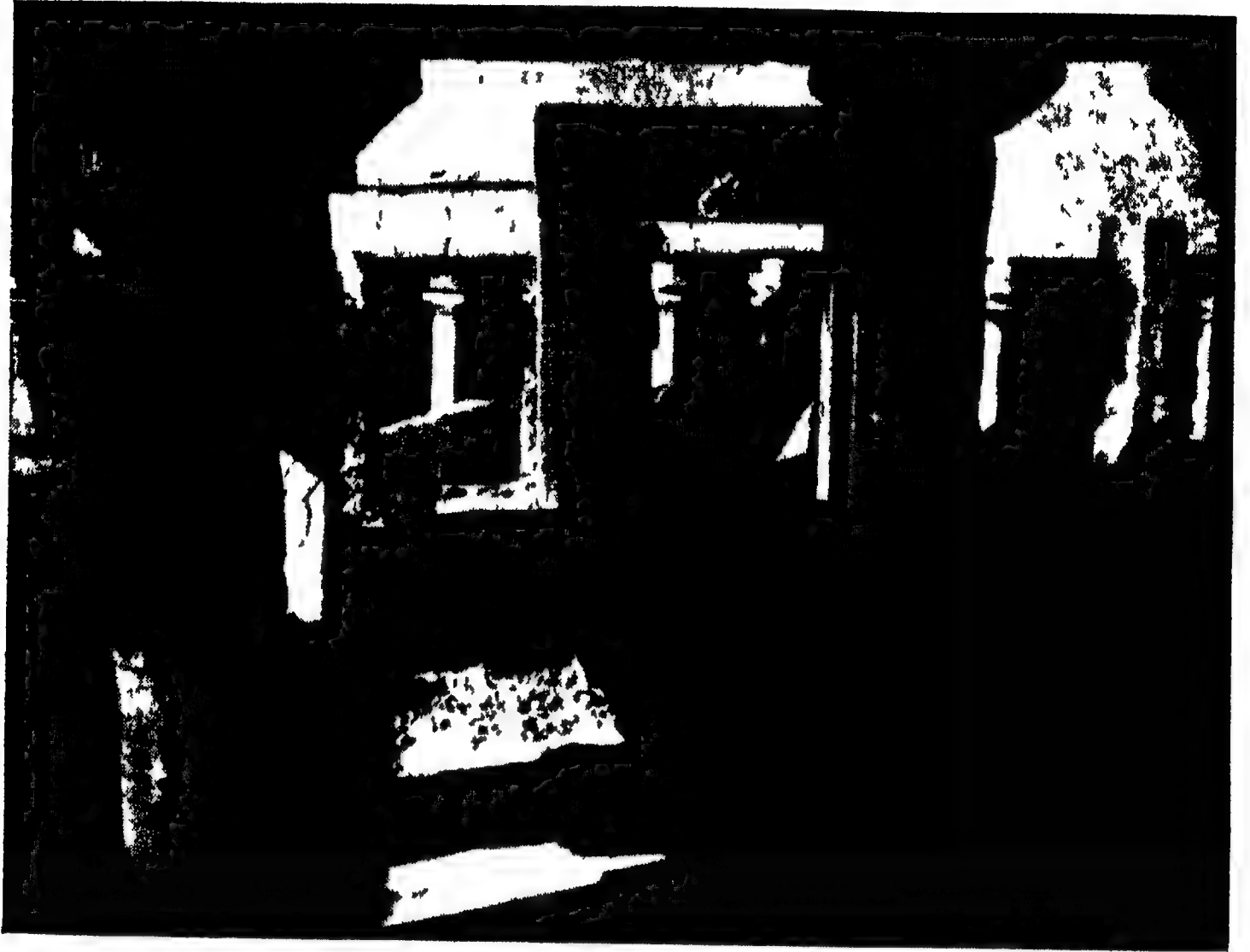
ఈ గ్రామముని ప్రాచీన దిబ్బలు సాగుభూముల మధ్యగా నుండుటచే ఎప్పుడప్పుడు శాసనములున్న శిలలు వెలుగు వచ్చుచుండెను. ఈ శిల్ప శిలలు, ఆమరావతి - నాగార్జున కొండలోని

సాతవాహన - ఇక్ష్వాకుల కాలమునకు చెందిన శిల్పముల బోలి యున్నవి. కావనములబట్టి క్రీ.స్తబ్దము 2వ శతాబ్దినాటివిగాను శిల్పగాదలనుబట్టి దీవంగతులైన గృహస్తులు, వైదికులు, ఆదివతులు, రాజవంశీయులు మాత్రమే గాక వైక్యలు, పరివ్రాజకులు కూడ పేర్కొనబడియుండుట ఈ భాయా శిలలలోని ప్రత్యేకతగా నెరుగవలసి యున్నది. కేవలము బౌద్ధ శిల్పము లనుట యుచితముగా తోచదు.

ఇక చంద్రలాంబి ఆలయ ప్రాంగణమున ఆలయమునందు కట్టడములోను, యిట్టి సున్నపురాయి శిల్ప-శిలాకావనముల భాగములు మెండుగా లభించుచున్నవి. ఇటీవల కాలమున అనగా 1986-87వ సంవత్సరము నుండి భారతీయ పురావస్తు కాళి, హైదరాబాదుజారు జేమ్స్ హానెల్ యను బ్రిటిషు పరిశోధకుడు (ఫ్రొఫెసర్ ఫార్ సౌత్ యేషియన్ స్టడీస్) కలసి వృత్తాకారముగా నున్ననొక దిబ్బలో త్రవ్వకములు సాగించిరి. కర్ణాటక విశ్వవిద్యాలయ ఆచార్యుడైన డా. అ. సుందర కోటగోడల ప్రాంతమున పరిశోధనలు జరిపిరి.⁴ కోట కట్టడము 80 హెక్టార్లు చుట్టు వాక్రపించి యున్నటుల కోట గోడలు నాల్గు మీటర్లు వెడల్పున మూడు మీటర్లు యెత్తు కల్గి రెండు భాగములుగా - రాజస్థానము, ప్రజల వివాసములు విడివిడిగా నున్నటుల పేర్కొనిరి.

1. అశోకుని శాసనములు : కనుగొన్న తీరు, వివరములు: (చిత్రము - 1)

శ్రీ ఆయోధ్యా ప్రసాదు సాగర జనవరి 12, 1988న రజనుండల స్థలమున పరిశీలించు మౌర్యకాలమునకు చెందిన నుమ్మపైన శిలా బండము నొకదానిని కనుగొనిరి. (రిజి నెం. 367, ఎస్ ఎ ఎస్-2 14-188) ప్రాచీన యిటుకలు (54x27x8 సెం.మీ) కూడ అచ్చట దొరుకుచున్నందున మౌర్యకాలపు

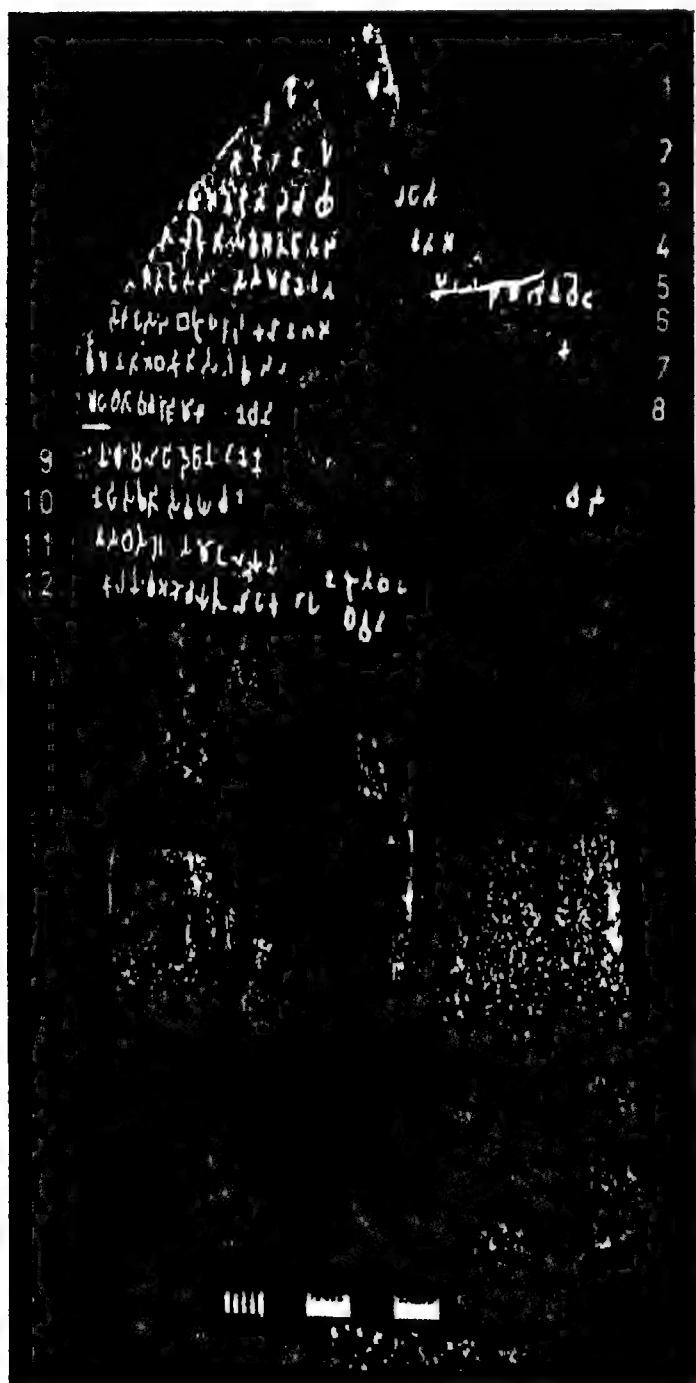
రాయాచిత్రము - 1 నన్నతి : చంద్రలాంఛ అలయము, దేవి గుడి.

అవశేషము లున్నవనే విశ్వాసము కలెను. హైదరాబాదు రాజ తరపున శ్రవ్యకములు కావించుచున్న శ్రీ శివశర్మ, వరప్రసాద రావులు వరుమార్లు చంద్రలాంఛ దేవాలయమునకు పోవుట విశ్వ కృత్యముగా జరుగుచుండెను. ఇట్లుండ దేవాలయ కమిటీవారు శిథిల మగుచున్న దేవి అలయమును (రాయాచిత్రము-1) పునరుద్ధరించు కార్యక్రమము చేపట్టిరి. గర్భగృహమందలి మహాశాలి విగ్ర హము రెండు ముక్కలై వందున పూజార్థము కాకయుండెను. (రాయాచిత్రము - 2అ, 2ఆ) దీవి కావున మాతన విగ్రహము ప్రతిష్ఠింప పూనుకొనిరి. అలయమున వడియున్న స్తంభములు - రాళ్ళను వెలికి తీసిరి. అమ్మవారి విగ్రహముంచిన పీఠము చాలా పెద్దరాయి - గ్రానైటు బండ. విగ్రహము విల్పుండ పీఠగు నటుల మధ్యన చక్కవి గుంట చేపియుండెను. ఈ బండ 2.33 మీటర్లు పొడవు, 1.21 మీటర్లు వెడల్పు గల్గి, 30 సెం.మీ. మందమున అతిపేక జలము పోవుటకు వీలుగా అందు చుట్టును గట్టు ఉత్తర ముఖముగ ప్రతాళము చేసియుండెను. ఈ బండ

ముఖమున అచ్చటచ్చట విగవిగ లాడుచున్న సునుపుదనము చిత్రములైన అక్షర పంక్తులు గావవచ్చెను. శ్రీ శివశర్మ, వరప్రసాదరావులు యీ అక్షర పంక్తులను (20-1-89) అతి జాగ్రత్తగా పరిశీలించి అంత్యభాగమున “ఇయం ధమ్మ రిపి దేవానాం ఏయేణ” యని బ్రాహ్మీ యక్షరముల పాఠమును చదువుటయే గాక - విస్మయముగా నీ భాగము అశోకుని రాసనముగా గుర్తించిరి.

కాని రాసనము యొక్క మిగతా భాగములు - పంక్తుల ప్రారంభమున-చివర భాగములు దెబ్బతిన్నవి. దేవి విగ్రహము, దేవాలయ కట్టదము రాష్ట్రహాట - నోకంబ చక్రవర్తుల కాలము నాటిదిగా (క్రీస్తుము 8-9వ శతాబ్ది) కై రిని బట్టి - రాసనముల బట్టి యెరుగ గల్గితిమి. ఈ పెద్దబండపైవి గల రాసన ప్రాముఖ్య తను తెలియనందున అప్పటి దేవాలయ విరూఢలు దానిని చెక్కి వైరి పాడు చేయుటయే గాక దేవి ప్రతిష్ఠై పీఠముగా నాకు కొనిరి.

ఇదిట్లుండ ప్రత్యేక పురాతత్వజ్ఞుడు శ్రీ రంగనాథరావు (లోథర్, హరప్పా లిపి మున్నగు వానిపై రచయిత) నన్నతి లోని చంద్రలాంఛ దేవాలయమును 29-1-89వ దర్శించెను. పత్రికలలో ఈ కాననమందను గూర్చి ప్రస్తావించి, వది పంక్తులున్నట్లు అశోకుని కాలపు బ్రాహ్మిలిపి పోలిన వ్రాత, చాళుక్య సృష్టిల పూర్వమునకు జెందినదిగా ప్రకటన జేపిరి.⁵ కాని కానన ములు రెండును నిస్సంశయముగా అశోకుని కృతములు. ఇదివరలో లభించిన రాతి కాననములు 12 మరియు 14 పతులను బోలి యున్నవి. విహార తక్కిన కాననములు 1 నుంచి 11 మరియు 13 వరకున్ను, యీ వలక పై భాగముననో లేక వేరు బంద

భాయాచిత్రము - 2

నన్నతి, అశోకుని శిలా కాననములు - పాతములు 12, 14.

పైననో గావించబడి యుండవచ్చును. దేవాలయ నిర్మాణములో నట్టి రాతి వలకములు యెక్కడైన మరుగై యుండవచ్చును.

ఈ కాననములు పైకి రాగానే పండితుల దృష్టికి శివాలనే నత్సంకల్పముతో సచిత్రములతో మా అంగ్ల వ్యాసములను కలకత్తాలోని ఇండియన్ మ్యూజియం సంస్థ దై రెక్కరు భా. రాతేళ చంద్రకర్మగారు మా వ్యాసమును మొదటిగా తన త్రైమాసిక పత్రికలో ప్రచురించిరి.⁶

ఇదిట్లుండ శ్రీ శ్రీవివాసరావు మరియు వరప్రసాదరావులు నత్సంకల్పిత శ్రవ్యకములు ఏప్రిల్ (1989) మాసములో గూడ కానసాగించుచుండిరి. దేవి గుడిలోని యీ కానన పీఠమును తద్రము చేయు నుద్దేశ్యముతో - మూడు ముక్కలుగా వెలిదావిన యీ పీఠమును 16.3.89 నాడు పైకెత్తించిరి. ఈ పనిలోనుండ, అవలిపైపు ముఖస్తముగా వలక భాగము చక్కటి నునుపు గల్గిన వ్రాత తెలియవచ్చెను. మరి రెండు అశోక బ్రాహ్మి లిపి కాననములున్నట్లు స్పష్టమయ్యెను. ఈ రెండు కాననములు అశోకు దాసగిన ప్రత్యేక ధర్మకాననములు 1 మరియు 2, కళింగ దేశ మున మాత్రమే కానవచ్చినవగుటచే మరింత ఉత్సుకత గల్గెను. ఈ కాననముల గూర్చి వెంటనే అంగ్లమున వ్యాపించితిమి.⁷

2. అశోకుని శిలాఫలక కాననములు

(భాయాచిత్రము - 3)

(అ) మొదటి భాగము

కానన పారమున పంక్తుల ఆద్యంత భాగములు చిత్రమైనవి బంద అంచున గట్టు చేయబడెను. మధ్య స్తముగా వాళిక చేయుటకై గుంట చేయబడెను. బందపైని యక్షర పంక్తుల విధముగా దెబ్బ తిన్నవి. కొన్ని పంక్తులు కూడ వరుస క్రమమున వ్రాయబడ లేదు. అక్షరములు పెద్దవిగను, చిన్నవిగను కూడ ఉత్కిర్ణింప బడెను. లిపి కైలి, పార్యభాగముల బట్టి, అశోకు దాసగిన మొగ్గుగడి మరియు కార్పి (ఉత్తరప్రదేశము) రాతి కాననములకు చేరువగా నున్నది. కాననములందు అశోకుని నామము కానరాదు. మొదటి 8 పంక్తులు (1 నుండి 8), అశోకుని రాతి కాననమును 12 కనుగుణముగా నున్నది. అట్లే చివరనున్న వాల్ల పంక్తులు (9 నుండి 12), అశోకుని 14వ రాతికానన పారములకు చేరువగా నున్నది.

లభ్యమైన కానన భాగము : 12వ రాతి కాననము

పంక్తులు :

1. పా చ

2. ఆకా నా ... హే
3. తం అంతపాపాధం చ చ ... లపాస...
4. గల హరి సనె ఆత పాపాధం - కిత ఆ ... |
5. ... తి అతపాపాధం పే సమ వాయె వస ... మ ...
6. స వ పా పంధం ఐహ సుత చకియా నాగమ -
పుపగినవట...
7. వ మ న తి అ తకితి సల వ(ధవ-) ... క.
8. మహాపకవచ రాజి మికా అనే ధని ...

ఈ లక్ష్యమైన పదభాగములను ఎర్రగుడి కార్చి కాపనము లతో పోల్చి పూరింతును. సన్నతి కాపనమున లభించిన యక్షర ముల-పదముల క్రింద గీత గీచి చూపింతుము.

పూర్తి పారము : తెలుగుపేత

1. దేవా నంపియెపి యదసి రాజా సవ పాసందావి వవతికాని
గహ థాని పూజెతి దానేన వివిధాయచ పూజయా

దేవతలకు ప్రియుడైన ప్రియదర్శి రాజా సన్యాసులను గృహస్తులను సమస్త కాలింవారిని వివిధ దానములచేతమ పూజల చేతను గౌరవించుచున్నాడు.

2. నాచు తదా దానంవ పూజావా దేవానంపియె మంనతి అథా కితి
సాలవతి సియా సవ పాసందానం

ఐనను దేవతాప్రియుడు దానాది గౌరవముల కెక్కువ ప్రాధాన్యమివ్వక, ధర్మవృద్ధికి, యెల్ల ప్రజలలో ధర్మచింతనకు ప్రాధాన్యమిచ్చును.

- 3 సాల వధినా ఐహా విధా

ధర్మాంగముల వృద్ధికి మార్గములు పెక్కులు.

4. తనచు ఇయం మూలె అవ చ గుతి కితి ఆత వాసంద పూజావ
పలపాసంద గలహావా నాపియా అపి కలనసి లహాకావనియా
తపి తపి పకలన సి

దానికి మూలమిది. ఒక మత కాలివారు తమ కాలిలను గూర్చి పొగుడుకొనుట, వర మత కాలిలను నిందించుట చేయక, మాట్లాడునప్పుడు మితముగ నుండుట ముఖ్యము.

ఈ పంక్తినుండి సన్నతి కాపన పాతభాగముల క్రింద గీత గీచి చూపబడినది. తీవ్ర పంక్తి పదముల కాపనము.

దాయచిత్రము - 2 ఎ

సన్నతి, చంద్రిలాంఛ విగ్రహము, పై భాగము.

5. పూజెతని యావచు వలపాసందా తేనతెన ఆకాసన
ఎల్లవేళల వరకాలిల వారిని పూజింపవలెను.

6. హే వం కలంతం అతపాసందం చాధం వరయతి
వలపాసందవవచ ఉపకరెతి.

ఇట్లు చేసిన యెడల తన కాలిల కర్తృవృద్ధి యగును. ఇతర కాలిల కువకారి యగును.

7. తదంనదా కలంతం అతపాసంద చ ఎనతి పలపాసందన పి
చ అవ కరెతి.

దీనికి వ్యతిరేకముగా వాచరించినచో తన కాలము విరూఢము చేకొనుటయే గక యితర కాలం వివకాలము చేయు వాడగును.

8. ఎహి కెచ్చి ఆరి హిందం వా గిరిహరి సె ఆరిపాపంద
భరియా వా కితి ఆ రపానందం దిఎ యెయి(రి) పెరిమసి తధా
కలంకం బాధ తిరె ఉపహంతి ఆరపానందం

కేవలము తన కాలము గొప్పగా స్తుతించుచు యితర కాలరివారిని గర్హించువాడు తన కాలకే యెక్కువ ఆపకారము చేయువాడగును.

9. సె సమ వాయె వాసాదుకితి ఆంకం అనానం ఎంను నెపుఁను
సూసెయుచ.

మాటలలో నందునుము ఎరిన ఒకరిపై నొకరికి గౌరవాధిమానములు పెరిగి ధర్మచింతనకు దోహదమగును

10. హేనం హి దేవానంపి యస ఇదోరి సర పాఁందా బహు
నుకాచ కాయా నాగమా చ నా పెయుతి.

దాయాచిత్రము - 2 రి

సన్నతి-చంద్రలాంబ విగ్రహము, క్రింద బాగము

అందుచేతనే దేవతల ప్రియుడు అందరిని యెల్లమతముల మూల సూత్రములను గ్రహించి జ్ఞానోపార్జన చేయును కొడు చున్నాడు

11. యె చ తత తత పాపం నా తెహి వత వియె

ఇందుమూలముగా సర్వమతానుయాయులకు తెలియజేయున దేమన

12. దేవానంపియె నొ తథా దానం వా పూజ వా
మంనతి అతకితి సారి వ రిసి యా సవపా
పందానం రి

దేవతలకు ప్రియుడు ప్రజలు చేయు దాన ధర్మములకు గౌరవాదరములకు వ్రాధాన్యమీయక ధర్మవ్యాప్తికి, చింతనకు ప్రాముఖ్య మొసగుచున్నాడు

13. బహు కాచ ఎతాయె ఆతాయె వియావ టా
ధంమ మహా మహామాతా ఇధి ధియి ఖ
మహామాతావచ భూమికాచ అంనె చ నికాయె

ఈ కార్యసిద్ధికై రాజోద్యోగులు ముఖ్యముగ ధర్మమహా మాత్రలు, అంతఃపుర విషయముల వర్యవేక్షించు మహామాత్యులు, భూమికులు మొదలై నవాు వియోగింపబడిరి

14. ఇయం చు ఎత నవరె ఆరపానంద వధిచహతి
ధంమస చ దీపనాతి

వారివలన తమ తమ కాలం వృద్ధి, ధర్మబోధన పరిరక్షణ పీరి ఉద్యోగ ధర్మము

(అ) 14వ రాతి కావనము : చిత్రము-2

9. ఇయం ధంమ రిపి దేవానం పి యెణవస.....

10 నో హివవతి నవె ఘతి (తె).....

11 తిని తస ఆ(తన) మాధురియయ... జ్ఞో... తత...

12. ...కాలనం వ ఆలోచయకు రిపికరాన . .. ధవత.....

పై పంక్తులను యెర్రగుడి - కార్వి మున్నగుచోట్ల లభ్య మయిన 14వ రాతి కావన పాఠముతో చేర్చి చదివినచో కొంత అవగాహనకు వచ్చును.

పూర్తి పాఠము : తెలుగుసేత

పంక్తులు: 1, 2 : ఇయం ధమ్మం లిపి దేవానం ఏయేణ

ఏయదపినా రాజనా లిఖా ఏతా

అధియే వసంతి తేవ అధిమ యి యేని అది విధ తేన:

ఈ ధర్మలిపిని దేవతల ప్రయుక్తైన ప్రయదర్శిరాజు వ్రాయించెను. పాదారణముగ యీ ధర్మసూత్రముల వంగ్రహము గను, మధ్యరకముగను, విపులముగ వ్రాయబడెను.

3, 4 : నోహినవగి నవమ చరెవ మహితేహి విజితే బహు చరితి తెలిఖా పయిసామి చెవని కాయం అధిమహేత పున పునలపి తెకన

యెందుచేతననగా యీ శాసనము లన్నియు సమస్త దేశములలోను సమగ్రముగా లిఖించుటకు వీలు కాలేదు. ఇయంచిన రాజ్యము అతి విస్తారమైనందున లిఖించినది చాలవరదైనను యింకను లిఖింపవలసి యున్నది. 1

3. తన ధర్మో - న మాటల యవ.....తిలో తథవ: ఈ పంక్తి కార్పి - ఎర్రగుడి శాసనముల యీ విధముగా నున్నది— తన అథ సమధులియాయే యేనతే తథా వటి వజేయాని సీయ అత కిచి అసమతి లిఖితే దేసంవా సంఖా సంఖా య్గాయా.

కొన్ని భాగములు మిక్కిలి మధురములై యుండుటచే జనులు వాని ప్రకారము నడుచుకొందురని తిరిగి తిరిగి వ్రాయబడినవి. ఆయా ప్రదేశముల తనవసరమని తోచివచ్చుదును సంక్షిప్తము చేయు ప్రయత్నము.

4.కాలనంవ ఆలోచయితు లిపికరావ లాదెనవా . ధవత ...

లిపికారుని పొరపాటు వలననో ఈ శాసనములో కొన్ని యసంపూర్ణములుగా లిఖింపబడినవి.

8. ఆశోకుని ప్రత్యేక శిలా శాసనములు

(చాయాచిత్రము - 4)

(తెండవ భాగము)

ఈ ప్రత్యేక శిలా శాసనములు ఓర్ర దేశమునందలి జోగాడ (గంజాము జిల్లా), రోలి (కోవలి, పూరి జిల్లా)లోను యిదివరలో లభించినవి. కళింగ శాసనములుగా భావించబడినవి.

జనవరి

దినేశచంద్ర సర్కారు వండితుడు ఈ ప్రత్యేక కళింగ శాసనము లను రాతి శాసనములు 15గా పేర్కొనిరి.¹⁰ క్రీ.పూ 257-56 సంవత్సరమున చిన్న శాసనముల (ఎముబ్రెజ్. 1-3) నొసగుచు- కళింగ ప్రత్యేక శాసనములను గూడ విచ్చెను. అనగా కళింగ యుద్ధాంతరము (క్రీ.పూ. 261-60 లేక 262-61) నాయును సంవత్సరములకు కావించె సన్నతిమాట.

ఈ : ప్రత్యేక శాసనములను కళింగ 1 మరియు 2గా నామకరణము చేసినను మొదటి శాసనము 1) తరువాత కావించబడినది ఈ తలకముందు కూడ రెండవ శాసనము (2) పంక్తులు తీరుగా లిపి చక్కగా చెక్కబడినది. (చాయాచిత్రము-)

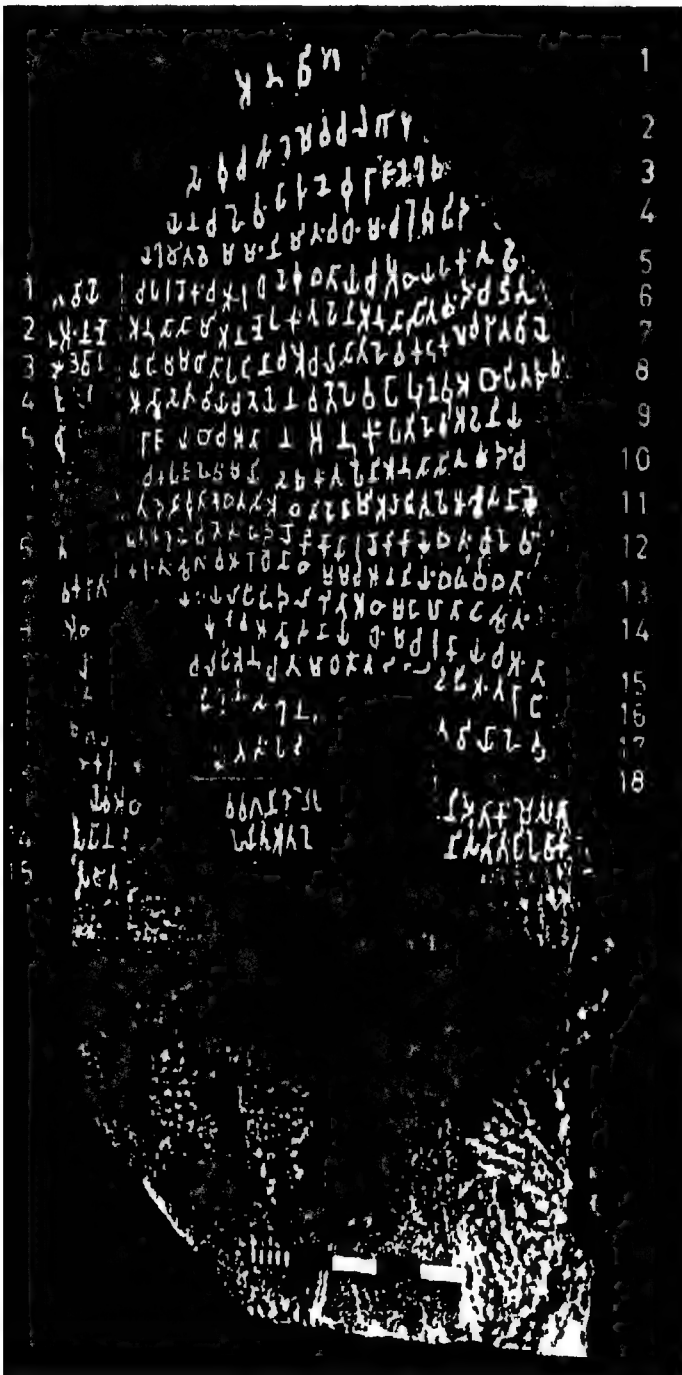
ఒకటవ శాసనమునకు తెందిన పంక్తులలో ఐందట కుడి యంచుని కొన్ని యక్షరములు మాత్రమే శాసనచ్ఛుచున్నవి. ఈ శాసనపు చివరి పంక్తులు 12-13. రెండవ శాసనము క్రిందున పూర్తిచేసిరి ఈ వ్రాత తీరును బట్టి తేలివడేమని, రాతి తలక మును నిలువుగా స్థాపించిన తదుపరి యీ ప్రత్యేక శాసనము (2)ను లభ్యమయిన స్థలమున కుదించి కావించిరి. కొంత స్థలాశాసనము వలన దివర పంక్తులు యిటు నటు వ్రాయవలసి వచ్చెను. కళింగ దేశమున ఈ ప్రత్యేక శాసనములు, రాతి శాసనములైన 11, 12, 13లకు ఐదులుగా కావించబడెనని శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము. కాని సన్నతిలో 12వ శాసనమున్నది గద్యా శబ్దము రాతి శాసనములు 12 మరియు 14 ప్రత్యేక శాసనము 1 మరియు 2ను యిటుప్రక్కల ఐందపై ముఖ్యముగా చెక్కిరి. తదుపరం కనువుగా ఏ శాసన తలకమును కత్తిడము మధ్యగా, నిలువుగా స్థాపించిరన్నమాట ఆశోకు దొంగిల రాతిఐంద శాసనములు. మరల శాసనములే కాక యీ విధమైన రాతితలకములపై శాసనములు గావించుట ఈ సన్నతిలో నొక ప్రత్యేకతగా నెదుగవలయును. చిన్నదైనను యిట్టి కోవకు చెందిన తలక శాసనములైన రట్ (భ.త్రు దగ్గర, కై పూరు జిల్లా, రాజస్థాన్) అనుచోట లభించెను.

(ఇ) ప్రత్యేక శాసనము (1) (చిత్రము-8)

లభ్యమయిన పాతము లాం కొద్దిది. శాసన కళింగ శాసనముల నాదారము చేసికొని పాతమును వివరింతును. ఇందున పైని 15 పంక్తులు బొత్తిగా లేవు. శాసన ప్రకృతమున శాసనాలు గల అక్షరములు మొదట పేర్కొందును. తర్వాత పూర్తి పాతము 16వ పంక్తి మొదలు చెప్పి లభించిన యక్షరముల క్రింద గీత గీచి పేర్కొందును. మనకున్న ఈ క్రింది పాతమున 5 నుండి 12వ పంక్తి వరకు పోల్చుకొనుట కష్టము.

లభ్యమయిన పాఠ్యభాగములు

1. తవియె
2. అం నవో
3. దీ దేవానం
4. కు(ను)ః
5. దీ
6. త.

చిత్రము - 3

నన్నతి, అశోకుని ప్రత్యేక శిలా కావ్యములు.
పాఠములు 1 మరియు 2

7. చకరంతం
8. అథా
9. శో
10. రస
11. చగల
12. భా కరం
13. యెవ అథా..... వవగవి భామి (గుంట) వి అతి కామె సతి
14. నపానన పయికు అతహె (గుంట)వి సతికం విహెవాక
15. నదీతి

కాసన పాఠము¹¹ : తెలుగుసేత

పం క్తి-16: నిరియం వకిలం తేపియావలే ఊగచ

సం చరిత వియే కువటి తవియే వా

రాజనీతి యందలనట తెందు వాడున్నతిని కొందరు. కావున నీతి యందు నడువ వలయును. సంఘరింప వలయును. ముందుకు పోవలయును.

పం క్తి-17:

హేవం హేవ ఏద వేయ కుపాక తేనవత వియే అనంనే

దేలిత హేవం చహేవంద దేవా సం వియేస అనువది

ఈ విషయమై శ్రద్ధ వహించువాడు మీలో "మీరు రాజు ముఖమును తీర్చ బ్రయత్నింపుడు. ఈ విధముగా దేవానాం ప్రీయుడు మిమ్ముల కాసించుచున్నాడు" అని చెప్పవలయును.

పం క్తి-18: సే మహా ఫలే వతన సంపటి పావమహా అపాయే
అనంవటివతి.

ఇట్లు చేయుట వలన గొప్ప ఫలము కలుగును. చేయకపోవుట వలన గొప్ప యపాయము కలుగును.

పం క్తి-19:

'విపటి పాదయ మీనేహివతం నధిన్వగ న అంధి నోవాణాఅధి దీనినమనరింపనివారికి స్వర్గము లేదు నరిగదా రాణానుగ్రహము కూడ కలుగదు.

నన్నతిలో లభించిన అశోకుని కాసనములు

పం క్తి-20: దు ఆహరేహి ఇమన కం మవమేకుతేమనో అతిరేకే.

తన ధర్మమును పరిగా విర్వహించని వానియెడల నా మనపెట్టు సంకోషించగలదు.

పం క్తి-21: సంవటివ అమీనేచువతం వ్యగం ఆలాధయి వధ
మమచ ఆననియం ఏహథ.

కాని ఈ ధర్మమును పరిపాలించినచో మీకు వ్యర్థము కలుగుటయే గాక మీరు మీ రాజా ఋణమును గూడ తీర్చుకొను వారగుదురు.

పం క్తి-22: ఇయం చలిసి రివన ఖ తేవ సోత వియా.

ఈ ధర్మ కాసనమును వ్రతి తివ్య నక్షత్ర దినమందు అందరు వినుచుండవలెను.

పం క్తి-23: అంత లాపిచ తినేన ఖన పిలివసి ఏతేవపి సోతవియా.

ఒక తివ్య నక్షత్ర దినమునకు, మరియొక తివ్య నక్షత్ర దినము నకు మధ్య దినములలో కూడ అవృధవృధు ఒక్కదై నను దానిని వినుచుండవచ్చును.

పం క్తి-24: హేవంచ కరంతం తుఫేచ మథ సంవటిపాదయితవే
మీరిట్లు చేసినచో మీ ధర్మము విర్వహించ క్తి లభయుదురు.

పం క్తి-25: ఏతాయే అతాయే ఇయం రిపి రిఖిత హదయేవ వగల
వియో హాలకావ వ్యతం వమయం యూజేహూతి....
వన అకస్మావలి బోరేవ అకస్మావలికి లేసే వనో
వియూతి.

నగర జనులకు అకారణముగా బాధ గలుగకుండునట్లుల నగర వ్యవహారకులు చూచుచుండవలయును. ఈ ఉద్దేశ్యముతో వీకాస నము రిఖింపబడినది.

పం క్తి-26: ఏతాయే చ అతాయే హకం.....మతేవంచసు
పంచసు వసేసువి ఖామయి సామి ఏ అఖిఖసే అచందే
నఖిఖాలంబే హోనతి ఏతం అతంజావితు తథా
కలంతి ఆథమమ అను సధీతి.

ఇందులకై కర్మకుడు కాని అచండుడైన వర్తనుడైన వానిని జనులు నా ధర్మము ననుసరించుచున్నారో లేదో క్రద్ధతో తెలిసి కొనుటకు అయిదేసి సంవత్సరముల కొకసారి మహామాత్రుని పంపుచున్నాను.

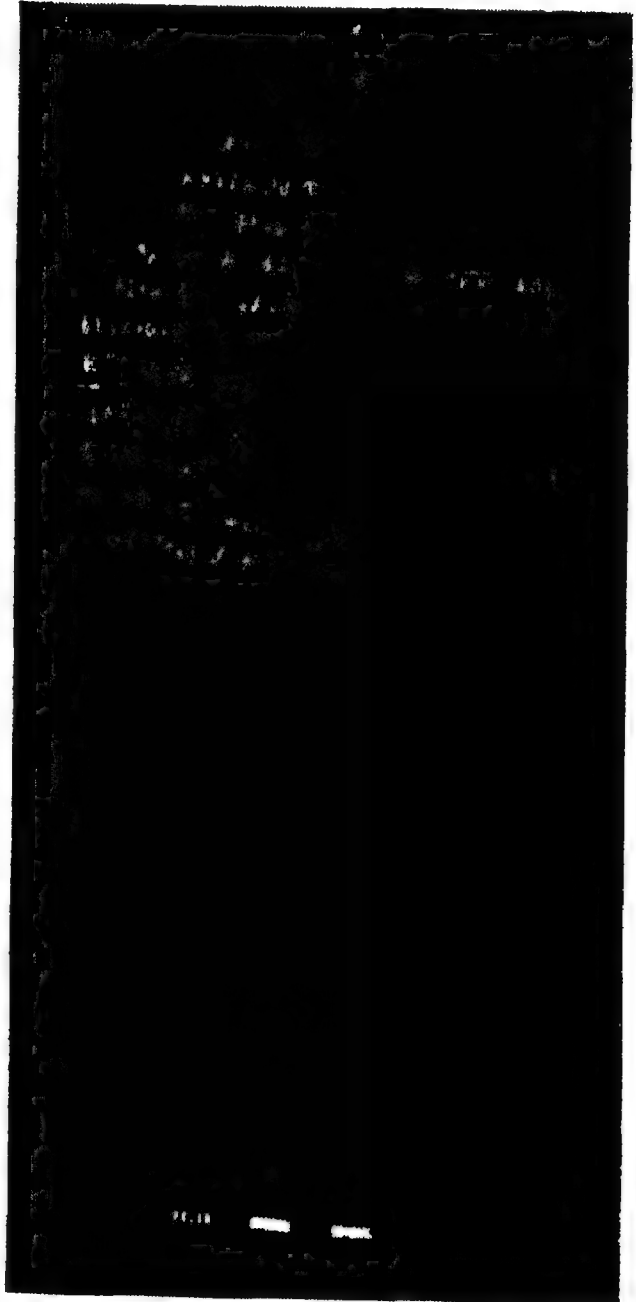
పం క్తి-27:

ఉజేనితే పిచుకుమారే యెతాయేవ అరాడే నిఖామయిస
హేదివమే వవగం నోచ అతి కామయి సతి తిని వసావి.

ఉజ్జయిని నుండి కూడ రాజకుమారు లందికొరకే పై గుణము లున్నవానిని మూడు సంవత్సరము లతిక్రమంపకుండ వలె చూచుండిరి.

పం క్తి-28: హేమేవ తఖ విలాలేపి

ఆ తీరుగనే తక్షళిల నుండి కూడ పంపుచుండిరి.

రాయచిత్రము - 3

నన్నతి, అశోకుని రాతి కాసనములు 12 మరియు 14

పంక్తి-29: అదా అ....రే మహా మాతా నిఖమి నంలి అనుసయా
సంలిదా అహో పయిత అతే కం మం ఏలింపి
జానిసి తి లి పి తథా కలంతి అధిలాజితే అను సతీతి

ఈ మహామాత్రులు బయలుదేరు పుడు తమ ధర్మమును మిరుపక
యా యద్యోగస్థులు రాజ కాసములను సరిగా పరిపాలించు
చున్నారో లేదో తెలుసుకొనుచును.

ప్రత్యేక కాసము-2 (భాయ చితము-)

కాసన వలకపు పైదాగము విరిగియున్నది మొదటి
మూడు పంక్తులు, నాల్గవ పంక్తి కొంతమేరకు ఎద్రములై వి.
కాసన పాఠము ప్రత్యేక కళింగ కాసనములైన జౌగడ (గంజాము
జిల్లా), హా (పూర్వ జిల్లా) యనుచోట్ల లభించినవానికి చేబుకగా
నున్నది 12 ఈ ప్రత్యేక కాసనముల నిడివరలో పండిత దినేశ
చంద్ర సర్కారుగారు 13 రాతి కాసనము-15 గా పేర్కొనిరి.

(ఈ) లభ్యమయిన కాసనపాఠము : (చిత్రము-8)

1. — — అను విగ — —
2. — — సేవుద సుఖమేవచ లభపు — —
3. — — యేనచ హేవం పాపునేపు రాజ నెఖమ — —
4. యే లమితవే మమం నిమితం (చ) దమ్మం చరేపు
హిద (లోకం)
5. చ వతలోకంవ అరాద యేపు (చ) ఎకాయచ ఆధాయ
హకం తుపె
6. అను సాసామి అననో హకం తుపెవి అనుసాసితు చందంవ
హితు
7. యా హి మమరీతి వటనాచ అచలా సాతి హేవంకటు కమ్మె
చరితవియె
- 8 అస్యా సేతవియా చ తేయేతేవ తే హేవ పాపునేపు అశాపితా
హేవం
- 9 రాజా యథాచ అకానం అనుకంవతి హేవం అపెవియ
- 10 చకవటహేవం మయిసెహకం తుపెవి అనుసాసితు చందంవ
- 11 బు చేసాపు తి కే ఎకసి అశపి హాహమి అలాహితుపె
అస్యా సనాయె
- 12 హి త సుఖాయచ తేసం హిదలోకికా పారలోకి కాయె
ఎతంద హేవం

13. కరంతం స్వగంవ అలోధే సాధ మమవ అననీయం ఎహతం
ఎకా

14. — — య ఇయం లిపి హిదలిఖితా ఆధా మహామాతా
సాస్వతం

15. — — య జేపు అస్యావ నాయధమ్మ చరనాయ చ
అంత

16. — — చ లిపి అను చత మాధి సోక(వి)యా — సెహి
అంత రాపి

17. — — హిఖసన లనం (గుంట) తలియా హేవం —

18. — — ఎతసంవ తి (గుంట) — —

పూర్తి కాసనపాఠము : త్రిగుసేత

(జౌగడా కాసనాధారముతో)

1.2 చేవాసంపియె వావం అహ సమాపాయం మహామాతా
రాజవచనిక వతవియా

సతా ప్రియుడిట్లు చెప్పుచున్నాడు. సమాపీ నగరము
నందలి మహామాత్రులు రాజవచనముల నిట్లు చాటినవలయును.

3-4 అంకి చి దభామి హకంతం ఇచామి హకం కింతి కం కంమన
వతి పాతయేహం దువారతేచ ఆతిభేషిః ఏవకమే మోఖియ
మతం దువలా ఏతన ఆ తన అంతుఫేష అమపది

యేదైన ముఖ్య విషయము యాచినాకనే అట్టడనిని
అచరితలో పెట్టుటకై మంచి మార్గమును యాచించి ప్రజలు
పాటించుటకై తెలుపుట కర్తవ్యముగా నెరుగుము.

5.6 సామె వజా అధవజాయే ఇచామి కింతిమే సవేజాం హి త
సుఖేన యుజేయూతి, హిద లోగిక పాల లోకి కేజ హేవం
యేవ యే ఇచ స వమువిపేను నీయా అంతానం అవితితానం
కిం ఛందేసు రాజా అఫే సూతి.

సర్వప్రజలు నా విద్వలు. నా విద్వల కేవిదముగా సుఖ
సౌఖ్యములు కోరుకొందునో, ఇహ పర లోకమందున కూడ అర్థే
నా ప్రజలను నేను ప్రాణించిక, పరలోక సౌఖ్యములను కార్జిని
కోరుకొనుచున్నాను. నేను జయించిన నా రాజ్య ప్రాంతవాసులు
“రాజ యేమి చేయవలెనని కోరుచున్నాడ”ని అడుగవచ్చును.

7. ఏకాక్షరమున నేను వారి యునును తీర్చుకొనుటకు
ధర్మాచరణము వందు నాకుగల దృఢ ప్రతిజ్ఞయు, ప్రతమును
గురించి తెలియజేయుటకు నేను ఈ కానవమును చేయుచున్నాను.

8. ఏకాయేచ ఆరాయే హకంతుఫేవి అనుసాసామి అననే ఏకతేన
హకంతుఫేవి అనుసాపియ ఛందం చవేది తు అమమధితి
పటించాచ అచలా

ఇందుములమున నేను వారి యునును తీర్చుకొనుటకు
ధర్మాచరణము వందు నాకుగల దృఢ ప్రతిజ్ఞయు, ప్రతమును
గురించి తెలియజేయుటకు నేను ఈ కానవమును చేయుచున్నాను.

9. నహేవం కటుకంమే చరితవియే అస్వాన వి యాచతే ఏనతే
పాపు నేయు అధాపి తాహేపం నేలాజాతి అథ అతానం అను
కంపతి హేవం అఫేని అనుకంపతి అధా వజా హేవం మయే
లాజినే

అందుచేత మీరు ధర్మము వాచరించుడు మీ విదులను
విర్వర్తించి, దేవానాం ప్రియుడు వారిని తనవలెనే ప్రేమించు
చుండుననియు, వారు దేవానాం ప్రియునికి ఆత్మసంతానము వంటి
వారని తెలుసుకొని విశ్వసించి ప్రవర్తింపజేయవలయును.

10. తుఫేని హకం అనుసాపిత ఛాందంచ వేదిత అమమధితి
ఏటించాచా అచల సకల దేపాఅయతికే. హాసీమీ ఏకపి
అథపి

అందుకొరకే మీకు ధర్మోపదేశము చేసినా యిచ్చ
నెరింగించి ఆయా దేశములకు మిమ్ము అధికారులుగా వియ
మించుచున్నాను.

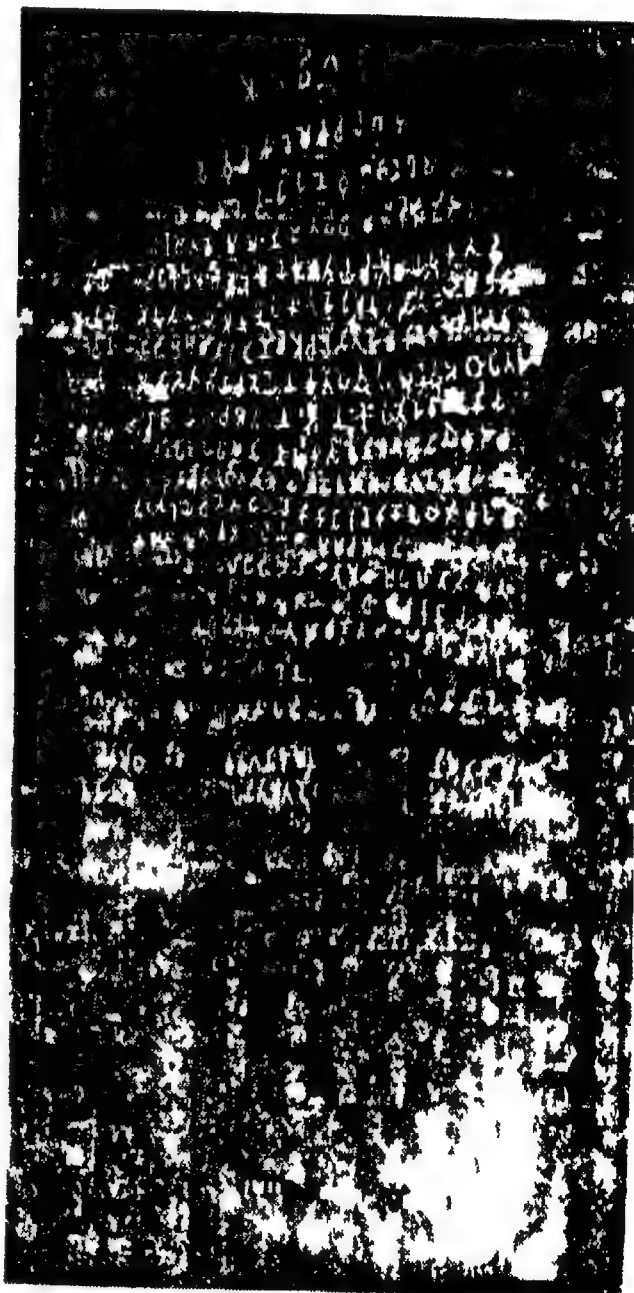
11. అలంహి తుఫే అస్వాన వాయే హిత సుఖాయేచ తేనం హిద
లోగిక పాలలోక కాయే

మీరు ఆ ప్రాంతములకు విశ్వాసము కలిగించి వారి
ఇహలోక పరలోక హియమును సంపాదించి శక్తివంతుని
తెలియజేవ్వకు.

12. హేవంచ కలంతం తుఫే స్వగం ఆలాధయిత దమ మచ
అననియం ఏహథ.

వీరిట్లు ఆచరించిన యెడల స్వర్గము కలుగును. మీరు
యిందును తీర్చుకొందురు.

13. ఏకాయే చ అతాయే ఇయం రిపి రిభితాహిద యేవ మహామా
తాపాస్వతం సమయుతినంతి అస్వాన వాయే ధంమ చం
వాయేచ తీన అంతానం

చాయాచిత్రము - 4

వన్నతి, అకొకుని ప్రత్యేక రాతి కానవములు 1, 2

మహామాత్రులు వర్షకాలముల యందును ప్రాంతవాసుల యందు విశ్వావసును బుద్ధించి ధర్మాచరణమునందు వారిని నియోగింతురను ఉద్దేశ్యముతో సిద్ధర్థలిపి లిఖించబడినది.

14. ఇయం చ లిపి అనురాకుం మాసంతి సేవ నఖతేన సోతవియా

ఈ ధర్మానుశాసనమును నాలుగు మాసముల కొకసారి తిష్ఠానక్షత్ర దినమున నందరును వినుచుండవలయును.

15. కామంచు లనపి లనపి అంతలాపి తిసేన ఏతేనపి సోతవియా

ఒక్కడై నను దానిని వివగోదన యెడల రెండు పుష్పానక్షత్ర దినముల మధ్య దినములందు గూడ వివవచ్చును.

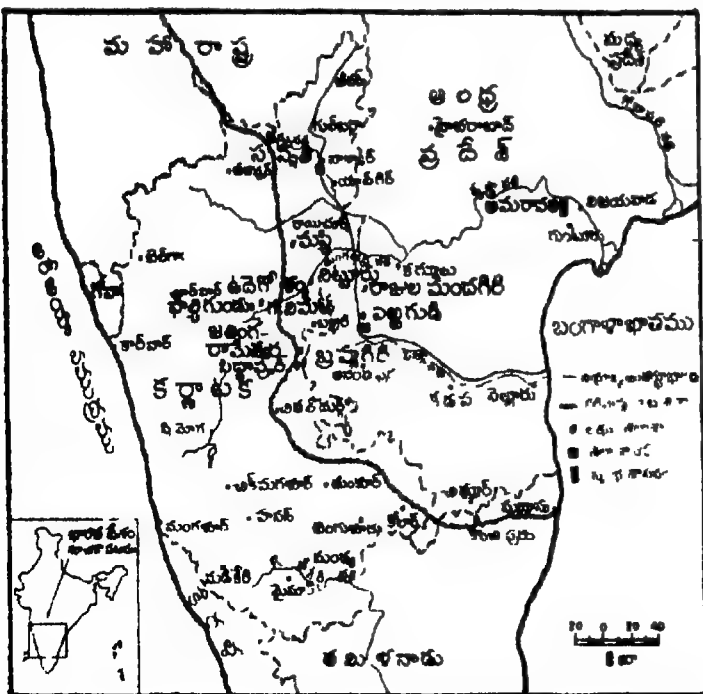
16. పేవం కలంతం తుపే చ పుక వంపటి పా తయితమే.

మీరిట్లు చేసిన యెడల నా యజ్ఞులను వర్తింప కత్తులగుదురు.

4) సన్నతి శాసనముల ప్రాముఖ్యత:-

కర్ణాటకమున ఆశోక చక్రవర్తి లఘు శాసనముల పరివర ప్రాంతవాసులకై నొసగియున్నాడు. ఇట్టి శాసనములు ఖర్బారి జిల్లా, నీరిగుప్ప కాటాకా సిట్టూరు, ఉదెగోల యనుచోట్ల; చిత్రదుర్గ జిల్లా బ్రహ్మగిరి, పద్మాపుర, జలింగ రామేశ్వర యను గ్రామముల; రాయచూరు జిల్లా, గావిమత, పల్కిగుండు యను చోట్ల లభించినవి. (చూడు చిత్రపటము-1) ఆశోకుడు ఈ

ఆంధ్ర-కర్ణాటక లోని అశోకుని శిలాశాసనములు

లఘు శాసనములు (1 నుంచి 3) తన 13వ రాజ్య సంవత్సరము అనగా క్రీ.పూ. 257-256 యొనగను. 'సన్నతిలో' విట్టి శోవకు చెందిన శాసనములు లభ్యము కాలేదు.

దక్షిణ దేశమున, కర్నూలు జిల్లా ఎర్రగుడిలో నీలఘు శాసనములున్నవి. ఇవి మొట్టమొదట శాసించబడినవి. ఆశోక చక్రవర్తి తన 12వ రాజ్య సంవత్సరమున (క్రీ.పూ. 258-257), ధర్మబోధనకై నడుముకట్టి స్వర్ణగిరి ప్రాంతముల వచ్చి నటుల యారాచములున్నవి. ఈ నువర్ణగిరి (జొన్నగిరి) ఎర్ర గుడి యిదియే వండికుల¹⁴ యిస్సాము. ఆశోకుడి చోటున దక్షిణ రాష్ట్రమున కంతటికి ఉపనగరముగా చేసి, అర్యపుత్రుని అధిపత్యమున మహామాత్రుల నెలకొల్పెను. అనగా ఎర్రగుడి మౌర్య సామ్రాజ్యమునకు దక్షిణ పట్టణమైనది. ఇచ్చట మరొక విషయము గూడ పేర్కొనవలసి యున్నది. బ్రహ్మగిరి-పద్మాపుర లఘు శాసనము వలన ఆశోకుడే స్వయముగా ధర్మయాత్ర చేయుచు 256. రాత్రులు గడిపియుండినటుల తెలియుచున్నది. ఎర్రగుడికి చేరువైన (30 కి.మీ. ఉత్తరము) రాజుల మండగిరి యనుచోట నొక మహాసభకు అధ్యక్షించెను. దక్షిణదేశమున సామంతులు, ధర్మ మహామాత్రులు యిచ్చోట సభకూడిరి. అందు వలననే ఈ పర్వతమునకు "రాజుల మండగిరి" యను నామాంతరము గల్గెను. ఇచ్చట లఘు శాసనములు 12 గావింపబడెను. ఈ మహాసభ యనంతరమే గాబోలు. ఆశోక చక్రవర్తి రాతి శాసనములు 1 నుంచి 14 ఎర్రగుడిలో శాసించెను. (క్రీ.పూ. 257-56) ధర్మ మహామాత్రులను నెలకొల్పెను. ఈ కర్నూలు ప్రాంత మున చేరువైన ఉత్తర కర్ణాటకమున ముఖ్యముగ సన్నతియందు రాతి శాసనములు 12, 14 లభించుటచే ఎర్రగుడిలోవలె, సన్నతి యందున కూడ ధర్మబోధనకై మహామాత్రుల వియమించినటుల స్పష్టమగుచున్నది. అనగా సన్నతి గుర్చిర్గా మున్నగునవి మౌర్య సామ్రాజ్యంకర్గత ప్రదేశములుగా నుండెనన్నమాట.

సన్నతిలోని ప్రత్యేక ఫలక శాసనములు :

అంతటితో నాగక మౌర్య చక్రవర్తి సన్నతి యందు ప్రత్యేక శిలా శాసనములను గూడ ప్రకటించెను. ఇదివరలో కళింగ దేశమునందలి జొగాడ, రో? యనుచోట్ల మాత్రమే యీ ప్రత్యేక శిలా శాసనములను క్రీ.పూ. 263-62లో ప్రకటించెను. కళింగను యుద్ధమున జయించిన తరువాత సీమలందలి ప్రజలను యుద్ధభీతినుండి విముక్తుల జేయుచూ కాంతి, ధర్మ చరితవ్యము లను గూర్చి ఈ శాసనముల ద్వారా ప్రజలకు బోధింపజేసెను.

ఆశోకుడి ప్రాంతముల ప్రజలను తనవారినిగా చేసికొనుటకై మిక్కిలి ప్రేమాదరములు చూపి కొంత ధర్మములను ప్రబోధించి వృద్ధి చేయమని కోరెను. ఈ అంతర్గత రాష్ట్రముల తన పంశీజాల ప్రాదేశిక లేక రాష్ట్రీకలు గనో, ధర్మ మహామాత్రలు గనో వియమించెను. తోవలియందు, కర్నూలు ప్రాంతమున తొన్నగిరి యందు ఈ విధముగా రాష్ట్రీకలను (యువరాజుల) వియక్తి చేసి ధర్మ విరతిని కాపాడి పెంపొందింపజేయమని కావించెను. ఈ ధర్మ కావనమును ముఖ్యముగ పుష్పావక్షత్ర దినములో, వకుర్వాపినాడు అనగా అషాఢ పూర్ణిమ, శార్తీక పూర్ణిమ, పాల్గాణి పూర్ణిమ దినముల మహామాత్రలు ప్రజలకు చదివి చెప్పవలెను.

సన్నతి కావనముల మరియొక ప్రత్యేకత గమనింపవలసి యున్నది. రాతి కావనములు, కొండ చెరియల, రాతిగుండలపైన గావించబడెను, ధర్మస్తంభములు వానిపై ధమ్మలిపి బౌద్ధస్తూపారామముల యందు నెలకొల్పబడెను. దక్షిణమున గుంటూరు జిల్లా అమరావతి మహాస్తూపమున స్తంభ కావనముండినది. స్తంభ కావనముల కోవకు చెందినది, 27వ రాజ్య సంవత్సరమున కావించబడియుండెను. (క్రి.పూ. 244-243) లఘు రాతి కావనములు పామ్రాజ్యపు యెల్లలందు గావించబడినవి.

సన్నతి రాతి ఫలకమున యరువై పుల కావనములున్నవి. అనగా ఏ 'శిలా ఫలకము' పుమారు మూడుమీటర్లు యెత్తు గల్గి అంతకు సగము వెడల్పు, 30 సెం.మీ. మందముతో కట్టడము మధ్యగా సుస్థాపితమై యుండనగును. ధర్మకావనములు చూడ వచ్చినవారికి చక్కగా తెలియుచుండెను కాబోలు. ఈ విధమైన శిలా ఫలకము మరెక్కడను యింత వరకు లభింపలేదు. బైరట్ (బళ్ళ దగ్గర, జై పూరు జిల్లా, రాజస్థాన్)లో నాపరాయిపై కావన మీకోవకు చెందినదిగా తీసుకోవచ్చును గాని - అది చాల చిన్న బండ కావనము. ఈ సన్నతి కావనముల ద్వార మౌర్య కాలపు ఆంధ్ర-కర్ణాటక ప్రాంతముల చరిత్రకు కొన్ని నూతనాంశముల వెలుగుకు తెచ్చినది. ప్రాచీన చరిత్ర పరిశోధన కెంతేని ఉపయుక్తములు. చంద్రలాంఛ దేవాలయమున్న స్థలమును విశిష్టముగా శోధించవలసి యున్నది. పూర్తిగా త్రవ్వకములు

కొనపొగించినచో తక్కిన కావన లాగములు కూడ లభ్యమగుటయే గాక, యా శిలాఫలక కావనము యెచ్చట చేబదిదముగా పరిష్కరింపబడెనో తెలుసుకో వలగును.

అధోజ్ఞాపితలు :

- 1) కవత్రం కృష్ణారావు, శ్రీ చంజాల పరమేశ్వరి, కర్ణాటక సంస్కృతీయ సంసోధనే, ఉషా సాహిత్యమాలె, (మైసూరు, 1970), మరియు బీజాపూర్ దేశపాండేయ, శ్రీ చంద్రలాంఛ సన్నతి ధర్మన, (మద్రాస్, 1966).
- 2) యమ్. శేషాద్రి, "బుద్ధిస్తు మాన్యుమెంట్సు ఆఫ్ సన్నతి" క్వార్టర్లీ జర్నల్ ఆఫ్ మిలిక్ సొసైటీ, (బెంగుళూరు), సంపుటి, 56, పుటలు-35, 37.
- 3) పి. బి. దేశాయ్, "ఏ మ్యా 'బుద్ధిస్తు నెంటరు", ది జర్నల్ ఆఫ్ కర్ణాటక యూనివర్సిటీ, సోషల్ సైన్సెస్, (ధారవాడ, 1968), సంపుటి-4, పుటలు. 3-8
- 4) అ. సుందర, "ఎక్స్ కేషన్సు ఆఫ్ సన్నతి" 1986-87, పురాతత్వ, సంపుటి-17, పుటలు. 21-24.
- 5) యు.యన్.ఐ. రిపోర్టు, ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్, దినపత్రిక, బెంగుళూరు, ఏప్రిల్ 1, 1989.
- 6) "రాక్ యాడిక్ట్స్ ఆఫ్ ఆశోక ప్రమ్ సన్నతి, చితాపూరు కాలూరా, గుర్పర్గ జిల్లా, కర్ణాటక" ఇండియన్ మ్యూజియం బురెటిన్ (కలకత్తా, 1989) సంపుటి-22, పుటలు. 7-15.
- 7) మోర్ ఆశోకన్ ఈడిట్టు ప్రమ్ సన్నతి (కర్ణాటక), రత్న చంద్రికా (న్యూ ఢిల్లీ 1989), పుటలు 403-417.
- 8) చిలుకూరు నారాయణరావు మరియు దేశభట్ల లక్ష్మీ నరసింహము, ఆశోక చక్రవర్తి ధర్మ కావనములు, (రాజమండ్రి, 1928) పుటలు. 22-26. రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యం, ఆశోకుని ఎల్లగుడి కావనములు, (హైదరాబాదు, 1975) పుటలు. 32-33.

- 9) ఆరోగ్య చక్రవర్తి దర్శనానమయ (1988), పుటలు 32-34 మరియు ఎజ్జగూడి శిలా శాసనములు (1975), పుటలు 14-15.
- 10) డి. సి. సర్కార్. పెరిక్ట్ ఇన్స్క్రిప్షన్ బేరింగ్ ఆన్ ఇండియన్ హిస్టరీ అండ్ ఏవిలిజేషన్, (కలకత్తా, 1965) పుటలు-44, నోటు-1.
- 11) ఆరోగ్య దర్శనానమయ (1928) పుటలు-రే 83-89, జోగడ 101-103
- 12) ఆరోగ్య దర్శనానమయ (1928) పుటలు 108, 109, (జోగడ-89).
- 13) పెరిక్ట్ ఇన్స్క్రిప్షన్, (కలకత్తా, 1965) పుట 44 అరోజ్జాపిక-1.
- 14) సి. ఆర్. కృష్ణమూర్తి, ప్రొసీడింగ్స్ ఆన్ ఇండియన్ హిస్టరీ కాంగ్రెసు, (మద్రాసు, 1914), పుటలు-145 మరియు డి. వి. సర్కారు, ఆరోగ్య స్టడీస్. (కలకత్తా, 1979) పుటలు. 55-56.

విశ్రాంతి లేని కళ్లు ప్రేరణ

కవితా తపస్సులో మునిగి
మెదడు పొరల్లో నుండి, గతం గాయాలను
ఓంపుకొని చప్పురిస్తు వుంటాను.

ఎక్కడో కర్లకఠోరంగా
ధార పోగులు తెగిపోతున్న శబ్ద
అవి నా నరాలని తెలిసిపోయేసరికి
వశ్యంతా తెగలు పొగలుగలు వ్యాపిస్తాయి

దైర్యాన్ని వడకట్టి నిలబడతాను
అనుభవాలు కట్ట కట్టి మోసుకుపోతూ వుంటాను.
నా కళ్ళమధ్య ఆకాశం నిటారుగా నిలబడుతుంది
మంత్రముగ్ధునై వడివడిగా పరుగిడుతుంటాను
నే వెతుకుతున్నదేదో నా కాళ్ళకు తగిలి
ఆగి చూస్తాను
కాళిప శాఖలుగా విస్తరించిన చెట్టు
నన్నా హృదయం చి తనలో లీనం చేసుకుంటుంది
అకుల సందులనుండి వెలుగు రవ్వలు జారిపడుతుంటాయి

అవి కుప్పగా పోసి మనసారా! ఆస్వాదిస్తాను.
చీకటి!! రెక్కలు తెగిన గుడ్ల గూబలా
గిల గిలా కొట్టుకుంటుంది
పల్చటి మేఘాలు కుప్పలుగా చేరి చిక్కబడతవి
జారిన చినుకులు విస్ఫులించి, పచ్చి మట్టిని ఆషక్రిస్తుంది.

గుండెలు తెగిపోయే మెరుపు విఘ్నార్జిలుతుంది
మెరుపును ఆప్యాయంగా పొదివిపట్టి స్వంతం చేసుకుని
బంగారు కొండలపై తెగబాకుతాను.

అక్కడ రాలిన రక్తపుష్పాలు అనన్య తేజోవంతంగా
పుష్పిస్తుంటాయి
సుందర పరిమళాల్ని ఆస్వాదిస్తుంటాను
విశ్రాంతి శిలియని నా కళ్ళు
నిద్రలోకి జారుకుంటాయి
నే లేసేలోగా....పిల్లలు
కేరింతలు కొడి చూ....
నా వడిలో వారిపోతారు.

మంత్రిబలము

శ్రీ గాడేపల్లి కుక్కుటేశ్వరరావు

(శ్రీ కావ్యకంఠ గణపతి ముని జీవితములోని ఒక యథార్థ సన్నివేశము)

కలువతాయి యెనెడు గ్రామము నందొక్క
ద్రవిడ విప్రు వింటఁ బ్రభవమంది,
"కావ్య కంఠ" దిరుద గణపతి - అరుణాచ
లమున మంత్రబల ఫలమ్ము గవియె.

యౌవనము నందె యాలిమందలి మోహ
మవలఁ బెట్టి తీర్థయాత్ర రిరిగి—
ఒక్క పుణ్యళారి యువదేశమున "శివా
య నమ" యన్న మంత్రమును గడించె.

గణపతి రేచివళ్ల షణకాలము తీరికయైన వ్యర్థ యా
వన మొనరింప కప్పరమ పావన మంత్రజవ క్రియైక భూ
షణ హృదయుండునై కదపు. చాలదినమ్ములు మాసముల్ సమర్
చనియె నతందొ యాత్రల వళంబునఁ ద్రిమ్మరు విక్కడక్కడన్.

అయన తమ్ముఁగుఱ్ఱ యొకఁడన్నను వాయక తోకపెంట వా
రాయణ యట్లు వచ్చె శివరాముఁడు, రాయ డి కోర్వలేని రే
బ్రాయము వాఁడు, సాయమను వంకన పల్ పొగబండి యానముల్
చేయుచు సంతపించు మృదుచిత్తుఁడు, బ్రాతకుఁ బ్రీతిపాత్రుఁడున్

అన్నదమ్ము లిద్దరు రాయా మహాతీర్థ
జల విగాహనములు, సకల దైవ
దర్శనములు చేసి, తమిఁ జేరి రదె కాంచి
కాపురంబు - సురల కాపురంబు.

ఆ కాంచీనగంబు ద్రావిడ విశిష్టాచార రక్షా శిలా
ప్రాకారంబు, వికుంత దాసు రణకాద్యవాసపుణ్యైక కా
లా కల్పక్షమ మర్ధి కల్పకుఁ మవ్యాజప్రజోపేత మ
స్తోక శ్రీద ముదార సత్రగృహ సందో హవ్రతిష్ఠాకమున్.

జనవరి

ఏకామ్రవాత కామా
క్షీ కళ్యాణంబు నమ్మచిత్తమ్మునఁ బా
శా కార్య మన్నదమ్ములు
గై కొని మఱియించి యూరు గన నరిగి రటల్.

ఒక జ్యోతిష్కుఁడు మిత్రుఁడై గణపతి జ్యోతిష్య నైదువ్య రీ
లకు ముగ్ధుండయి, యాత్య వద్యమున విలస్యం జోటు కల్పించి, తు
క్తికి పౌకర్య మొనర్చి పెట్టఁ దగురీతిన్- తృప్తుఁడై మోక్ష కా
రక వందాక్షరి వాత్మలో జవ మొనర్చన్ సాగె వాప్రాజ్ఞాఁడున్.

ఆ సమీప మందె యాంజనేయ స్వామి
వారి యాలయమ్ము పరలు నొకటి.
జీర్ణదళన యుంట సేవింప రా రెవ్వ
రమ్ము రుక్కుమారు వాత్రయించి.

జన వర్జితమగు నగ్గుడి
గణపతి యేకాంత జవ సుఖస్థితి కెంతో
అనుకూల మౌట పటకుం
జని యిపు డపుడనక నెఱవసాగె జపంబున్.

చనె నటు కొన్ని వారములు శ్రద్ధగ మంత్రజపంబు చేయుచున్
గణపతి వుచ్చె. వచ్చిన దొకానొక యుత్తర మండుఁ దండ్రీ జ
బ్బునఁ బడెనంచు తత్క్షణమె పుత్రులు రావలె నంచు మందె, నా
వని యనదమ్ములిద్దరు ప్రయాణము కట్టిరి కల్వతాయెకిన్.

అపుడా జ్యోతిషకావు మిత్రుఁడనె "ఆర్యా! యంతదూరమ్ము మీ
రెపు డీపై నరుదెంకు రట్లె యరుణాద్రీకున్ సమర్పించి పొం
డు! పలించున్ భవయాత్ర" యన్న విని సంతోషించి వారధ్యగ
ప్రవయా నయ్యరుణాచలమ్మునకుఁ జోవన్ సిద్ధులై రర్చిమె.

ఆ యన్నదమ్ము లా దిన
పాయం సమయమున కరుణతైల మరిగి, దే
వాయతనమునకు నడచిరి
ప్రాయత భక్తిప్రవత్తు లాతుర వెట్టన్

ప్రొద్దువోయిన తలుపులు మూయవచ్చు
ననుచు గణపతి యడుగొక్క యంగ గాఁగ
నడచి, యొక సంచు వాకిట గుడినిఁ జొచ్చె.
చొచ్చెనో లేదో దర్శనం విచ్చె గౌరి.

ఆ చిటునవ్వు లా వికపితానన మా మృదురేక్షణంబు లా
కాచిన పండువెన్నెల విగారము లీనెడు పాల భాగ మా
రోచిలుదాత్త తత్పద పరోజము లా తనువాళధక్క రీ
తీ చతురత్వముర్ గణపతి! దలమున్నులు చేపివై చినన్.

జలదరించి, తల్లి నర్వాంగ కరుణామ
యత్వమునకుఁ బరవళత్వ మంది
చూచుచుండ, దేవి జూటాగ్ర సుమములు
కదలి రాలెఁ జాటి కవికరమ్ము.

ఆ మీదట గణపతి కివ
రాములు నరుణాచలేశ్వర ప్రభుఁ గరుణా
రాము నపీత కుచాంబా
రామాదవుఁ గొలిచి చవిరి గ్రామమ్మునకున్.

గణపతి నవరాత్రోత్సవ
దినముల నది కడమ దినము, దివ్యముగా న
య్యెనిమిది రాత్రులు చన్నవి
జప హృదయ వినోది వివిధ సమచిత నభరన్.

నాఁదేకాదశి, ప్రొద్దువోయె, జనమొడ్లం జేరుచున్నార హరి
క్రీడాగాధల నాలకించి; యదె బ్రాతృ ద్వంద్వ మా రాత్రికే
గూడో వీడయొ చూచికో, దలచి తియిన్ వీడియన్ వీడి. ఆ
పై - దొక్కేడిచి తమ్ముఁగుఱు విపిగింపజొచ్చె నయ్యగ్రజాన్.

జనవరి

తినఁ గొనిపెట్టుమంచు విలదీసిన 'కావి' యొసంగెనన్న. ఆ
య్యనుజాఁడరింటి పండ్లుగొని యెన్ని తినెన్. మఱి యంతనాగ కిం
కనుగొనిపెట్టు మంచలుగఁగా గణపన్న నిరాకరించి యి
ట్లనె "మితిమీరి తిన్న నుదరా ర్తి యగున్ జెడు నున్నస్వస్థతల్.

నడు మే బ్రాహ్మణు కొంపనో యడిగి యన్నంబిత పెట్టింతుఁచీ
రెడు వీయాకరి" యంచు నన్నయనుజున్ ద్రిప్పెన్ నిశావీధు, రె
య్యెడ యాచించిన లేడు లేదనెడు వల్కె. చిత్రమయ్యెం గడుం
గడు నప్పాంతుల కట్టిగ్రామ మట దన్కన్ జూడఁ బోమిన్ ధరన్.

ఏ యేకాదశి యైన సత్రముల, పోవీ - వాల్చులేకున్న న
వ్యాయం బింద్లను పిల్లపావలకు నైనన పండి వద్దంపరా
యీ యూరం గల గేస్తురాండ్రనుచుఁ దర్కింపంగ నే కద్దకా
ప్రాయంబైన పురాణ మగ్గణపతి స్వాంతంబునం దట్టినన్.

"మా భూత్ తైః పూరుషీ విద్యా
మా భూత్ తైః పూరుషం ధనమ్
మా భూత్ తైః పూరుషీ ముక్తిః
కాశ్యాం వివనతాం నదా ..."

అవి వయకిం బతించుకొను చల్లనఁ బిల్లవి తోడనేగు న
య్యనముని జేరఁబిల్చి పసురామర వృద్ధ గృహస్థుఁ దొక్కఁ డి
ట్లనె "తమలేరా పండిత మహాశయు లిద్ది పతించుకొంచుఁ బో
వను కతమేమి?" నాఁగ నగి పాంథుఁడు వక్కె గృహస్థుతో నిటుర

"మే మాండ్ర బ్రాహ్మణులము
స్వామిని దర్శించిపోవ వచ్చితి మిట, వీ
రా మా తమ్ముఁడు జుత్తున
కేమాత్రము తాళలేక యేడ్చుచు నుండెన్.

పెట్టింత మన్న నొక్కరుఁ
బడైం యెడన్నమ్ము మిగుల వండుకొనుట
కట్టా! కప్పింపవి యీ
వట్టున నేనెట్లు దీర్తు వాని జుదార్తిన్?"

దానిని విన్న పృథ్విధు ష్మితం తొనరించి వదించె "మాదు భాగ్యన లభించినారు తమరయ్యలు! నేడువవాసుముండి మా దాన నిపిన్ ద్విజద్యయికి శ్రద్ధ నహోనన మీదలంచి, యే రే నరుదెంతు రంచెదె విరీక్షణ చేయుచునుండె వంటయై.

మీదును మిక్కిలి నేరే
కాదళి తిథి యగుట తోక్తగా రా నొక్కం
దీ దరిదాపులఁ గనఁబడఁ
దాదిత్య సుదాంతు లట్లు లగవడితి రిటన్.

ఇదె మాగేహము రండు లోపలకు - మా వృద్ధావ్రతంబున్ జయ
ప్రదముం జేసి యనుగ్రహింపవలె విప్రద్యంధ్యమా!" యంచు న
మ్ముది యర్పించె, సహోదర ద్వయము సమ్మోదంబునం జేరి రా
సదనాంతస్ఫురి కన్న లాభకుభ విశ్వాసాంత రంగంబులన్.

నడవలఁ బంచల దీపము
లిడియుంచెరి. గోమయమున విల్లిలికిరి. మ్రు
గ్గిడి రిట్టలే వెలువలి పె
రడునన్ దులనమ్మ చుట్టు ప్రమిదలిడి రాగిన్.

ఇంటిలో నుండి పృథ్వీగేహిని యొక రై
ఎదురుగా పచ్చి మడిబట్ట లిచ్చి చనియె.
కడిగికొని కాళ్లు దోవతుల్ తడిపిపై చి
మడుగులన్ దాల్చె నట్టి తమ్ముడును దాను.

గణపతికిఁ గూడ నియమ మేకాదళి తిథి
ననకనం బైన నా రాత్రి తినఁదలంచె
పెద్ద ముత్తైదువ వ్రతంబు వృథ యొనర్చ
మనసు రాకుంట దై వకల్పనము వెంట.

అమ్ముది యవ్వ వండిన పెదార్థము లదృశముల్, నుదాన్న మి
త్రమ్ములు, దొడ్డవడ్డన బదారము లాదరణల్ స్వమాతృ పి
ద్యమ్ములు, సాత్త్వికత్వములు దై వతముల్. మొగమోటలేక, యా
తమ్ముడు నన్నయం దినిరి తత్తదుదాత్త సమస్త భక్త్యముల్.

జనవరి

పారణ పూర్తియై తెలుగు భావలు వంచ యు గు మీదికిం
జేరిరి. గేహ దక్షిణలు నిల్చిన తమ్ములమీద సహోదరో
దారుల చేతికిచ్చి "యిచె ధన్యుల మైతిమి. మేను వాల్చు"డం
చోరఁగ నైచి ద్వారము గృహోదర భాగము చేరె నవ్వచున్.

ఇద్దరకు గడియ లోపల
విద్దుర వట్టినది. సగము నిపి కడ వెసన
య్యిద్దరకు వచ్చె మెలకువ
విద్దుర పెద్దమ్మ వదలి నెఱి వరుగుటచే.

లేచి యిట్లు నట్లు చూచి రంతయును న
గమ్య గోచరముగఁ గానఁ బడియె—
రేయి వాలు తిన్న గృహమేవి, గృహ మేదు
లేచి యున్నచోటఁ గానరారు.

తులసి కోట లేదు. అరికిని నడవలు
గదులు లేవు, మదుల మదులు లేవు.
వీడి జాతి యరుగు మీద మేనులు వాల్చి
పవ్వళించి యున్నవారు - వారు.

జరిగిన దెల్లి నిద్దరకు స్పష్టముగా గుఱుతుండె - వృద్ధ భూ
సురుగుడు తణిమిటల్, వ్రతము చొప్పున నమ్ముది యవ్వ
వండి, య
య్యింపురి కట్ల పోసెనుము లిచ్చుట, కాకరికాయ కూరయున్
బెల్లగులు, పాయసమ్ములును, పెట్టిన నంజుకు లొక్కరూపునన్.

తెల్లవారి మెల్ల మెల్లని. గతరాత్రి
యింటి ముడిక వచ్చి యిచ్చి చన్న
దక్షిణలును, పొద్దు, తమ్ములపాకులు
పెట్టియుండె సుచట పెట్టినట్లై.

ఆ యెమిటఁ జిన్న గణపతి
కోయిల గలదొకటి అప్పుడె గుడి తెలుచుటకై
యాయత్తం పడి పూజరి
కాయలు పూల్ కప్పురంబు గంధము తెచ్చెన్.

తామతిథ్యము గొన్న యాగృహము తక్ ప్రాంతంబు వందేదన్
యే మార్కాలనో యుండవచ్చునవి యెంతే వట్టియుం బట్టి వా
రా మధ్యాహ్నము దాక బిల్ వెదకి లేదన్ నిశ్చయం బొట-గొ
రీ మాత్రుక్కలుతా వ్రదర్పనముగా హృద్విధి దర్శింపరే.

గణపతి శివరామునితో
ననియెను “పంచాక్షరీ మహామంత్ర జపం

బనుజాడ! పరియించెనురా!
విన మొన్నట వంచకోటి విండినదేమో!”

* * *
అతఁడు గణపతి, గౌరీ
మాతకు పాజ్ఞాత్పుతుండె మఱి. శాన గిరీ
ద్వారయె సుతు శుద్ధాదా
పాతము తొలఁగంగ వండి వడ్డించుకొనెన్.

(“నాయన” అను గ్రంథ మధారముగా)

క శ్చ

అకలి కశ్చతో చూస్తున్నా-
అందంగా అకాశంలో అలికిన
అర్కుడూ చంద్రుడూ తారలూ
అడాకాణికి చెల్లని
అస్తిత్వం లేని
అస్తిపంజరాలూ కనిపిస్తున్నయ్!

పచ్చలారని
పసికందులూ పరికిస్తున్నా—
పంకజనాభు దీధరతిని
పక్కున నా కోసమే సృజించినట్టు
ప్రవరించే ప్రత్యక్షులూ
పంచామృతా లొలికించే
పైకితల్లి స్తనాలూ కనిపిస్తున్నయ్!

స్వర్గం నరకం స్వర్గం గరళం
జననం మరణం జరామరత్వం
స్నేహం ద్రోహం శీతం ఉష్ణం
ఖడ్గం కమలం కవనం కపటం
ఇంతి బంతి ఇరుగూ పొరుగూ
ఎరుపూ పసుపూ నలుపూ తెలుపూ
పురికే ఉసరవెల్లి రంగులూ మారుతూ

ఎలాంటి చూపు కలాంటి దృశ్యాన్ని సృష్టిస్తూనే
క్షణంలో అంధకారాన్ని బంధిస్తూ
కలలాంటి ప్రపంచాన్ని
కమ్మగా జుర్రుకుని మింగేసే
కాలానికి గాలా లీ కశ్చ!

శ్రీ ఎల్వార్చరి విజయ రాఘవరావు

చర్మవ్యాధులకు

అతి గాఢంగా పనిచేసే అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్

చర్మవ్యాధులకు ఉపయోగపడే సాధారణ అయింట్మెంట్లు ఎక్కువగా చర్మం లోపలకు ప్రవేశించలేవు. కాని అమృతాంజన్ డెర్మల్ అయింట్మెంట్లు మాత్రము లోపలకు చేరిఉండడంతో అమృతాంజన్ డెర్మల్ అయింట్మెంట్లు మాత్రము లోపలకు ప్రవేశిస్తుంది. సాధారణ చర్మవ్యాధులను అతి శీఘ్రంగా నిర్మూలించి చర్మాన్ని పూర్వస్థితికి తెచ్చి సహజంగాను ఆరోగ్యవంతంగాను ఉంచుతుంది. అమృతాంజన్-డెర్మల్ అయింట్మెంట్ తామర, గజి, దురద ఇతర చర్మ రోగాలకు అదర్శమైన నివారిణి. నేడే కొనండి!

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ 42-45, లక్ష్మీ చర్చ్ రోడ్డు, మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited

జానపదుల స్మృతి గీతాలు

జానపదం అంటే వల్లెటూరు. వల్లె ప్రాంతాలకు సంబంధించిన ప్రజలే జానపదులు. జానపదుల సాహిత్యమే జానపద సాహిత్యం. వల్లె ప్రాంతాల్లో వివరించే ప్రజలు బొంబు దున్నే సమయంలోనో, కలుపు తీసే సందర్భంలోనో, కోతలు కోసేటప్పుడో, కుప్ప మార్చే సన్నివేశంలోనో, ఇళ్లమీద సవారీలు తీస్తున్న బాటల్లోనో ఉల్లాసంగా పాటలు పాడుకొంటారు. వీరికి విద్యాగంధం లేకపోయినా భావ దారిద్ర్యం మాత్రం లేదు. విసర్గమనోజ్ఞమైన వదజాలంతో, పండిత కవులకు రీసీపోచి ఉపమానాలతో, చక్కవి కల్పనలతో, స్వచ్ఛమైన మనసుల నుంచి పెల్లుబిడే భావాలతో పాటలు కట్టి పాడుకొంటారు.

జానపదులు సందర్భాల కనుగుణంగా పాటలు కట్టి పాడు కొంటారు. సంతోషం బొంగి బొర్లివప్పుడు ఉల్లాస భరితమైన పాటలు పాడతారు. దుఃఖ సముద్రంలో మునిగివచ్చుకు కరుణాతప ప్రహరితాలైన పాటలు పాడుతూ శ్రోతల హృదయాల్ని ద్రవంపజేస్తారు. వీరి కరుణాసాత్యమైన గేయాలు వింటున్న వుడు ఎంతటి కఠినచిత్తుడైనా కరగక మానడు.

జానపద గేయాలు గ్రామిక గేయాలు, కథా గేయాలు, ప్రియ గేయాలు, బాల గేయాలు, పాఠశాలిక గేయాలు, వేడుక పాటలు, వలపు పాటలు, హాస్య గీతాలు, శోక గీతాలు మొదలైన రీతిలో అనేక రకాలుగా ఉంటాయి. శోక గీతాలు, కన్నీటి పాటలు, స్మృతి గీతాలు ఒక కోవకు చెందుతాయి. హృదయాన్ని ద్రవంపజేసే జానపదుల స్మృతి గీతాలను వివరించడమే ప్రస్తుత వ్యాస ప్రధానోద్దేశం.

జానపద గేయాలకు సంబంధించిన అనేక అంశాలమీద పరిశోధన సాగింది. స్మృతి గీతాలను గూర్చి ప్రత్యేకంగా పరిశీలన సాగలేదు. స్మృతి గీతాన్ని లేదా స్మృతి కావ్యాన్ని ఆంగ్లంలో 'ఎరిజీ' అంటారు. దీన్నే శోక గీతమని, శోక కావ్యమని కూడా పిలుస్తారు. 'ఎరిజీ' అనే పదం 'ఎరిగాన్' అనే ప్రాచీన పదం నుంచి వచ్చింది. 'స్మృతి'కి జ్ఞాపకం, తలంపు, దర్శన శాస్త్రం, ఆలంకార విశేషం, స్మరణం, ఎఱుక, అభిలాష,

బుద్ధి అనే నైఋతికర్మా లున్నాయి. ఈ స్మృతి గేయాలు వస్తువును పురస్కరించుకొని అనేక రకాలుగా ఉంటాయి.

తమకు ఆస్తులైనవారు, ఇస్తులైనవారు, సన్నిహితులైన వారు మరణించినప్పుడు దుఃఖం పెల్లుబిడడం సహజం. తమ కిష్టమైన వారి దేహం పాంచభౌతికమైన ప్రకృతిలో రీసమైనప్పటికీ వారి స్మృతి వీరిని వెంటాడుతూనే ఉంటుంది. వారి వారి సంబంధాల్ని పురస్కరించుకొని దుఃఖిస్తారు. వారిని స్మరిస్తూ శోక గీతాలు పాడతారు. తమను తాము ఓదార్చుకొంటారు. ఈవిధంగా మరణించినవారి విషయాలను స్మరిస్తూ పాడే పాటలే, అల్లుకొన్న కావ్యాలే స్మృతి గీతాలుగా, స్మృతి కావ్యాలుగా ప్రసిద్ధి తెక్కాయి. ఇలాంటివి జానపద సాహిత్యంలో అసంఖ్యాకంగా ఉన్నాయి. ఈ స్మృతి గీతాలను వీరనాయక స్మృతి, మిత్ర స్మృతి, సతి స్మృతి, సతి స్మృతి, పుత్ర స్మృతి మొదలైన వర్గీకరణ పేర్కొనవచ్చు.

వీరనాయక స్మృతి :-

వీరులైన నాయకులు వీరమరణం పొందిన సమయంలో లేదా ఇతరులైన వాళ్ల తమ నాయకుని దొంగబాటుగా చంపిన సందర్భంలో ప్రజల హృదయాలు దుఃఖ పూరితాలవుతాయి. ఆ దుఃఖంలో తమ నాయకుని గొప్పతనాన్ని, పాహసాల్ని స్మృతికి తెచ్చుకొంటూ పాటలు కట్టుకొంటారు. ఆ పాటల్ని పాడుకొంటూ తమను తాము ఓదార్చుకొంటారు. ఇలాంటి పాటల్లో 'అమరజీవి కొమరయ్య' పాట తెలంగాణాలో బాగా ప్రచారంలో ఉంది. నల్లగొండ జిల్లా జనగామ తాలూకాలో విసుమూరి దొర తనను వ్యతిరేకించిన వాళ్లను హత్య చేయించేవాడు. లూటీలు జరిపించే వాడు. ఆ సమయంలోనే ప్రజా నాయకుడైన కొమరయ్యను హత్య చేయించాడు. తమ నాయకుడైన కొమరయ్య మరణాన్ని స్మరిస్తూ ప్రజలు పాటలు కట్టారు. మీటింగు జరుగుతున్న సమయంలో విసుమూరి దొర వరసించిన రాడీటు. తమ నాయకుని చంపారవి ఇలా పాడుకొన్నారు.

“కష్టపుల పల్లి
కడివెండి గ్రామములో
కొమరయ్య మల్లయ్య
అన్నదమ్ములు వారు
సాయంత్రమూ వచ్చి
అన్నమ్మ తిన్నారు
ఐహరంగ నరయిని
బాబారు కొచ్చిరి
అందరూ కలసిరి
మీటింగు బెట్టిరి
తైతైలు మిన్నముట్టంగా తైయాండ్ర
మహానభకు తైకొట్టినారో
విసుమారి దొరబంట్లు.
మిప్పివల్ల రొడిలు
కలవరపడి బాగ
కల్లు పారా తాగి.....
తైపులో మత్తులో
కండ్ల కావరమెక్కి
గురి చూచి గుంపునై
తూట తూపారెత్తి
కాల్చెరా పిక్కిరామదూ, దెబ్బ పేల్చెరా....
కాల్లకు తగినోల్లకు, కాల్లకు తగిలాయి
చేతులకు తగినోల్లకు, చేతులకు తగిలాయి
కొమరయ్య కొక్కనికి దొక్కలో తగిలింది”

—ఇంకా కొమరయ్య చేసిన సాహసకృత్యాల్ని స్మరిస్తూ, తెలుగుకల్లి బందాలు తెంచివేయడానికి ప్రాణాలు అర్పించాడని, విసుమారు దేశములు దగ్గర ఉన్న దావాన్ని బట్టబయలు చేసి ప్రభుత్వానికి పట్టించాడని, తమ నాయకుని చంపిన నీచుల అంతు చూస్తామని ప్రతిజ్ఞ చేస్తూ పాటలు పాడుకొన్నారు.

రాయలసీమలో నరసింహారెడ్డి గొప్పతనాన్ని, ధైర్య సాహసాల్ని స్మృతికి తెచ్చుకొంటూ పాడే పాట బాగా వ్యాప్తిలో ఉన్నది. నరసింహారెడ్డి రాయలసీమలోని కోయిలకుంట్ల పరిసర ప్రాంతాల్ని పాలించాడు. ఇతడు 19వ శతాబ్ది ఆరంభ కాలంలో

ఉన్నాడు. ఆంగ్లేయుల కుంపిసీ దొరతనాన్ని ఎదిరించి వీర మరణం పొందాడు. ఆ ప్రాంతంలో కుంపిసీ దొరల గుండెల్లో విద్రవోయాడని పల్లియులు ఈనాటికీ ఆ వీరుని మరణాన్ని కోలాటం వేస్తూ వివివిస్తూ ఉంటారు.

“దొరవారి నరసింహారెడ్డి
నీ దొరతనము కూలిపోయె - రాజా నరసింహారెడ్డి «దొర»

రేనాటి సీమలోన రెడ్డోళ్ళ కులములోనా
దొరవారి చంకాన దీరుడే నరసింహారెడ్డి «దొర»

కోయిల కుంట్లా గుట్టలెంటా
కుందేరు వొడ్డు లెంటా
గుర్రమెక్కి నూపు వస్తే కుంపిసీ-గుండె దిగులూ «దొర»

—ఈ విధంగా ఆ వీరుని మరణాన్ని స్మృతికి తెచ్చుకొంటూ అలాంటి ధైర్యసాహసాలు, త్యాగగుణం ప్రజలు అలవద్యుకోవాలని కోలాటం వేస్తూ పాటలు పాడుతూ పల్లెప్రజలు దర్శన మిస్తారు. ఇలాంటి గేయాలు జానపద సాహిత్యంలో కోకొల్లలుగా ఉన్నాయి.

నతీ స్మృతి :-

అగ్నిపాక్షిగా వివాహమాడిన భార్య, అన్యోన్యంగా మెలగుతూ, విన్న మొన్నటివరకూ తనను ఆనందపాగరంలో తేలియాడించిన భార్య మరణిస్తే భర్త దుఃఖించకుండా ఉండలేడు. సంసార రథానికి రెండు చక్రాలైన భార్యభర్తల్లో ఏ ఒక్కరు తొలగిపోయినా ఆ సంసార రథం సాగదు కదా! అందుకే తమ వలపుల్ని తలపుకు తెచ్చుకొంటూ, గత దాంపత్యాన్ని తలచుకొంటూ తన భార్య మరణానికి దుఃఖిస్తూ ఒక జానపదుడిలా పాడుకొంటున్నాడు.

“సుద్ది బొందలకాద - నీ సుద్ది దియ్యంగానె
నద్ది దిన్నట్టాయె నిలకా - సిన్నారి విలకా
ఇంతెల్ల మెద బాపెనే
ఎంత పావపు దేవుడే నిలకా
నమ ర్తవై నీవు పాటుకు కూకుంచె-వత్తెబామావందురే నిలకా
వపిద్దె నువ్వొక్క పందిట్ల కూసుంచె-పార్యతీ దేవందురే నిలకా
ముత్తెడువై నువ్వొక్క మూలకు కూకుంచె-ముద్దబంతీవందురే నిలకా

ఇద్దరమూ తినేటి ఆ బొడ్డు గిన్నెలా
ఒక్కనికి ఒనరాయేనే పిలకా - పిన్నారి పిలకా
ఇద్దరమూ కప్పేటి మద్దికాయల దుప్పటి
ఒక్కనికి ఒనరాయేనే పిలకా - పిన్నారి పిలకా

—తన భార్యలో సత్యభామను, పార్వతీదేవిని, ముద్దబంతిని చూచుకొన్న భాపుకు డీ జానపదుడు. ప్రజలంతా అలా భావిస్తారని పైకి అంటున్నాడే కాని నిజానికి అవన్నీ అతని భావనలే. వారిద్దరూ ఒకే కంచంలో తినేవారట. కాని తన భార్య లేక పోవడంవల్ల ఆ కంచం తనకు మాత్రమే పరిమితమైందని బాధ పడుతున్నాడు. తమ దాంపత్య స్మృతులు తనను మోటాడు తున్నాయి కాబట్టి ఇద్దరూ కప్పకొనే దుప్పటి వ్రస్తుకానికి తనకు మాత్రమే మిగిలిపోయిందని విలపిస్తున్నాడు. ఈ పాటలో జానపదుని అమాయకత్వం వారి అన్యోన్య దాంపత్యం ప్రత్యక్షం లోను దర్శనమిస్తున్నాయి.

పతి స్మృతి :-

భార్య మరణాన్ని తట్టుకోలేని జానపదుడు విలపించినట్లే తనకంటే ముందు తన భర్త మరణించిన సమయంలో తమ దాంపత్యాన్ని తలచుకొంటూ, పతిని స్మృతికి తెచ్చుకొంటూ జానపద స్త్రీ విలపించే పాటలు కూడా జానపద సాహిత్యంలో ఉన్నాయి. భర్త మరణించిన సమయంలో దుఃఖిస్తున్న జానపద మహిళ ఆవేదన మీ విధంగా ఉంది. పెళ్లివాటి వేడుకల్ని తలపోస్తూ—

"కానరాని గట్లమీద; చందమామ వోరె చందమామ
మన ఇద్దరికీ తలంబ్రాలు ,, ,,
బాయిలోన బిల్లి పలికె ,, ,,
బన్న సరము కొలుకులావె ,, ,, "

—అని దుఃఖించింది.

—కుడుంగా తలంబ్రాలు పోసుకొంటున్న సమయంలో బావిలోని బిల్లి : పిందట. ఆ దకె వెంటనే తెగిపోరాని బన్న సరము తెగి పోయిందట. ఈ రకంగా తమ వివాహ సందర్భంలో తటస్థించిన

అవశకునార్ని తలచుకొంటూ దుఃఖించింది. ఇలాంటి గేయాలు చాలా వరిమితంగా ఉన్నాయి.

పతి స్మృతి :-

తమ మిత్రులు, తమతోపాటు నిన్న మొన్నటివరకూ అన్యోన్యంగా ఉన్నవారు మరణిస్తే, ఆ మరణించే వ్యక్తికి తమకు ఉండే వన్నిహిత్యాన్ని తలచుకొంటూ విలపించే గేయాలు కూడా జానపద సాహిత్యంలో ఉన్నాయి. వ్రతిరోజూ తనతో ఆడుకొనే చెలికాడు చనిపోయాడు. వారిద్దరూ కలిపి ఆటలాడిన తీరు స్మృతికి తెచ్చుకొంటూ ఒక బాలిక విలపిస్తూ తన తోటివారితో ఇలా అంటున్నది.

"బాంగురా లాడేటి బొగు డల్లా నాయిరాజా
యాడెంకిన లేడే యెదారి ,,
చిర్రగోనె లాడేటి చింతల్ల ,, "యాడ"
గోటీలాడేటి కోనల్లా ,, "యాడ"
విన్న మనమాడిన విమ్మల్ల ,, "యాడ"
మొన్న మనమాడిన మోతుకుల్ల ,, "యాడ"
చెండులు అడేటి చెలుకల్ల ,, "యాడ"

—నిన్న మొన్న వాళ్లు ఆడుకొన్న ప్రాంతాల్లో ఎక్కడ పెడికెలా చెలికాడు కనిపించలేదని బాలిక విలపిస్తున్న తీరు వహృదయులకు కంటతడి పెట్టిస్తుందనడంలో నందేహం లేదు.

పుత్ర స్మృతి :-

పుత్రుడు పుట్టినప్పుడు తల్లిదండ్రులు పొందే ఆనందం వర్ణనాతీతం. అలాగే ఆ పుత్రుడు మరణిస్తే వారు పొందే దుఃఖమూ అనంతం. వార్యక్యంలో తమను ఆడుకొంటాడు, అదరిస్తాడు అని ఎదురుచూసే తల్లిదండ్రులకు తమ కోరిక తీరక ముందే, తమ చేతులమీద పెరిగిన పుత్రుడు, తమ కళ్ల ఎదుట మరణిస్తే ఆ వ్యధను తట్టుకోవడం కష్టం. అందులోనూ తమ పుత్రుడు ఏరుదై మరణిస్తే ఆ బాధ ద్విగుణీకృత మవుతుంది. ఇలా పుత్ర మరణాన్ని స్మృతికి తెచ్చుకొంటూ జానపదులు పాడే పాటలు లెక్కకు మిక్కిలిగా ఉన్నాయి. వీటిలో రాజామానందరెడ్డి పాట ప్రముఖమైంది.

“రాజామానందిరెడ్డి, కొడుకా మానందిరెడ్డి
 ఏ కింలా బత్తెము తీరేనా
 మల్లువంచె కట్టుకోవి
 నల్లకోటు తొడుక్కోవి
 వల్లెవాటు వేసుకోవి
 కట్టమీద బోతావుంటే
 కలకటేరనుకొంటి కొడుకా

||రాజా||

మన్నంగా తలదువ్వి, నూగాయ జడవేసి
 నందువెంటా బోతావుంటే
 నందమామనుకొంటి కొడుకా

||రాజా||

వచ్చిబొయ్యే దోవలోనా
 దానిమ్మా చెట్టు క్రిందా
 వెండి కుచ్చే నేలబడితే
 ఏటుకే తెగనరికిరన్నా

||రాజా||

—తన కొడుకు అందాన్ని, దయనీయమైన మరణాన్ని స్మరిస్తూ
 విలపిస్తున్న తల్లి హృదయం ఈ గేయంలో గోచరిస్తున్నది.

ఇలాగే గుర్రాల గోపిరెడ్డి పాట కూడా పంపాటిలో నేటికీ
 ప్రచారంలో ఉన్నది. గోపిరెడ్డి రూపాన్ని, మరణాన్ని తల్లి
 స్మృతికి తెచ్చుకొంటూ ఇలా విలపించింది.

“ఓ గుర్రాల గోపిరెడ్డి
 దాచేపల్లికి దానమైతివా
 వయ్యారి కొడకా, బంగారు కొడకా

||ఓ||

శేరు శేరు ఎండి ముంగురులు
 సేతులాటు పెట్టడోవి
 కట్టమీద స్తూ ఉంటే
 కలకటేరనుకొంటి కొడకా

||ఓ||

ఆ ప్రక్క ఒక చేను
 ఈ ప్రక్క ఒక చేను
 నడుమనా నాపచేను

నందున విను నలుగురు బట్టి
 నరికిరి కొడకా వయ్యారి కొడకా

||ఓ||

—తన కొడుకులో కలెక్టరును చూసుకొని మురిసిపోయిన తల్లి
 మురిపెం తాక్కాలికమే అయింది. అలాంటి కొడుకును నలుగురు
 వట్టి నరికిన విషయాన్ని స్మృతికి తెచ్చుకొన్న తల్లి హృదయం
 బద్దలు కాక మానుతుందా? ఆమె గుండెల్లో కొండలు కరగకుండా
 ఉంటాయా?

పేదవాళ్లకు మేలుచేసే తన కొడుకు ప్రాణాలు పోయి
 నందుకు బాధ పడుతున్న ఒక తల్లి దుఃఖం మనకు గేయ

రూపంలో దర్శనమిస్తున్నది. ఎందుక పాయన్న సంస్థానాల్ని,
 భూస్వాముల్ని, ధనికుల్ని దోచి, ఆ ధబ్బుతో పేదల పెళ్లిళ్లు
 చేసేవాడు. అతని పాపాసాన్ని స్మరిస్తూ తల్లి ఇలా దుఃఖించింది:

“దొంగతనం లేదురా కొడకా

వాడ్లు వాడ్లు పాయలన్న-పండుగోళ్ల సాయలన్న
 వద్దన్నా నే బోలా

బొమ్మన్నా నే బోతమ్మా

గద్దావోలె లేసినాడే - గద్దవాలా దోసినాడే

తెల్లవాల్లా లేసినాడే - ఉన్న ఇండ్లూ దోసినాడే

పాదోల్ల పెళ్లిళ్లు చేసినాడే

పావురామోలే లేసినాడే - పాలమూరు దోసినాడే”

—పండుగ పాయన్న పాలమూరు మండలంవాడు. పాపాన
 వంతుడు. తల్లి పేరు పాయమ్మ. వనపర్తి, గద్వాల మొదలైన
 సంస్థానాధీశుల్ని గడగడ లాడిందాడు. చెప్పిన సమయానికి
 సంస్థానాల్ని, ధనికుల్ని దోచి పేదల పెళ్లిళ్లు చేసేవాడు. జానపద
 మాత పుత్రవాత్సల్యం పై గేయంలో స్పష్టం. గద్వాల,
 పాలమూరు మొదలైన సంస్థానాల్ని దోచిన తన కొడుకు పరాక్ర
 మాన్ని తనకు నిత్యం పరిచయంలో ఉన్న గద్ద, పావురాల
 పరాక్రమాలతో పోల్చి విలపించడంతో సహజత్యం ప్రత్యక్షం
 లోను స్ఫురిస్తున్నది.

ఈ విధంగా జానపద సాహిత్యాన్ని పరిశీలిస్తే అనేక విధా
 లైన స్మృతి గీతాలు దర్శనమిస్తాయి. ఇప్పుడు జానపద
 సాహిత్యం మీద బాగా పరిశోధన పాగుతున్న ఉన్నా అది ఇంకా
 బహుముఖీనంగా సాగి, జానపద సాహిత్యసంపద రక్షణకు
 విశేషమైన కృషి జరగవలసిన అవసరం ఉందనడంలో
 అతిశయోక్తి లేదు.

ఉపయుక్త గ్రంథాలు :-

1. డా॥ గంగప్ప; ఎస్. తెలుగుదేశపు జానపద గీతాలు, 1976.
2. గంగాధరం; నేదునూరి; మున్నీరు-1973.
3. డా॥ తిరుమలరావు జయదీర్ - తెలంగాణా రై తాంగ పోరాటం.
4. డా॥ రామరాజు, బి., తెలుగు జానపద గేయ సాహిత్యము
1958.
5. డా॥ వసుంధరారెడ్డి చింతకర్తి; తెలుగు జానపద సాహిత్యము-
ప్రథమ గేయములలో సంప్రదాయము - 1986.
6. మందరం, అర్వీయస్; తెలుగు-కన్నడ జానపద గేయాలు
1979.

స్మృతుల పరిమళాలు

జ్ఞాపకాలు చిత్రాతిచిత్రమైనవి!
తట్లతలా చటుక్కున మెరిసి
ఉల్లాన్ని ఉప్పొంగిస్తాయి ఒకసారి.
కృంగిపోయేలా చేస్తాయి మరోసారి.

ముత్యాలు కురిసే వసిపాప బోసినవ్వు,
పరుగులు తీసే తువ్వాయి,
వాన నీటిలో జారిపోతున్న
తెల్లటి కాగితం పడవ....
బాల్యంలో చిలిపి చేష్టలు స్ఫురణకొచ్చి
కలుగుతుంది ఎంతో ఆనందం.

(అజారే....పరదేశీ....)
తలపుల కాపుల్లో కదిపి కుదిపే లత పాట.
పదే పదే వినిపించిన
నెచ్చెరి వెచ్చ వెచ్చని జ్ఞాపకాలు
మధుర మధురంగా
పురి విప్పిన మయూరంలా
మదిలో చేపే లాస్యం....

నవ్వుతూ, తుక్కుతూ వెళ్లే
యువజంటను చూసి,
కలల పట్టుపాన్ను మీద
మొగలిపూల సుగంధంలో
నడిపించి దూరమైన ప్రేయరాలు
స్ఫురణకొచ్చి దిగుతుంది గుండెల్లో ముల్లు.

ఓ పాట చాలు
ఓ మాట చాలు
జ్ఞాపకాల వెలువ చుట్టెయ్యడానికి!
ఓ దృశ్యం
ఓ శిల్పం
ఓ నాట్యం
ఓ కవిత
ఓ నవ్వు చాలు
స్మృతుల పరిమళం

మదిని ఉయ్యాల జలపాల
ఉపడానికి....

పారిజాతమే ఓ పదంగా

నాకొక పదం కావాలి
ఒకే ఒకటి!

పాడిన పాటే పాడి పాడి
అరిగి, విరిగి
నోళ్లలో నాని నాని
కాగితాలపై కాపురం చేసి చేసి
రంగు వెలసిన బొమ్మలాంటి
పదాన్ని కాదు నేనడిగేది!

అక్షర తూణీరంలోని
సవాలక్ష పదాలు
మదించిన మేధస్సుల్లో
వల్లవించిన ఉహల్లో
ఎన్నెన్నో రూపాలను దాల్చి
వన్నె తరిగి వికృతంగా నిలిచాయ్!
అందుకే ఇప్పుడో పదం సత్వరమే కావాలి.

సుతిమెత్తటిది - మబ్బు తునకలా,
గాలిలో తేలే దూదిపింజలా ఉండాలి!
వసిపాప బోసినవ్వంత సహజంగా
వెన్నెల కురిసినంత ఆనందంతో
సెలయేటి నడకలా నిరాడంబరంగా
కోయిల పాటంత హాయిగా
రవివర్మ కుంచెలో సొగసులా
నవ్య నవనీతంగా
దివ్య పారిజాతంగా
అప్పుడే కళ్లు దిద్దుకొన్న శిల్పంలా
ఓ పదం కావాలి.

కలల పట్టుపాన్పు

నీ జ్ఞాపకాల ఉలిపార కాగితాలు
సుతారంగా కాస్తంత కదిలై చాలు
రంగు రంగుల తెరలు
ఒకటి వెంట ఒకటి
గాలిలో తెరుచుకొంటూ
ముడుచుకొంటూ దూరంగా
సాగిపోతున్నట్టు.
నీ స్మృతి ఒక్కొక్కటే ముందుకొచ్చి
గుండెను మోగించి, జర జరా
ముందుకు జారిపోతూ,
వాన చుక్కల్లా మరో తలపును
ముందుకు తోస్తూ.
కలల పట్టుపాన్పుపైన నడిచిన క్షణాలు
కోరికల భోగిమంటల చుట్టూ
కొవ్వొత్తులుగా యవ్వన పూగుత్తులను
రాల్చిన క్షణాలు.
నీ నవ్వులో మువ్వలు రంగరించి
పెహనాయ్గా నా మదిని చుట్టేసిన
ఆ నిమిషాలు.
పాలరాతి బొమ్మలకే పాఠాలు చెప్పే
నీ వంటి నునుపు రేడియంలా
కళ్ల ముందు మెరుస్తూ.
కన్న కలల ఇంద్రధనుస్సు
తెగిన దండలా పూలను రాల్చేసి
బతుకును ఎడారిగా చేసి
దూరమైన నీకై చేతులు చాస్తూ....

నేలతల్లి

పసిడికొండలా నిలిచిన ధాన్యం కుప్పముందు
ఆకలితో కూర్చున్నా,
క్యారియర్ రెక్కలు విప్పతూ.
పొలంలో మడి
తల్లి ఒడిలా అనుభూతినిస్తోంది!

గుండె ఆర్పిమై నన్నటి కన్నటితెర.

ఇన్నేళ్లుగా,
నాగరికత కీకారణ్యంలో చిక్కి
అందని పెన్నిధి కోసం వెతుకి వేసారి
తిరిగి భూదేవి గుడికి చేరాను!
పరుగు పరుగున అమ్మను చేరే పిల్లల్లా
చేత్తివేళ్లు భూమిని తాకాయి.
పులకలెత్తిన ఆనందం లోలోపల
నెమలిలా నృత్యం చేసింది!
తల్లి చేతుల్లా మెత్తగా,
బుజ్జగింపులా హాయిగా ఉంది నేల!
ఎన్నో సంవత్సరాలకు తిరిగి ఇప్పుడు
అమ్మను చూస్తున్నట్లుంది!
నీకిక దూరం కానవి
ఒట్టేసి చెప్పాలనుంది
భూదేవికి!

మౌనగానం

నయనాలు
మౌనగానాన్ని
వినిపిస్తుంటే,
మనసులు జాజులుగా పరిమళిస్తూ
పులకరించి,
మాటలు రెక్కలు ముడుచుకొన్న
పక్షులై పోతాయి.
అందంగా పరుచుకున్న నిశ్శబ్దం
ఏ శబ్దం వినిపించినా,
గాజులా బద్దలై
శకలాలు చెల్లాచెదురుగా
చూపులు కలవరపడిపోతాయి.
కళ్లు ట్రాన్స్పరెంట్గా
భావాలను ఇచ్చిపుచ్చుకొంటుంటే
మది
ఆనంద చంద్రోదయమవుతూ....

శ్రీ కొడిమెల శ్రీరామమూర్తి

డాక్టర్ యన్. యల్. యన్. ఆచార్య

మేఘసందేశం

నాటి సాంఘిక స్థితిగతులు

కవి కులగురువగు కాళిదాస మహాకవి కావ్యంలో మేఘ దూతం ఒక ప్రత్యేక ప్రతివత్తిగల మహాకావ్యం. రసయజ్ఞులైన సంప్రదాయజ్ఞులకు, ఆధునిక దృక్పథం కల విమర్శకులకు తనదైన ప్రత్యేకతను చిన్న చిన్న కోణాలనుండి చూపించగల ఉత్తమ కావ్యం మేఘదూతం లేక మేఘసందేశం. మేఘదూతంలో యక్షుడు తన ప్రయురాలికి సందేశమంటే సందర్భంలో రామగిర్యాశ్రమం నుండి అంకానగరం వరకున్న మార్గవర్ణనతో పాటు "అంక" మొదలైన వగరాల వర్ణన, యక్షుని గృహ వర్ణన, సందేశం మొదలైనవి ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి. ఆయా సందర్భాల్లో పట్టణాలు, వల్లెలు, అందలి ప్రీ పురుషులు, దేవతలు, దేవాలయాలు మొదలైనవి వర్ణించు కావుల్లో ఆనాటి సాంఘిక స్థితి గతులు కొన్ని వర్ణితాలు. కవి ఎంత స్వతంత్రుడైనా పూర్వ సంప్రదాయ పరాయణుడైనా పురాణాదులను డి కావ్య కథావస్తువును పరిగ్రహించినా, ఎంత సంయమనం పాటించినా అతనికి సమకాలీనమైన వావాలు, సాంఘిక పరిస్థితులు అతని కావ్య చర్చి ఇంట్లో ప్రతిబింబించక మానవు. కీ.శే. సురవిరం ప్రకాశరెడ్డి గారు చూపిన వ్రాసిన కావ్య ప్రబంధాల్లో నూటికి తొమ్మిదిపాళ్ళు సాంఘిక చరిత్ర నిర్మాణానికి పనికిరావని అన్నిప్పటికీ సహృదయులైన విమర్శకులు నన్నయ మహాభారతం, నన్నెచోడువి కుమార సంభవం వంటి తెలుగు కావ్యాల్లో ప్రతివర్ణించిన తెలుగు సంస్కృతిని సాంఘిక స్థితిని వెలువరించారు. అట్లే మేఘసందేశం చక్కని రసవత్కావ్యమైనా అందు నాటి సమాజం స్పష్టంగా కనపడ్డా ఉంది. మేఘదూతంలో కన్పిస్తున్న సామాజిక పరిస్థితులు కొన్ని అంతకంటే పాత కాలంలో ఉండవచ్చు. మరి కొన్ని నేటివరకూ కన్పిస్తున్నవే కావచ్చు. అదలి సాంఘిక స్థితిగతులను గమనించి ఇటు కొన్ని సందర్భాల్లో వ్రాచినంతపై ఎవరైనా గౌరవభావం కలుగవచ్చు కొన్ని సందర్భాల్లో ఇతర అమాయకులా అన్ని భావము కలుగవచ్చు ఏ ఏమైనా ఇందు ఆనాటి సంఘం కొంత భాగమైనా స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నది.

పురుషులు :-

నాడు ధవికులు చేతులకు బంగారు కంకణాలు ధరించేవారు. సామాన్యులు వెండితో చేసిన కంకణాలను ధరించేవారేమో యక్షుడు భార్య వియ్యోగం వల్ల "కనకవలయ భ్రంశ రిక్త ప్రకాశం"దై నాడు. (పూ. మే. 29) ప్రీలు గాజులు ధరిస్తున్నట్లు పురుషులు హస్తాభరణంగా వలయాలు (కంకణాలు) ధరిస్తున్నట్లు కన్పిస్తుంది.

వీరులు :-

యుద్ధంలో తమ ప్రాణాలకు తెగించి విజయమో వీర స్వర్గమో అన్నట్లు శత్రువులతో పోరాడేవారు. పోరాటంలో ఆయుధాలవల్ల గాయాలు తగిలితే అవి వారికి ఆభరణాలుగా భావించుకొనేవారు. తమ ఏకాంగ వీరీతను ప్రభువులు సంతోషించి ప్రసాదించిన దులు, మాన్మాలకన్నా మిన్నగా ఈ గాయపు గుర్తులనే చూపుకొనేవారు ఉజ్జయిని పట్టణ లోని వీరులు ఆభరణాల కాంతులకన్నా చంద్రహాసంవల్ల ఏర్పడ్డ ప్రతాంకములను గొప్పగా చూపుకొనేవారు. (పూ.మే. 35)

ప్రీలు :-

ధనవంతులైన ప్రీలు నాడు ప్రతిదినము తప్పక కాళ్ళకు పారాణి పూసుకొనేవారు. పారాణి పూసుకొని తడి ఆరకముందే మేడలపై తిరుగుతున్నందువల్ల సాధోపరిభాగాలు "లలిత వనితా పాదరాగాంతికా" లయ్యేవి. (పూ. మే. 36) కాళ్ళకు గజ్జలుండే నేటి పట్టా గొలుసుల వంటి ఆభరణాలు ధరించేవారు. అవి నడిచేటప్పుడు, నృత్యం చేసే సమయంలోను మల్లు మల్లుమవి శబ్దిస్తూ ఉండేవి. (పూ. 39) నడుముకు బంగారు లేక వెండితో చేయబడ్డ మొలనూలు (కాంచీగుణం) ధరించేవారు. దానికి హంసలవంటి వక్షల ఆకారం గల గజ్జలుండేవి. అవి ఆ ప్రీలు నడుస్తున్నా నృత్యం చేసినా మనోజ్ఞంగా రవ్వించేవి. (పూ 29 ఉ 3)

చెవిలో పూవు పెట్టుకోవడం ఈ రోజుల్లో అమాయకత్వానికి చిహ్నం కాని అనాడు ప్రీతి చెవిలో పూలు అలంకారంగా పెట్టుకొనేవారు. నాటి ప్రీతి ఎక్కువగా కలువలను కర్ణాభరణంగా ధరించేవారు. (పూ. 27) మరికొందరు శిరీష పుష్పాన్ని ఉంచుకొనేవారు. (ఉత్తర 2) తల్లులు తమ మగపిల్లల చెవికి సైతం అలంకారంగా కలువ పువ్వులు పెట్టేవారు. భవాని కలువ పువ్వులు పెట్టే చెవిలో ప్రేమతో రాలిపడిన నెమలి ఈక పెద్దున్నదట.

“జ్యోతిర్లెఖావలయి గళితం యస్య బర్హం భవానీ
పుత్రప్రేమ్హ కువలయదశప్రాపి కర్ణే కరోతి” (పూ. 48)

అనాడు చిన్నపిల్లల విషయంలో అలంకరణ దగ్గర ప్రీతి పురుష భేదం అంతగా పాటించేవారు కాదు. ఈ అలవాటు నేటికీ మనకు కనిపిస్తుంది.

ఇక పూలపై ఎక్కువ మోజున్న ప్రీతి ఆభరణాలకు బదులు చేతిలో, ముంగురులలో, పాపిటలో, కొప్పులో, చెవిలో రకరకాలైన పూలు పెట్టుకొనేవారు. చివరికి ముఖానికి లేత పసుపురంగు గల పుప్పొడిని పూసుకొనేవారు. అలకానగరిలో ప్రీతి చేతిలో కమలం ముంగురులలో మల్లెమొగ్గలు, ముఖానికి “లాద్దీగ” పూ వరాగం, కొప్పులో కురవకము, చెవిలో శిరీష పుష్పం, పాపిటలో నీవ పుష్పాలను ధరించేవారట.

“హస్తే రీలా కమలమలకే తాల కున్దానువిద్ధం
నీతా లోద్ర ప్రసవ రజసా పాండుతామాననే శ్రీః
చూడాపాకే నవ కురవకం చారు కర్ణే శిరీషం
సీమంతే చ త్వదువగమణం యత్ర నీపం వదూనాం”
(ఉ. 2)

చేతులకు ధరించే కంకణాలతోపాటు బయటి భాగంలో ముక్కు వంటివి కల కంకణాలు ధరించేవారు. అవి ప్రక్కవారికి తగిలితే కుచ్చుకొని రక్తము స్రవించేది. ఇది ఒక విచిత్రమైన ఆభరణంగా కనిపిస్తుంది. (పూ. 65) మెడలో నల్లని ఇంద్రనీలమణి గల పెద్ద పెద్ద ముత్యాల హారాలను ధరించేవారు. తెల్లని ముత్యాల మధ్య ఇంద్రనీలం వింత కోధను కలిగించేది. (పూ. 50) నాటి ప్రీతి పెదవులకు లక్తుక, కంటికి కాటుక తవ్వక ధరించేవారు. అంజన స్నేహ కూన్యతను భర్త్య వియోగానికి చిహ్నంగా వరిగ ణించేవారు. (ఉ. 23, 34)

ఇప్పుడు ప్రతి ఇంటిలో కనిపిస్తున్నట్లు నీటి సౌకర్య ముండేది కాదు. దశవంతులు మాత్రం వికారమైన తమ ఇళ్ళలో చెట్లకు, మరియు ఇతర ఉపయోగాలకు దిగుడుబావులు నిర్మించు కోగ సామాన్యులు దగ్గరగా ఉండే నదికి వెళ్లి స్నానాదికృత్యాలు నిర్వహించుకొనేవారు. ఇంట్లో బావి తవ్వించుకొనే శక్తి లేనందు వల్ల కాబోలు సుమతీ శతకకర్త “ఎప్పుడు ఎడతెగక పాలు ఏయి” లేని ఊరు చొరవద్దని ఉపదేశించివాడు. ప్రీతి కూడా నలుగురైదుగురు కలిసి పసుపు, చందనం మొదలైన విలేపన ద్రవ్యాలు తీసుకొని నదికి స్నానానికి వెళ్ళేవారు. బహుశః ప్రీతి స్నానం చేయటానికి ప్రత్యేకంగా స్నాన మట్టాలుండేవి కాబోలు (పూ 37) ఇంట్లో దిగుడుబావి ఉంటే సామాన్య ప్రీతి ఒకవక్కా స్నానం చేసేవారేమో. ఇక ఇంటి యజమానులు స్నానం చేయుటకు ప్రత్యేకంగా స్నాన గృహాలుండేవి. ఈ స్నానగృహాల పైకి యంత్ర నహాయంతో నీరు చేర్చి గొట్టాల ద్వారా నీరు స్నానశాలలోకి వచ్చేటట్లు అద్ది దారలు దారలుగా పడునట్లు ఏర్పాటు చేసుకొనేవారు. దానిని నాడు “యంత్రధారాగృహం”గా పేర్కొనేవారు. ఈనాడు ధనవంతులు ఇళ్ళలో ఏర్పాటు చేసు కుంటున్న “వాటర్ షవర్”ను పోలియుండేవేమో. అనాటి యంత్రాలు కాని నీళ్ళు దారలుగా పడుటకు ఏర్పాటు చేసుకున్న వద్దకులు గాని ఎవరంగా మాత్రం తెలియవు. (పూ. 65).

స్నానం కుద్ద స్నానం, అభ్యంగన స్నానం అవి రెండు విధాలుగా కనిపిస్తుంది. కుద్దస్నానం తలంటుకోకుండా నీటిలో నిండుగా మునిగి చేపేడి కాగా అభ్యంగనం తలంటుకొని చేపే స్నానం. ఏ పద్ధతిలోనైనా ప్రతిరోజు ప్రీతి వైతం తలవించా స్నానం చేసేవారు. అభ్యంగన స్నానం చేసిన ప్రీతి వెంట్రుకల తడి పోగొట్టుకొనుటకు సుగంధ ద్రవ్యాలతో ధూపం వేసుకొనే వారు. దానివల్ల వెంట్రుకల తడి ఆరిపోవడం మాత్రమే కాక వెంట్రుకలు సువాసనాభరితంగా కూడ ఉండేవి. (పూ. 36)

నాటి ప్రీతి ఇళ్ళలో నెమిళ్ళను, చిలుకలను, గోరువంక లను కాలక్షేపానికి పెంచుకొనేవారు. (పూ 36, ఉ. 18, 24) కొన్ని ఇళ్ళలో పాపురాలు కూడా ఉండేవి, నాటి ప్రీతి పూల చెట్లను తమ చందీపిల్లల్ని పెంచినంత ప్రేమతో అపురూపంగా జాగ్రత్తగా పెంచుకొనేవారు. (ఉ. 14) తమ బంధువులకు దగ్గరి వారికి సుఖ సంతోషాలను ఆరోగ్యాన్ని కాంక్షిస్తూ పూజలు చేసే వారు. (ఉ. 24) ఇంటికి వచ్చిన బంధువులకు యథాశక్తి ఉపాయనమిచ్చి పంపేవారు. (పూ. 36).

సంగీతము :-

నాటి ప్రీతి సంగీతంలో ఎక్కువ పరిశ్రమ చేసేవారు. స్వయంగా గేయరచన చేసి దానికి అనుకూలంగా సంగీతాన్ని సమకూర్చుకొని పాడే నేర్పు కూడా కొందరు ప్రీతికుండేది. సంగీత సాధనాల్లో వీణ, మృదంగం ఎక్కువగా కన్పించేవి. (ఉ. 25) తప్పెటను దేవాలయాల్లో అర్చనవేళ ఉపయోగించే వారు. (పూ. 38) ధనవంతులు ప్రీతితో కలిసి మధువు నాస్వాదించే సమయంలో చక్కని సంగీతం కలిపాటలు పాడించుకొనే వారు. కమ్మని పాటలు వింటూ ప్రీతితో కలిసి మధ్య మాస్వాదించుట నాగరికతకు చిహ్నంగా నాడు భావించేవారు. (ఉ. 10) వేణునాదం తోడు కాగా మృదంగాది వాద్యాలు మ్రోగుతుండగా పాటలు పాడుటను సమగ్రమైన సంగీతంగా నాడు భావించేవారు. (పూ. 60)

చిత్రములు :-

ధనవంతులు తమ ఇళ్ళలో అనేక విధాలైన చిత్రాలుంచుకొనేవారు. సహజంగా లభించే వివిధ వర్ణాలు గల గైరికాది రాతువులను నీటిలో కలిపి చిత్రాలు వేయుటకు ఉపయోగించేవారు. అందువల్ల అవి నీరు పడితే చెడిపోయే ప్రమాదమున్నందువల్ల వర్షాదులవల్ల తడిసి చెడిపోకుండా వాటిని చాలా జాగ్రత్తగా రక్షించుకొనేవారు. చిత్రాలు వేయుటలో పురుషులతోపాటు ప్రీతి కూడా కృతహస్తరై ఉండేవారు. (ఉ. 9, 24, 44)

ఆటలు :-

గూఢమణి ఒక చేతీయ క్రీడ. దీన్ని ప్రీతి పురుషులు కలిసి, లేక విడివిడిగా ఆడుకొనేవారు. వదీతీరాల్లో సముద్రతీరాల్లో విహారానికి వెళ్ళిన యువతీ యువకులు ఇసుకలో కూర్చొని ఒక చోట రహస్యంగా మణిని దాచి రెండవవారిని కనుగొనమని చెప్పేవారు. (ఉ. 6) ఈ ఆటను ఇప్పటికీ వల్లెటూళ్ళలో పుల్లతో ఆడతారు.

దేవాలయాలు :-

ఉజ్జయినిలో నాడు మహారాజనాథుని ఆలయముండేది. ఆలయాల్లో త్రిసంధ్యల్లో పూజలు జరిగేవి. శివునికి ప్రదోషపూజ వరమ ముఖ్యమైంది కావున సాయంకాల పూజ పటవోది వాద్య హోషలతో జరిగేది. సాయం పూజా సమనంతరం వేళలు నృత్యం చేసేవారు. ఈ రంగభోగాంగంగా వేళలు దామర పేనా

ద్యువదారాలు చేసేవారు. (పూ. 39) భగవంతునికి తాము నేర్పిన నృత్యాది విద్యల ద్వారా దావ్యం చేస్తూ కాలం గడుపుతున్నందు వల్ల తరువాతి కాలంలో వీరిని దేవదాసీలుగా పరిగణించారు. స్థల దేవతలనే ప్రత్యేక పరిగణన నాడు కన్పిస్తుంది. (ఉ. 45) ఆయా స్థలాల్లో ప్రత్యేకంగా కన్పించిన దేవతలను స్థల దేవతలుగా పేర్కొంటున్నట్లు తెలుస్తుంది.

ఇళ్ళు :-

మేమదూతంలో కన్పించే యక్షుని గృహవర్ణన అనాటి దవికుల గృహాలను చూచి చేసినదై ఉండాలి. అనాటి ధనికుల గృహాలు అత్యున్నతమైన మేడలతో కూడి ఉండేవి. ఇంటిలో అనేక విధాలైన చిత్రాలు చిత్రించుకొనేవారు. నేల నున్నగా గచ్చు చేయబడి మణులు పరచినట్లు మెరుస్తూ కన్పించేది. మేడల పై భాగం కూడ గచ్చు చేయబడి నునుపుగా కన్పించేది. అందు వల్ల సాయంకాలంనుండి ఇంచుమించు తెల్లవారు వరకు మేడల పైభాగాన మృదంగాది వాద్యాలు మ్రోగుతుండగా సంగీతం వింటూ తమ ప్రీతితో కలిసి మధువు సేవిస్తూ సరస సల్లాపాలతో కాలక్షేపం చేసేవారు. ఆ తర్వాత తెల్లని విశానాల (దాండినీ) కింద నులిను పులయ్యేవారు. (ఉ. 5, 8)

ఇంటిముందు రెండువైపులా లక్ష్మీవిహ్నంగా అందమైన శంఖ పద్మముల చిహ్నాలుంచుకొనేవారు. అట్లే ద్వారానికి రెండు వైపులా చిన్న పూలచెట్లు పెంచుకొనేవారు. విశాలమైన ఖాళీ స్థలం ఇంటి చుట్టుముట్టు ఉండేది. అందువల్ల ప్రీతి విహారార్థమైనా ఇల్లు వదలి వెళ్ళాల్సిన అవసరముండేది కాదు. సైగా ఇంటి స్థలంలో ఒకవైపు చిన్న చిన్న నల్లని గుండ్లను పేర్చి విహారార్థం కృత్రిమ శైలాన్ని నిర్మించేవారు. కృత్రిమమైన ఆ క్షిరాశైలం పైన చిన్న చిన్న గుబురైన వృక్షాలు పెంచుకొనేవారు. లతలతో విశ్రాంతి తీసుకొనుట కనువుగా మందపాలు నిర్మించుకునేవారు క్రింద ఆ కృత్రిమ శైలం చుట్టూ అరటి మొదలైన చిన్న చిన్న చెట్లతో కంచె వేసుకునేవారు. ఇంట్లో ఉన్న దిగుడుబావికి శిలా సోపానాలు నిర్మించి తేలికగా బావిలోకి దిగి నీరు తీసుకునే ఏర్పాట్లు చేసుకొనేవారు. ఇవి అనాటి మహా ధనికులు లేక రాజుల ఇళ్ళలో కన్పించే దృశ్యాలు.

(ఉ. 1, 16, 17, 19 శ్లోకాలు)

మేమ సందేశం నాటి సాంఘిక స్థితి గతులు

ఉద్యానవనాలు :-

నాడు ప్రతి వృద్ధులలో తప్పక ఉద్యానవనాలుండేవి. కావి ఇవి వృద్ధుల మధ్యభాగంలో కాక వృద్ధుల వెలువల ఉండేవి. అందు పల్ల నగరవాసులు సాయంకాలం విహారార్థం వృద్ధుల వెలువల మన్న ఉద్యానవనాలకు వెళ్ళి వచ్చేవారు. ఈ ఉద్యానవనాల్లోకి రాకపోకలకు అనువుగా త్రోవలుండేవి. మిగిలిన భాగమంతా మొగిలి చెట్లతో కంచె వేసేవారు. అందువల్ల వరువులు యధేచ్ఛగా తిరిగి ఉద్యానవనాలను పొడుచేసేవి కావు. పైగా మొగిలివూలతో ఆ ఉద్యానాలు సువాసనాభరితాలయ్యేవి. (పూ. 24) సాయంకాల మయ్యేసరికి వృద్ధులవాసులు తమ ప్రయురాలంద్రతో కలిసి ఆ బాహ్యోద్యానవనంలో మదువు వేవిస్తూ పరస్పరసల్లాపాలతో కాలం గడిపేవారు. (ఉ. 10)

పల్లెలు :-

అమాయక ప్రజలకివి అటవట్టు. వ్యవసాయమే వారి ప్రధానవృత్తి. అందువల్ల ముఱు వట్టిందంటే వారికి వండుగ. ఎక్కువగా నాటి వ్యవసాయం దేవమాతృక. అందువల్లే ముఱు లను ఆదరంతో చూచేవారు.

గ్రామంలో ఉండే వృద్ధులు తమ గ్రామానికి చుట్టూ చూపుగా వచ్చినవారికి ఆయా ప్రాంతపు విశేషాలను కథలు కథలుగా చెప్పేవారు. ఈ అరివాటు వట్టవాసులకు కూడా ఉండేది. ఉజ్జయినిని చూడవచ్చేవారికి అచ్చటి వృద్ధులు ప్రద్యోతనుని కథలను ఆయా ప్రాంతాలు చూపుతూ వివరించే వారు. (పూ. 31, 34)

సమస్యలు తగవులు రచ్చబండ దగ్గర పరిష్కార మయ్యేవి. రచ్చబండ ఒక పెద్ద చెట్టుకింద ఉండేది కావున నాడు దాన్ని రచ్చబండగా కాక రథ్యావృక్షంగా వ్యవహరించేవారు.

పతిక వనితలు :-

అనాడు ఎక్కువగా వీరి వర్తన కన్పిస్తుంది. పల్లెల్లో వ్యవసాయం వల్ల కుటుంబానికంతా గడిచేది కాదు. వయసు మీరిన వారు, మిక్కిలి వృద్ధులు, స్త్రీలు, బాలుకు ఎక్కడికీ వెళ్ళలేక గ్రామాల నాశ్రయించుకొని ఉంటే యువకులు, సదీపయసులొ ఉన్నవారు వర్షాకాలం గడచిన తరువాత గ్రామాలు వృద్ధులు తిరుగుతూ వాణిజ్యం, కాయకష్టం మొదలైనవాటిద్వారా డబ్బు

సంపాదించి వర్షాకాలంలో ఎచ్చటికీ తిరుగుటకు వీలులేక సంపాదించిన డబ్బుతో బాల్కా పిల్లలను చూడటం పల్ల చేయరానే వారు. పతిక వనితలు పెద్దాచారి సస్తున్నదంటే తమ స్త్రీలు ఇంటికి తిరిగి వస్తారన్న ఆశతో ఎదురు చూస్తు దేవారు.

వావి వరుసలు :-

కొత్త పురుషులకి తన భార్య దగ్గరకు తన మొగ క్షేమా దులు తెలుపుతూ సంపేయించు పరుసెట్టి పాపేవారు. పురుషులలో ఇంచుమించు సమానంగా ఉండే స్త్రీలను అక్క లేక వదిన అని వరుసపెట్టి పిలిచేవారు. అక్క, పురుషుల మధ్య సమానులే ఐనా అక్క వగ్గరిచూపు చనువు ఎవరి దగ్గర చూప లేము. పైగా ఆమె అన్నివిధాలా గౌరవనీయ లున్న భావంలో ఆమెను బ్రాతృతాయగా (వదిన) ఆతనిని తనకు తమ్ముడుగా వరుసలు కలిపేవారు. అన్న మాటను తమ్ముడు అవదాటుట భారతీయ సంప్రదాయ విరుద్ధం కదా. ఆ విధంగా తమ వనులు పూర్తి చేసుకునేవారు. (పూ. 10)

శకునాలు :-

ప్రయాణాదుల్లో శకునాలు చూడే అరివాటు నాటికే ఉన్నది. కొన్ని శకునాలవల్ల ప్రయాణం సుఖంగా సాగుతుందని అనుకునేవారు. ఇంటినుండి బయలుదేరే ముందు చల్లని మంద మాయతం వీస్తే, దాతకవక్షి ఎడమవైపునుండి అరిస్తే, బలక వంక్రి ఆకాశాన కన్పిస్తే కార్యసిద్ధి తప్పక జరుగుతుందని విశ్వ పించేవారు. ఎడమ కన్ను, ఎడమ భాగం స్త్రీలకు అదిరితే దాన్ని కుభ శకునంగా భావించేవారు. (పూ. 9 ఉ. 34, 35)

శరభ మృగాలు :-

ఇవి హిమాలయ పర్వత సానువుల్లో కన్పించే వింత మృగాలు. ఇవి ఎనుగులను ఎగిరి చంపగలిగిన బలిష్ఠమైన జంతువులు (పూ. 58) ఎనిమిది కాళ్ళు గల జంతువుగా “శరభః శరభే చాష్టపదే ప్రోక్తో మృగాంతరే” అని విశ్వమనే నిఘంటువు వివరిస్తున్నది. పింహంకంటె బలిష్ఠమైన జంతువుగా పురాణాలు వివరిస్తున్నాయి. మనకు ఆక్టోపస్ అనే ఎనిమిది కాళ్ళ జంతువు ఉన్నట్లు తెలిసినా అది నీటిలో మాత్రం విహరించేదని తెలుసు. కాని శరభ మృగం భూమిపై విహరించే జంతువుగా ఇచ్చటా, భారతంలో, ఇతర పురాణాల్లో పేర్లొందబడింది. అందువల్లనే మన నిఘంటువుల్లోకి కూడా ఈ వదం ప్రవేశించింది. కాని

అందు శాస్త్రజ్ఞులు దీన్ని గూర్చి వివరంగా తెలుపలేకున్నారు. అదృష్టవశాత్తు హిమాలయాల్లో దీని అవశేషాలు దొరికితే తప్ప దీని వివరణ మనకు లభించదు. అంతవరకు ఇది ఒక నాడు భూమిపై ఉండిన బరిష్టమైన మృగంగా భావించుకొని తృప్తి పడవలసిందే!

ఇరవీ శాతాబ్దంలో ప్రీతు అమాయకలు, విరవరాస్యలు అన్నిటా కనిపిస్తుంది. యక్షుని భార్య చిత్రలేఖనంలో, సంగీతంలో, గేయరచనలో నేర్పరి అని చెప్పబడినా ఆమె భర్త వియోగానంతరం గడచిన మాసాలను "దేహాదీర్థపుష్ప"ంతో లెక్కించేది. (ఉ. 26) అంటే తడవపైన ప్రతిరోజు ఒక పువ్వు చొప్పున పెట్టి తెల్లవారి వాడిపోయిన ఆ పూవును ప్రత్యేకించి ఒక మూలకు పెట్టి కుప్పగా ఏర్పర్చి వాటిని ఒకనాడు లెక్క

పెట్టా గడచిన మాసాలను లెక్క పెట్టేది. ఇది ఒకవిధంగా నాటి ప్రీతు సంగీత సాహిత్యాల్లో ప్రావీణ్యం గడించినా అక్షరజ్ఞాన భూన్యంనే భావాన్ని కల్గిస్తున్నది. కావి ఆనాటి ఇతర సాహిత్యాన్ని ముఖ్యంగా కాళిదాసు నాటకాలనే చదివితే కకుంతల, మాళవికలు లేఖలు రావినట్లు తెలుస్తున్నది.

ఈ విధంగా మేఘదూతం పరిమాణంలో చాలా చిన్న కావ్యమైనా విశిష్టమైన కాళిదాస మహాకవి సమకాలీన సంఘాన్ని కొంతైనా చూపిస్తున్నది. నాడు సుఖ సంవదలు సమృద్ధిగా ఉండి కొన్ని విషయాల్లో వైఖ్యావికంగా, వాగవికంగా అభివృద్ధి చెందిన లఘువిక కాలానికి దీటు రాగరి వాగరిక సమాఖం, ముగ్ధ మోహనమైన వల్ల వాతావరణం స్పష్టంగా కనిపిస్తు ఉంది.

భయము

దేవుడంటే నాకేమి భయము?

గావు కేకలంటేనే భయము.

దయ్యమంటే నాకేమి భయము?

దురాచారమంటేనే భయము.

మనిషి అంటే నాకేమి భయము?

అమానుషమంటేనే భయము.

రాక్షసులంటే నాకేమి భయము?

నేటి కిరాతకులంటేనే భయము.

అజ్ఞానులన్న నాకేమి భయము?

సంఘ రాబందులంటేనే భయము.

ద్రోహులంటే నాకేమి భయము?

సంఘ విద్రోహులంటేనే భయము.

మతము అంటే నాకేమి భయము?

మలోన్మాదమంటేనే భయము.

శత్రుపంటే నాకేమి భయము?

కపట మిత్రులంటేనే భయము.

లోభమంటే నాకేమి భయము?

ప్రలోభపరులంటేనే భయము.

రోగము అంటే నాకేమి భయము?

అధికార రోగమంటేనే భయము.

క్రోధమంటే నాకేమి భయము?

విరోధమంటే ఎంతో భయము.

దుర్జితమంటే నాకేమి భయము?

దుఃఖమంటేనే ఎంతో భయము.

చీకటి అంటే నాకేమి భయము?

అజ్ఞాన తిమిరమంటేనే భయము.

కోరికలంటే నాకేమి భయము?

గొంతెమ్మ కోర్కెలంటేనే భయము.

రాజులంటే నాకేమి భయము?

రాజకీయాలంటేనే భయము.

అన్యాయమంటే నాకేమి భయము?

న్యాయాపహరణమంటేనే భయము.

అస్థిరతంటే నాకేమి భయము?

సుఖరహిత ప్రాణమంటేనే భయము.

మృత్యువు అంటే నాకేమి భయము?

అవిధేయ భృత్యులంటేనే భయము.

శ్రీ దేవరకొండ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

ధృతరాష్ట్ర కౌగిలి

శ్రీ ఆచార్య శ్రీనివాసరావు

ఈ కార్తీక శుక్ల ఏకాదశి ప్రత్యక్షాక్షయం వేళ.... అలసిన శక్తి అస్తమయ కాలంలో నిద్ర లేచిన పిల్లలు ప్రవచనాన్ని విన్నారేమోనని అనుకుంటున్నాను. కళ్ళు తెరిచి, గది కిటికీ గుండా చూపు సారిస్తే.... ఆకలి ఆకాళంలో ఎక్కడో ఓ ఒంటరి నక్షత్రం - కదిలే కొద్దిరాకు రాటుగా కదలాడే చందమామ. అప్పుడే రేకు విరుస్తున్న కాల గులాబిపై కురిసే తెలి వెన్నెల, తొలి మంచు, హిమస్నాన పువ్వు పువ్వుమై, తెల్ల గులాబీ వరుసలు ప్రాయంలో కనుల వాకిలి దిద్దుకున్న ఏ కలల రంగవల్లికలనో వరికిణీ కుచ్చిక్కు సర్దుకుంటూ, యింటి ముంగిట ముగ్గులుగా దిద్దుకున్న ఎదురింటి పడహారకాల తెలుగమ్మాయి - యివే ఈ ఉదయం నాకు కళ్ళు తెరిస్తే కనిపించిన దృశ్యాలు.

తెల్లారి లేవగానే బిందెడు నీళ్ళ కోసం ముప్పిపాలిటి కుళాయి దగ్గర భగీరథ తవస్సు చేయనవసరం లేకుంటే, పావు లీటరు పాల పేకట్టు కోసం షీరపాగర మధనమంత యాతన వడే అవసరమే లేకపోతే ప్రతి ఉదయం యంత సుందరంగానూ, సుమధురంగానూ తెల్లవాడుకుంది నాకు.

రేయి నవ్వుల జ్ఞాపకాల నీడలింకా తొలగిపోక అనుకుంటూ నా పెదవులపై చిరునవ్వు. నాదగ్గే క్రితం యిరవై ఏళ్ళ వయసులో గుండెలోకుల రేకు విచ్చిన మమకల మల్లెలు.

నల్లని నీ కురులు నాకు నిద్ర ముసుగు కప్పాలి,

నవ్వే నీ కనులు నాకు కుబోదయం పంకాలి.

అంటే చిరునవ్వు, ఆ చిరునవ్వుకి అర్థం - కులాల ఎల్లరి మధ్య సంపారపు గోడలు లేచి భాగాలుగా విడిపోయిన ప్రపంచంలో మన నేస్తం ఎలా కొనసాగుతుందనే ప్రశ్న అని చెప్పకుండానే దూరమయిన 'నేస్తం' గుర్తుకొచ్చి కనుకొనలలో కదలాడిన నీటి బిందువు. హృదంతరాళంలో ఎక్కడో ఏ మూలో నిద్రలేచిన మాస్కులేనిదీ, మేల్ ఈగో.... వెంటనే ఆ ఒంటరి కన్నీటి బిందువుని కుడిచిపారేపేంతలో....

....మోపెట్ కబ్బం వినిపించింది. వెన్నెంటనే అది నీటి గుమ్మం ముందు అగడం, నేను తలుపు తీసుకుని వీధిలోకి వెళ్ళడం జరిగాయి. సత్యమూర్తి మోపెట్ యింజన్ అవకుండానే "శంకరావ్ ఏదో హడావుడి చేశాడు. త్వరగా బయల్దేరు." అన్నాడు. త్వరగా బయల్దేరేసాను. అయినా వర్షు తేలులో పెట్టుకోవడం మరచిపోలేదు. అనును మరి కీట్స్ రావుకత్వం కంటే, కీన్స్ ఆర్థిక తత్వానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత యివ్వాలని రావడం కేవలం నా తప్పు కాదు. దారిలో చెప్పాడు సత్యమూర్తి - శంకరావ్ ఉరి పోసుకున్నాడనీ, ప్రాణం పోయిందనీ.

సత్యమూర్తి రాకమునుపు రాబోయిన కన్నీటిబొట్టు.... కనుకొలకుల మండి రాలిందనుకున్నాను. ఉహా, వాస్తవాన్ని ఊర్పించుకోలేని మనసు కట్టోపే అయి జారే కన్నీటి చుక్కని వేదనల వేడి నెగ అవిరిగా మార్చేసిందనుకుంటూ, ఓ వేడి నిట్టూర్పు మాత్రం బయటకు వచ్చింది.

చనిపోయిన శంకరావ్ స్వంత ఊరు మా ఊరికి ఆరు కిలోమీటర్ల దూరంలో వున్న ఓ చిన్న పల్లె. అయితే మా ఊరి వేంకట రమణమూర్తి గుడిలో కేళి అందనకాల నుండి పిల్లల చదువుల కోసం కాన్వెంట్ల వరకూ (రెండింటికి చేసే ప్రక్రియలో పోలికలు కనిపిస్తాయి నాకు) అన్నీ అందుబాటులో వుంటాయని, కావరం మాత్రం మా పూళ్ళో పెట్టాడు శంకరావ్. శంకరావ్ సత్యమూర్తికి దూరపు చుట్టమూ, నాకు దగ్గరి మిత్రుడూను. పల్లెలో అయిదెకరాల పొలం, మా ఊరి మిల్లులో నెలకి అయిదు వందల రూపాయల గుమస్తాగిరీ - మూడు గదుల యిల్లా, ముక్కాల్లాంటి ముగ్గురు పిల్లలూ, యిల్లాటా శంకరావ్ స్వంతం.

యివేకాక, ఎప్పుడో టీనేజ్ లో వరిచయం అయి, వయసుతోపాటూ, శంకరావ్ దివచర్యలో భాగంగా పెనవేసుకు పోయిన జాడమూ, తాగుడూ, యింకా వ్రాయడానికి, చెప్పడానికి ఈ సభ్య ప్రపంచం అంగీకరించని సర్వ వస్త్ర వ్యసనాలూ శంకరావ్ (తనవీ అని ప్రకటించుకోకపోయినా) స్వంత అస్తులు.

నిత్యం శంకరాచారి అప్పిచ్చే కాబూలీవాలా నుండి, అప్పుడప్పుడు అతన్ని సతాయించే కట్టుకున్నదాని వరకూ శంకరాచారి 'చెడ్డ' అని మాత్రం అనలేదు. శంకరాచారి భార్య అతని హాసనానికి రాణి అవునో కాదో కానీ అతడు మాత్రం నిశ్చయంగా వ్యసనాలకి దానిసే.

మధ్యతరగతి కుటుంబీకుల జీవితాల్లాంటి రోడ్డుపై మోపెడ ప్రయాణిస్తోంది. మోపెడపై వున్న మా యిద్దరిలోనూ స్నేహితుడిని కోల్పోయామనే వ్యధ మాటలని కన్నీటిగా మార్చి మోనాన్ని కోటగా పేర్చింది. మోపెడ గమ్యం చేరింది.

గుండె వగిలే వ్యధ గొంతు దాటి—

ఓర్నాయనోయ్! నా కాళి మాయదారి దేముడెత్తుకుపోయాడ్రోయ్ - నాదింక దొంగమొహం అయిపోయింది నాయనోయ్.... అనే మాటలుగా మా చెవుల వడింది. ఆ వ్యధా శకలాలు శంకరాచారి భార్య వగిలిన గుండెలవని అర్థం చేసుకోవటానికి పాతకుడు ఈ రచయిత కావసరంలేదు.

శవం చుట్టూ వార్త విని చేరుకుంటున్న చుట్టూలూ, స్నేహితులూ- తమ (అప్పు) సంగతేం చేసాదో తెలుసుకోవాలనే ఆతృత (పైకి పేళ్ళగక్కకపోయినా)తో అప్పులవాళ్ళూ, పేకాట ప్రెండ్స్, పార్టీ మిత్రులు (రాజకీయం కూడా వ్యసనాలలో ఒకటి కదా!) ఒక్కొక్కరూ ఒక్కొక్కలా.... "దిక్కుమాలిన అప్పులు తీరకపోతాయా...." నుండి, "పాపం విడ్డలు దిక్కు లేనివాళ్ళయి పోయాడు..." వరకూ నిట్టూర్పుల వడగాడ్పులు విసురుతుంటే....

నేనూ, నత్యమూర్తి మిగతా తంతు జరిపించే ప్రయత్నంలో వడ్డాం. నాకెందుకో శ్రీశ్రీ గుర్తుకొచ్చాడు. "అటు చూస్తే అప్పులవాళ్ళూ, యిటు చూస్తే విడ్డల ఆకలి, ఉరిపోసుకు చనిపోవడమో, సముద్రములో పడిపోవడమో...."

శంకరాచారి వాపు 'అతని' సమస్యలని తీర్చివుండవచ్చు. కానీ, యింకా ముప్పయ్యేవడి దాటని భార్య, వడమూడేళ్ళ కూతురూ, వందగకి మొదటిసారిగా పుర్రేపేంట్ తొడుక్కోవాలని సంబరపడే యిద్దరు కొడుకులూ.... అంతేనా!

కొడుకు చితికి నివ్వంటించవలసి వచ్చిన తండ్రి, కోడలి బొట్టు చెరిపేయవలసివచ్చిన తల్లి - గుండెలపై పడి రోదిస్తూ గుండెలలో తలదాచుకోవల్సిన చెల్లి—

ఎవరు వీరి వేదనల వెనక కారకులు? విద్యా కాలమాళ్ళ శంకరాచారిలోని ఎస్కే-విజమా!; జూదం నుంచీ మద్యం మీదుగా రేసుల వరకూ డేనినీ పూర్తిగా బ్యాన్ చేయలేని ప్రభుత్వ అవకాశ వాద విధానాలా? తెలిసీ తెలియని వయసులో, ఫలితాలు తెలియని వ్యసనాల దృశరాష్ట్ర కౌగిలికి బలయిపోయి, చివరికి బలవన్మరణపు బలిపీఠానికి జీవితాన్నప్పచెప్పి నత్యప్రపంచపు నత్యత్వం కోల్పోయిన శంకరాచారి బలహీనతాల్ని ఏమిటి కారణం?!

కారణం తెలియలేదు కానీ శంకరాచారి అంత్యక్రియల తర్వాత యింటికొచ్చేసరికి మరో వదిహేనేళ్ళ కుర్రాడు బేతిలో పేకముక్కలు నద్దుకుంటూ!....

కాలచక్రం

శ్రీ ఏ. సూర్యప్రకాశ్

రాత్రి కాళ్ళక్రింద పగటి కాళ్ళక్రింద పడి
జీవితం నలిగిపోయింది
కాలం ఒక నియంతలా నడచిపోయింది
జీవితపు ఇసుక తిన్నెలపై!

అది ఏ బాధా తట్టిలేపని నిద్ర
చనిపోయిన మనుషులు ఎక్కడ కలుస్తారు

బ్రతికివున్న మనుషుల
పెదవుల మీద నాలుకల మీద

కీర్తి అనే ఆహారాన్ని తింటూరు మరణించినవారు
మనం కూడా రాలిపోతాము
చెట్లనుండి కాయలు రాలిపడినట్లు
భావిలో కూడా ఈ గాలే వీస్తుంది
మన ముసిమసుమలు కూడా దీనినే పీలుస్తారు!

“ఏమండీ. ఆ భరించలేని నొప్పి ఏమైంది?”

మృదువైనది
కోమలమైనది

మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్ వాడడంతో

కోమలమైన అమృతాంజన్ ను చాలా సులభంగా
రాసుకోవచ్చు

మృదువైన అమృతాంజన్ తో చాలా సులభంగా 'మర్తనా'
వేయవచ్చు

తలనొప్పిలను, వొట్ట నొప్పిలను, కీళ్ళ నొప్పిలను,

కండరాల నొప్పిలను మరియు బెణుకులను

మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్ మునపటికంటే అతి

త్వరితంగా వుపశమింపజేయగలదు.

మేలుపరచబడిన

అమృతాంజన్

Amrutanjana Limited

మీ మోముపై చిరునవ్వులను శీఘ్రంగా. జిద్దగా విజృంభింపజేయగలదు!

ఆంధ్ర శృంగారతిలకము

శ్రీ లలితకవి అల్లంరాజు లక్ష్మీపతి

మ॥ ఉరుదాహా విసముల్, ముఖాంబుజము, రూపోత్కృష్ట నీరం బుజో
జరథాంగంబులు, దృగ్ధృవంబు, కబరీ నై వామమున్, శ్రోతీ రా
సుర తీర్థాశ్మమయించి, రాక రమణీ కుంభకర్పర స్పీచు నే
ర్పజచెన్ మార శరాగ్నిత పులగువారల్ స్నానమున్ జేయెగన్ ౧

ఉ॥ అమవిరేయి గ్రాలె, విభుఁడా యరుఁడెరఁడు నాదుమన్ని యం
జేమిటి కగ్గిప్రగ్గి గ్రహియింపఁ బునర్జని, కూలికంటి మం
పై ముడఁ గాచ్చెదన్, వికము వ్యాదుఁడనై వలఁ బైదెదన్ సుధా
రాముని రాహునై యడఁచెదన్ విభు మారుఁడనై కలంచెదన్ ౨

అ॥ ఎ॥ చిగురుచేత, మల్లెచేత, సంపెంగ చేతఁ
దమ్మిచేత సుతృలమ్ము చేత
మోవి, వన్ను, మేను, మోము, గన్, విది చేసి
రమణి! మనసు నెట్లు జాతఁజేసె? ౩

తే॥ గీ॥ ననిగదళమందు నొక ఖంజనంబు దోఁప
వలవఱుఁ జతురంగ బలాదిపత్య,
మక్షి ఖంజనయుగి నీ ముఖాబ్జమందుఁ
గలిగి యింకేమి హుచ్చునో తెలియఁజాల ౪

చ॥ కపలమునందు ఖంజనమొకాడు కనుంగొనినంత దైవ యో
గమునఁ గప్పల్, ప్రసిద్ధిగిరిజ్ఞాపతుఁడయి గాదె; ముగ్ధ! త్వ
త్త్వమల ముఖాబ్జమందడకు దృగ్వర ఖంజనయుగ్మమెంచి లో
కిము మదనాస్త్ర సహతి వికావికలొందు నిద్రమి చిత్రమో! ౫

చ॥ అరివ! సుధామయూలు గ్రహజావసరంబు సమీపమయ్యె, నీ
గిరి బయటన్ జరింపకుము! గ్రక్కున లోనికిఁ బొమ్ము! పోవిచో
గొతుకక పూర్ణచంద్రు దెసకున్ జనకుండఁగ రాహువింక నీ
విరత కళావిలాస పరివృద్ధ ముఖేందుని మ్రింగుఁ బొంగుచున్ ౬

ఉ॥ పోదు గదా! కపోలములఁ బూసిన కస్తూరి, గంధదర్ప పో
లేదు గదా! చమంగవఁ! జలించు కమంగవఁ గజ్జలా ప్రియన్
పోదు గదా! ప్రవాళములఁ బోలిన మోపుల వీటికాట పో
లేదు గదా! యటుండువు చెరి! ని మనోధవుఁ, దల్లియుంటివో? ౭

చ॥ ఎటులనో వచ్చె నాత్మవిభుఁ డిప్పిడినంబుల, కా విదేశ వ
ర్యుల కథావ్రసంగముల రాత్రి సగంబు గతించె, నాకు నం
తటఁ బొలయల్కొననివయఁ దార్కొనె హెచ్చుగ, నంతలోనె వ్ర
స్సుట దరుణాకృతిన్ సవతివో కనంబడెఁ బ్రాచి నెచ్చెరీ! ౮

ఉ॥ నీరస కావ్యరాదనలు నీకయి శ్లాఘ్యము, శ్లాఘ్యమాతవ
స్ఫారమహోర్తి, వంకవయ నంగతి శ్లాఘ్యము, శ్లాఘ్యమా మహా
దాటణ వీతిహోత్రయతి - తద్రమణి ముచి వార్షి బాహు వ
ల్లీరతి గల్గెటన్: సుఖము లేదు వ్యథాప్తి వినా మదోత్తమా! ౯

చ॥ దొరకావి మోము ముద్దుగొనెదో బరిమిన్, ద్రవలేచె నీ కిరన్
దొఱగు! తొఱగు! పైఁట, శత! దుశ్శపథోక్తులచేతఁ జేతలా
జరగుట? రాత్రి జాగర వశంబున దప్పితి, జేరఁ బొమ్ము! నీ
తరుణిని, వాడియున్న సుమదామము లేటికిఁ దేటి కోటికిన్ ౧౦

చ॥ పనివిని వర్తకంబువయి పల్లభుఁ, దాతని నుండీ వార్తయిం
దనుకను లేదు, తజ్జనని వందనకోసము కాన్పువోయ న
ల్లువి గృహపేఁగె, పేఁగునఁ, దళక్కుల బాల-నవోదఁ, బాంధ! యే
మని విశిమండు విందు, నెటకై నను బొ, మ్మిదె పంజ యయ్యెడిన్ ౧౧

ఉ॥ భీమతమో నిబద్ధమయి విస్తృత నీరద వంక్తియుక్తమై
యామిని నిండియుండె, శ్రమమంది గృహస్థుఁడు పండియుండె, నీ
గ్రామములోనఁ జోరవికరంబుల భీతియు మెండు నిండె, న
బ్బా! మనసీబితి వణకాడుదు, నిద్రను వీడు! పాంథు దా! ౧౨

క॥ చూపులు తూపులు చావము
లాపైఁగల కన్నుబొమ్మ, లాభేటకు రా
రీ వదురు; దీని దాపున
బాపురె! నా మనసులేడి పరికింపంగన్ ౧౩

ఉ॥ ఆవిరిబుద్ధిఁ బోదువెట్లు? వ్యాధి వివృత్తిక? వెజ్జసింటికా?
ప్రావృత జాడ్య వర్గమణఁ పంగల నీ చెలి లేదె యింటిలో:
మోవిని గ్రోలినన్, జనుల మోదిన, రంతుల దేలినన్ పెసవ్
బోవును బైత్య వాత కవముల్, వృథగా శ్రమమొందె దెందుకో! ౧౪

తే॥గీ॥ బాల! కమలాయతాక్షి నాపైకి మరల
నీ యొయారంపు జూపు రానీయవలయు
విషమునకు మందు విషమంచు వివవె తొల్లిఁ
బెడ్డలాడిన మేలైన ముద్దు సుద్దు? ౧౫

అ॥వె॥ కంకువహ్నికీల లంతర్గతంబులై
యేద గంధవర్చలేల యివట?
కుంభకార వవన గుంఫిత పంకముల్
కాకఁ బూన్పు, గాకఖోక మాన్పు. ౧౬

ఉ॥ పావన కృష్ణ సారములు బంధుర సుందర పంగవార కాం
తావళి నేత్ర సౌష్ఠవము నారసి దేశము బాసె, మత్తదం
తావళముల్ ప్రనద్యయ జితంబులు నయ్యును నయ్యెడన్ విడం
బోవు; బలుం డవజ్ఞఁ గవఁబోఁ డభిమానము వ్రాఁయికంబుగన్ ౧౭

క॥ కనుపించు నపూర్వంబగు
ననలము కామినుల చన్నులం దది దూరం
బున నున్న మేను గాల్చును
తెనకింపఁగ హృదయసేమ శీతలమిచ్చున్ ౧౮

క॥ సుందరి! నీ చమగవ యీ
చందంబున జారెనేర్క - జ్ఞాన విహీనా!
క్రందుకొవి క్రిందఁ ద్రవ్విన
గ్రిందఁ బడుచుంటలేదే గిరిరాజంబుల్? ౧౯

అ॥వె॥ పూపులోన బూవు పుట్టుపెందును గూడఁ
జూడలేదు విన్న జూడలేదు
బాల! నీదు వదన వద్యంబు నందెట్లు
కల్గెనొక్కొ నల్ల కల్వజంబు! ౨౦

అ॥వె॥ మార చూతమంజు మంజరీ! ప్రేయసీ!
శ్రుతి వికారరాగ సుందరాక్షి!
ఆపహరించి చిత్తమరిగె చెచ్చోటికి?
నీ యరాజకం విఁతెందు గలదు? ౨౧

ఉ॥ కోపము నొందితేఁ సరియె, కోపమె తాపము మాపుచో, నదే
దీవిలఁ జేసికొమ్ము సుదతి! యది యెందుకు నాకు? ముమ్మ నీ
కై పలుగంటు లిచ్చితివి, గొగిలు లిచ్చితి, ముద్దులిచ్చితిన్
దావక నీవు నాకవి ఋణం పడియుంటివి, యమ్ము! క్రమ్యజన్ ౨౨

(మహాకవి కాళిదాస కృత సంస్కృత కృంగార తిలకమున కాండ్రానుకృతి సంపూర్ణము)

అక్షర సమామ్నాయము : ఆంధ్ర లిపి

అభిప్రాయ ప్రకటనకు సంకేత సాధనాలు రెండు. 1) టాప్ 2) లిపి. టాప్ టాప్ ప్రకటనకి సంకేతం అయితే అ టాప్ని రూపుకట్టే సాధనమే లిపి. కాబట్టి టాప్ లిపికి మూలం అవుతోంది.

అదిలో టాప్ శ్రవణేంద్రియమాత్ర గోచరంగానే ఉండేది. శ్రవణేంద్రియ ప్రవిష్టమైన ధ్వని టాప్నావదంలో సంకేత జన్యార్థాన్ని కలిగిస్తుంది. అయితే ముఖ్యోత్తర - శ్రవణేంద్రియాల అనవస్థలో కానీ, అసాహచర్యంలో కానీ అభిప్రాయ ప్రకటనకి మార్గం లేక అసౌకర్యం కలుగుతుంటే చక్షురేంద్రియ గ్రాహకంగా రేఖాత్మకమైన లిపి టాప్కు సంకేతంగా ఏర్పడింది. దీనివల్ల దూరంలో ఉన్నవారికి అనంతర కాలంలోనివారికి కూడా టాప్ప్రకటన సౌఖ్యం కలిగింది. ఇది అన్ని టాప్లకి సామాన్యమే. వక్రభీష్టంగా టాప్లలా అనేక విధాలయ్యాయో లిపులు కూడా అల్లాగే చాలా మార్గాలు త్రొక్కాయి.

లిపి :-

లిప్యతే అనయాపత్రమ్ అని లిపి శబ్దానికి వ్యుత్పత్తి. దీనిచే వక్రము లేక కాగితము పూయబడుతుంది లేక నింపబడుతుంది అని అర్థం. 'లిఖిత' 'లిఖి' అని రెండూ దీనికి వర్తాయవదాయి.

టాప్ చారిత్రకులు ఈ లిపి క్రీ.పూ. 3 వేల సంవత్సర ప్రాంతంలో పుట్టి ఉంటుందని ఊహించారు. కానీ హిందూ దేశంలోని లిపి అంతకంటే ప్రాచీనమైనదని సంస్కృత వాఙ్మయం స్పష్టపరుస్తోంది. సంస్కృత మంత్రశాస్త్రంలో అక్షరమాలా రూపంగా వర్ణాలను ఆయా దేవతా మూర్తులకు సంకేతంగా పూజించే సంప్రదాయమే దీనికి ప్రమాణం.

ఈ లిపులు ప్రధానంగా రెండు రకాలు. 1) బ్రాహ్మీ 2) ఖరోష్ఠీ. బ్రాహ్మీలిపి ఎడమనుండి కుడికి వ్రాయబడుతుంది. ఇది ఉత్తర దక్షిణ భేదంతో రెండు రకాలు. తెలుగు, తమిళము, కన్నడము మున్నగునవి దక్షిణవర్గంలో చేరి ఏక కుటుంబిత్వాన్ని పొందాయి. ఇతర కుడినుండి ఎడమకు వ్రాసేది

ఖరోష్ఠీ లిపి. ఉర్దూ లిపి ఈ వాటిలోనిదే. ఇప్పుడు ఆంధ్ర లిపి. అక్షర సమామ్నాయం పరిశీలించడం ప్రధానోద్దేశం.

అప్పకవీయ చింతామణిలో కొన్ని లిప్యధికారక శ్లోకాలున్నాయి. అందు ఆకారాది వర్ణాల ఆకారాలు చెప్పబడ్డాయి.

బాలేందు పరిధి శృంగావర్త కుశగ్రంథి దాత్ర పరికు సమాః
అద్యా ఇతికరతుల్యాః తద్దీర్ఘా త్కూల సన్నిభా పన్యా
దర కార్ణ విప్పుల దళాజ్కళ పన్యగ సన్నిభాః కుమాత్పరుషాః
స్తమ్య విరేఖనా దిక్తైః కయేవ వర్గ ద్వితీయ పద్ధాద్యాః
కీర తరి హస్త మస్తక కుక్తి కులాసన వితర్ది సీరసమూః
అంతస్థాశ్చోష్ఠాజ్ఞో దస్త్య చజా గురు రలౌచ విందుయుతౌ.

తెలుగు లిపి స్వరూపాన్ని వివరించి చెప్పిన మొదటి శ్లోకాలివే. ఇవి నన్నయగారు చింతామణిలో చెప్పినట్లుగా 17వ శతాబ్దంలో అప్పకవి లోకానికి అందించాడు. ఆకారం బాల చంద్రునివలె, ఇకారం సున్న పరిధివలె ఉకారం కొమ్మువలె ఉంటాయని ఈ విధంగా అన్ని వర్ణాలకి పై శ్లోకాల్లో ఆకారాలు చెప్పబడ్డాయి. పిమ్మట 'వికృతి వివేకం' "పంచ పగ్గా దయో వర్ణాః" అని ప్రారంభించి పై శ్లోకాలకి సవరణలు, వివరణలు ఇచ్చింది.

చింతామణిలో కకారం దరం (కంఠం)లా ఉంటుందని చెప్పబడింది (గ). ఇట్టి ఆకారంలో వ్రాసి దీనిపై నిలువుగా ఒక గీత పెడితే అప్పుడు 'ఖ' అవుతుంది. రెండు గీతలు పెడితే 'గ' అవుతుంది. ఈ విధంగా ప్రతిపల్లలోనూ 5వ అక్షరానికి 4 గీతలుంటాయి. ఈ పద్ధతివల్ల అన్ని పల్లలోనూ ప్రథమ వర్ణాలు తెలిస్తే చాలు వాటిపై క్రమంగా గీతలు పెట్టుకొంటే చాలు మిగిలిన సంకేతాలన్నీ సిద్ధిస్తాయి. అధర్వణాచార్యులు సౌకర్యం కోసం పీటిని సవరించడం జరిగింది. శంఖాకార గుర్తు మీద పైన ఒక గీత పెడితే 'క'కారమూ క్రింద పెడితే ఖ కారమూ అవుతుంది. అల్లాగే రెండుగీతలు పైన పెడితే గ కారమూ క్రింద పెడితే ఘ కారమూ అవుతుంది. క్రిక్కున ప్లస్ ఆకారం గుర్తు పెడితే పంచమాక్షరం అవుతుంది. ఇలా అన్ని వర్ణాలన్నీ సవరణ

వివరణాత్మకంగా అధర్వణాచార్యులు చెప్పడం జరిగింది. ఈ రేఖలు ఇప్పటికీ పర్ణయుక్కుల క్రింద గీత రూపంగానూ జ, ఇ ల వద్ద కనిపిస్తున్నాయి.

ఈ చెప్పబడిన లిపి ఇప్పుడు యదాతదంగా లేదు. తణువు, గుడి మున్నగు విధంగా అచ్చుల విహ్వలలోనూ చె ప్పు (స) మా ప్పు (త) మున్నగువిధంగా హల్లుల సంగతులలోనూ లిపి ఉన్నాయి మా వత్తు - పై శ్లోకంలో చెప్పినట్లు అచ్చు పన్నుగాకృతిలోనే కనిపిస్తోంది. ఈ విధంగా ఆంధ్ర లిపి ఉద్ధరింపబడినా వ్యవహారంలోకి రాలేదు. ఆంధ్ర కర్ణాటక లిపి లిలిచింది.

ఈ ఆంధ్ర భాషావర్ణాల్ని లిపి తీరుతెన్నుల్ని పరిశీలిస్తే కొన్నింటి అప్రదానత, కొన్నింటి అనౌచిత్యాలు, కొన్ని అనవసరపు పోకడలూ బయటపడతాయి. వాటిని పరిశీలించవలసి ఉంది.

భాషావర్ణాలు :-

ఆంధ్ర భాషకు వర్ణాలు ఏబది ఐదని పెద్దలు నిర్ణయించారు. అయితే ఇందులో రెండు అభిప్రాయ భేదాలున్నాయి. ప్రౌఢ వ్యాకర్త అచ్చులలో ా కారాన్ని కూడా గ్రహించి శకటరేఫని విడిచిపెట్టడం జరిగింది.¹ అమరాసనకర్త ాకార దీర్ఘాన్ని విడిచి శకటరేఫను గ్రహించి ఆ సంఖ్యని పూరించారు.² గురుమూర్తి వ్యాకరణం³ ాకార దీర్ఘాన్ని విడిచి శకటరేఫతోబాటు ాకారాన్ని కూడా గ్రహించి 56 వర్ణాలుగా చెప్పడం జరిగింది. తరువాత కొందఱు ాకారం సంయుక్త వర్ణం కావున దాన్ని విడిచిపెట్టి అటు ాకార దీర్ఘాన్ని ఇటు శకటరేఫనీ కూడా గ్రహించడం జరిగింది, ఆ విధంగా ఆంధ్రభాషకు వర్ణాలు 56 అవుతున్నాయి.

ఆంధ్ర భాష అంటే తత్సమ - తద్భవ - దేశ్య - గ్రామ్యాల మిశ్రమం అన్నమాట. తేవల తెలుగులోని వర్ణాలు 37 మాత్రమే. ఈ వర్ణాలకి ఆధారం ఎక్కువగా సంస్కృత భాషావర్ణాలే. ఆంధ్రంలో వర్ణాల సంఖ్యకున్న అభిప్రాయభేదాలవలె సంస్కృతంలో కూడా అంతకంటే ఎక్కువే ఉన్నాయి. యజ్ఞవల్క్య శ్లో సంస్కృత వర్ణాలు 56 అని చెబితే పాణినీయ శ్లో 63 లేక

64 అని చెబుతోంది. ఈ ప్రాతిభాష్య అరణ్యక శ్లోలు 65 అని చెబుతుంటే వ్యాసశ్లో 66 లక్షికాస్త శ్లో ఏకంగా 108 అని చెబుతోంది.⁴ వారి అభిప్రాయ భేదాలకి కారణం అక్కడ హ్రస్వ దీర్ఘాది మూత్రాభేదాలు, ఉదాత్తాది స్వరాలు, అనునాసిక్యాది ధర్మాలు ఉండడమే కారణం. ఆ అన్నిరకాలూ లౌకిక సంస్కృతంలోనూ తద్వారా ఆంధ్రంలోనూ ప్రవేశార్థాలయినా కావ్య సంస్కృతంలో మాత్రం ఏదై వర్ణాలే అని వ్యాకర్తలు మూర్ఛించారు.⁵ ఈ 50 వర్ణాలతోబాటు అచ్చతెనుగులో 'ఎ - ఓ - ఓ - చ - జ - ట' అను 6 వర్ణాల్ని విశేషించి గుర్తించారు కాబట్టి ఆంధ్ర లిపులు 56 అవుతున్నాయి. సాదురేఫ శకటరేఫలకు యతి ప్రాస విరోధం చెప్పిన సంప్రదాయంలో ప్రౌఢ వ్యాకర్త శకట రేఫను ప్రత్యేక వర్ణంగా చెప్పకపోవడం సమంజసం కాదు.

అనవసరపు వర్ణాలు

ఆంధ్రభాషకి వర్ణాలు 56 అయినా అన్నింటికీ ప్రయోజనం లేదు. ఉదాహరణకి దంత్య చ జ లని వేరే చెప్పవసరం లేదు. దంత్యకాలవ్య చ జ లకి ఉచ్చారణలో వైవిధ్యం ఉన్నా లిపిలో లేదు. అంతస్థలకి లమ్మ లమూచ్చారణ భేదం ఉన్నా ప్రత్యేక లిపి లేనట్లుగానే చ జ లకే అనవసరం లేదు. య.ర - ల - వ ల కంటే వీటి ఉచ్చారణలో మౌలిక వైవిధ్యం స్పష్టపడు తోంది కదా అని శంకింప నవసరంలేదు. 'శాటేకు - శాటాకు' శబ్దాల ఉచ్చారణలో తొలవ్య - దంత్య భేదం స్పష్టంగా తెలుస్తున్నా తొలవ్య స్వరానికి లిపి లేనేలేదు కదా! కాబట్టి చ - జ లని తొలగించవచ్చు.

ఇక ా - ా లను కూడా ఆంధ్ర భాషలో గ్రహించ నవసరం లేదు. ాకార సహిత పదాలు సంస్కృతంలోనే చాలా తక్కువ. అక్కడ దీర్ఘ ాకారం లేనే లేదాయె. 'కృష్టి' మున్నగు పదాల్ని వలకడంలోనూ, వ్రాయడంలోనూ కూడా లకార ఉచ్చారణతోనే జరుగుతోంది కాబట్టి వర్ణాల సంఖ్యనుండి వాటిని తొలగించవచ్చు.

1

పై నాల్గు వర్ణాలకి ఉచ్చారణలోనై ఖాస్తి కనపడుతోంది. అరసున్న కయితే తొలగించడానికి ఆ వట్టింపు కూడా లేదు. ఆంగ్లంలోవలె ఇది తెలుగుభాషలో ఒక ప్రత్యేకమైన పైలెంటు వర్ణం. అరసున్న కల వదారికి విశేషార్థం ఉంటుంది కదా! అది తొలగిస్తే ఎలా? అనే ప్రశ్నకు జావులేదు. ఒకే వదానికి అనేకార్థాలుండడం మనకెలాగూ ఉంది కనుక అరసున్న లేని వదానికే ఆ విశేషార్థమూ చెప్పవచ్చు ఈ విధంగా పై 5 వర్ణాల్ని తగ్గిస్తే నేటి ఆంధ్రభాషకి అక్షరాలా 51 వర్ణాలని చెబితే చాలు.

అనుస్వార విసర్గలు :-

ఇవి భాషలో ఒక ప్రత్యేకమైన వర్ణాలు. ఇవి అచ్చుల సహాయం లేనిదే వరుకబడలేవు కాబట్టి హల్ ధర్మాన్ని పొందు తున్నాయి. హల్లులవలె వీటిపై అచ్చులు చేరవలసిన అవసరం ఉండక అటు అచ్ ధర్మాన్ని పొందుతున్నాయి. ఈ విధంగా ఇవి ఉభయాక్షరాలని అనుస్వూతంగా వస్తున్న అభిప్రాయం. సంస్కృత వ్యాకర్తలు వీటిని అచ్చుల్లో అకారోపరి, హల్లులలో శ్చద్రులమధ్య వర్తించి క్రమంగా జత్వ, ధ్విత్య కార్యాలకి ప్రయోజనాలు కల్పించారు. అయినా వర్ణ పరిగణనలో ప్రామాణికులు అచ్చులుగానే వ్యవహరించారు. సంస్కృతంలో శబ్దకావ్యం చాలా విస్తృతమైనది కాబట్టి ఆ ఉభయ విధత్వాంగీకారమూ అక్కడ చెల్లుతుంది. అట్టి ప్రయోజనాలు తెలుగులో లేవు. అయినప్పటికీ ఆంధ్ర వ్యాకర్తలు ఆ పద్ధతినే అనుసరిస్తున్నారు. దీనివల్ల ప్రయోజనం లేదు మరికదా! ఒక సమస్య ఎదురౌతోంది. రాముడు, రాముండు మున్నగుచోట్ల అనుస్వార అచ్చు అవడం మూలంగా ఉత్వసంధి, యదాగమాదులు రావలసి వస్తున్నాయి. సంస్కృతంలో 'హరింవందే' మున్నగు స్థలాల్లో యదాదేశాదుల ప్రసక్తి వస్తున్నా "పూర్వత్రా సిద్ధమ్" సూత్రంతో నివారించు కొన్నారు. తెలుగులో అట్టి సూత్రవద్ధతి లేదు. కొందరు సమాన పదంలో సంధి లేదనీ, సంధ్యాదులు వస్తే హల్లుకు తరువాత అనుస్వార ఉండడం జరుగుతోంది కాబట్టి అది ఆంధ్ర భాషా సంప్రదాయం కాదనీ తృప్తి పజుచారు. కానీ అసలని అచ్చులే కాదనుకొందే యరద కడగవలసిన అవసరం లేదు కదా! సరే!

అచ్చులు కాకపోతే హల్లులు కావాలి కదా! విజమే. కానీ ఇవి హల్లులు కూడా కావు. అనుస్వార విసర్గల యందు అటు అచ్చుల యొక్క ఇటు హల్లుల యొక్క సంపూర్ణత్వం లేనేలేదు. అచ్చుల వలె స్వయంగా వరుకబడలేవు కాబట్టి ఇవి అచ్చులు కావు. హల్లులవలె వీనిపై అచ్చులు చేరవలసిన అవసరం లేదు కాబట్టి ఇవి హల్లులూ కావు. ఈ విధంగా ఇవి మరో కోణంలో అనుభయా లవుతున్నాయి. అంటే అచ్చులూ, హల్లులూ కాని మతొక ప్రత్యేక వర్ణాలన్నమాట. అయితే అక్షర సమామ్యయంలో వీటిని హల్లులు చెప్పిన తరువాత కదా చెప్పవలసినది? అని ప్రశ్న రావచ్చు. కానీ వీటియందు మొట్టమొదట చెప్పినట్లుగా కించిత్ అచ్ ధర్మమూ కించిత్ హల్లు ధర్మమూ కూడా ఉన్నాయి కాబట్టి అచ్చులకి హల్లులకి మధ్య చెప్పడం జరిగింది.

సంస్కృతంలో వీటిని అకారోపరి పఠించడంవల్ల తెలుగులో కూడా వీటిని ఆం, అం అనే నిర్దేశిస్తున్నారు. విజానికి తెలుగులో వీటిని ఇం, ఇం మున్నగు విధంగా ఏ స్వరాన్ని చేర్చుయినా నిర్దేశించవచ్చు. సంస్కృతంలో వీటిని ఇకారోపరి పఠిస్తే ఇచ్ ప్రత్యాహారత్వం ఏర్పించి 'వయఃస' అను లక్ష్యంలో "అదేశ ప్రత్యయయో" అనుసూత్రే షత్వం రావలసి వస్తుంది. తెలుగులో ఆ బాధ లేకపోయినా ఆ పద్ధతే అనుసరించడం జరుగుతోంది.

అనుస్వార, విసర్గలకి లిపిలో సంస్కృతాది భాషల్లో ఒక చుక్క, రెండు చుక్కలూ వ్రాయడం జరుగుతోంది. తెలుగులో కూడా చుక్క వ్రాస్తే అరసున్నకి లిపి కష్టం అవు తుంది కనుక సున్నని లిపి సంకేతంగా ఏర్పజచి సంస్కరించి ఉంటారు.

తలకట్టు :-

లిపిలో తలకట్టు అకారానికి చిహ్నంగా గుర్తింపబడు తోంది. కానీ తలకట్టు ఉన్నవన్నీ అకారాలా అయిపోవడమూ లేదు. లేనంతమాత్రాన అకారాంతత కాకపోవడమూ లేదు. ము, ను మున్నగు వర్ణాల్లో తలకట్టు ఉన్నా అవి అకారాలారే. 'జి'-'ల' అనే వర్ణాల్లో తలకట్టు లేకపోయినా అవి అవర్ణాలారే,

ఉకార, ఋకారాంతరాలలో తలకట్టు కూడా ఉండిపోవడానికి కారణం ఉకారాది చిహ్నాలు తలకట్టు ఉంచిన స్థానంలో పెట్టినవసరం లేకపోవడమే. ఇకార, ఏకారాది అచ్చ చిహ్నాలన్నీ తలకట్టు స్థానంలోనే ఉంచబడుతున్నాయి కాబట్టి అక్కడ దాని అవసరం లేకపోతోంది.

ఒత్వం :-

ఒత్వం పెట్టడంలో తెలుగులో ఒక విశేషం కనబడుతోంది. ఒత్వానికి బదులుగా ఎత్వము, ఉత్వము కలిపి ఒకారానికి సంకేతంగా వ్రాయడం జరుగుతోంది. 'నోరి' 'నోము' మున్నగు శబ్దాల్లో మొన్నటివరకు అలాగే వ్రాసేవారు. ఇప్పటికి ఆ సంప్రదాయం ముద్రణలో కూడా యకార-మకారాల మీద ఎల్లప్పుడూ కనపడుతోంది. కానీ ఇందులో కొన్ని అనౌచిత్యాలు అవలంబిస్తున్నాయి. ప్రాచీన ఒత్వం వ్రాపేటప్పుడు హల్లుపై ఎత్వము, ఉత్వము ఉంచుతున్నారు. కానీ ఒత్వం వద్ద మాత్రం ఉత్వం పెట్టకుండానే దీర్ఘం పెడుతున్నారు. ఇది చాలా అసంగతమైన విషయం. ఉదాహరణకు మొక్క - యొక్క మున్నగు పదాల్లో ఎత్వ ఉత్వాలు రెండూ కనిపిస్తున్నాయి. మోకు, యోగి మున్నగు పదాల్లో ఉత్వం లేకుండానే సహజ కొమ్ముకు దీర్ఘం తగిల్చి ఎత్వం పెట్టి వ్రాస్తున్నారు. అప్పుడది ఏకారమైనా అవుతుంది కానీ ఓకారం ఎంతమాత్రము అవదు. కాబట్టి ఒత్వం వద్ద కూడా ఉత్వం తగిల్చి దీర్ఘ సంకేతాన్ని పెడితేనే ఓకార స్వరానికి యోగ్యత ఉంటుంది. సంస్కృతంలో ఓకారానికి ప్రాప్యంగా ఉకారం రావడం ఈ విధానానికి కొంత ఆదారం కావచ్చు.

ఉత్వ చర్తలు - వర్గయుక్తులు

వర్గయుక్తులకి తెలుగులో ద్విత్వం వస్తున్నప్పుడు మరో విశేషం కనబడుతోంది. 'అ+ప్రతము' పద్ధత కారానికి ద్విత్వం వస్తుంటే రెండు చకారాలు వ్రాయవలసి ఉన్నాయి. కానీ లిపిలో మొదటిది చకారమూ, రెండవది చకారమూ వ్రాయబడుతోంది. ఆ ద్విత్వం చతుర్థ వర్ణానికి వస్తుంటే మొదటిది తృతీయ వర్ణంగా వ్రాయడం జరుగుతోంది. దీన్ని తెలుగు వ్యాకర్తలు పట్టించుకోలేదు. సంస్కృతంలో అయితే అక్కడ ఉత్వ చర్త విధానాలున్నాయి. తెలుగులో కూడా అది సంప్రదాయం ప్రవేశిస్తోందన్నమాట. ఇక్కడ (అచ్చతెలుగులో) వర్గయుక్తులు లేకపోవడం తెలుగు వ్యాకర్తలకి ఉత్వ, చర్త విధానం అవసరం కలగలేదని అనుకుంటుంది. అగ్రసము, అక్షుషము మున్నగు శబ్దాల్లో

కూడా మొదటిది తృతీయ వర్ణంగా వ్రాయడమే సత్సంప్రదాయంగా గుర్తింపవలసి ఉంటుంది.

క-వ, ర-ఋ, న-ఋ, ఋ-ర, త-ధ వర్ణాల ఉచ్చారణలోనూ లిపిలోనూ కూడా అసౌకర్యము అస్పష్టత గోచరిస్తోంది. ఎక్కడ ఏది చలకాలో ఏది వ్రాయాలో అన్న విషయం ఆక్రద్ధ కారణంగా క్రమ క్రమంగా త్రవ్వమై వాటి కభేదత్వం పొటించే దశకు చేరుకొంది. శత్రు శబ్దంవద్ద రేఫ ఉకారాలే వ్రాయాలని 'కృష్ణ', 'పితృ' శబ్దంవద్ద ఋకారమే వ్రాయాలన్నదీ కూడా మరిచిపోవడం జరుగుతోంది. భాషకి మార్పు అత్యంతమూ సహజమే అయినా తత్వాన్నీ సంప్రదాయాన్నీ పరిరక్షించే ప్రయత్నం చేయకపోవడం విర్లక్ష్యమే అవుతుంది. త - ధల విషయంలో అయితే లిపిలో కూడా వాటికి చాలా దగ్గతీ సంబంధం ఉండడం మరింత అనవస్థకి కారణం అవుతోంది. ఈ రెంటికీ లేదా పొట్టలో చుక్క మాత్రమే మరీ ఇంత చిన్న విభేదం కలవర్తాలు ఈ రెండే. సంస్కృతంలో అయితే లిపిలో చాలా భేదం ఉంది కాబట్టి అక్కడ ఈ అసౌకర్యం లేదు. తెలుగులో చాలా మంది ఎక్కడ ఏది వ్రాయాలో తెలియక తికమక పడి యధేచ్ఛగా వ్రాయడం జరుగుతోంది. ఇవన్నీ అభేద వర్తాలుగా యధేచ్ఛగా వ్రాసేసుకోవడం లిపిలో ప్రగతివంతు అయినా వీని వైవిధ్యాన్ని, యథా స్వరూపాన్నీ - సంప్రదాయమసారంగానో యథా సందర్భంగానో తెలుసుకోక తప్పదు.

- 1) ప్రౌఢ వ్యాకరణము - సంఖ్య - 1వ సూత్రం. ది. సీతారామాచార్యులు.
- 2) ఆంధ్ర భాషానుశాసనము. మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రి. సంఖ్య-13వ సూత్రం
- 3) గుటమూర్తి వ్యాకరణం - రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రి-అక్షర లక్షణ ప్రకరణం - 1 సూత్రం.
- 4) సంగ్రహాంధ్ర విజ్ఞాన కోశము - 6వ సంపుటి-ప్రాతికాఖ్యలు.
- 5) భార వ్యాకరణము - చిన్నయసూరి - సంఖ్య-1.
- 6) అష్టాధ్యాయ. 8-2.1
- 7) ముక్తలక్షణకౌముది - నంది - 1వ సూత్రం.
- 8) రమణీయము - భార. వ్యాకరణ వ్యాఖ్య.
- 9) భార మనోరమ-విద్యాంతు కౌముది వ్యాఖ్య - 'వివర్ణనీయస్వరః' (8.3.34) సూత్రవ్యాఖ్య.

కలగూరగంప

‘భారతి’ 66వ సంపుటము (1989) విషయానుక్రమణిక

1. వ్యాసములు

శీర్షిక	రచయిత	పంపిక సంఖ్య
అచ్యుతరాయ శతకము	కీ.శే. కే. యస్. కోదండరామయ్య	6
అనుభూతి కవిత్వం	ఆర్. యస్. సుదర్శనం	10
అనేక అపవాదాల నిత్యవిధి (కల)	వై. రామకృష్ణారావు	6
అర్జున విషాద యోగం - ఆశోక విషాద యోగం	డా॥ పి. వి. రామకృష్ణారావు	8
ఆంధ్ర పుట్టుపూర్వోత్తరాలు - ఒక పురాతత్వ పరిశీలన	డా॥ టి. వి. జి. శాస్త్రి	1
ఆధునిక కళలకు శాస్త్రీయ విజ్ఞానమే ఆధిష్ఠానం!	సోమసుందర్	7
ఆశోపహతుని లేఖ (కల)	రాళ్ళబండి కవితా ప్రసాద్	1
ఇటీవల లభించిన ఐదు తాళవక్ర గ్రంథములు (కల)	కొమాండూరి రామానుజాచార్యులు	7
ఈ మాసం - మీ నక్షత్రఫలం	విష్ణుల వేంకట నత్తసుబ్రహ్మణ్యం	1, 3, 4, 5
ఏఱువ భీమ - మైలమ భీమ ఒకటి కాదు	తురగా కృష్ణమూర్తి	9
ఏఱువ భీమ - మైలమ భీమల వ్యక్తివిరూపణము	..	3
ఒక చిన్న పాఠభేదం - పెద్ద చర్చ	కాళూరి హనుమంతరావు	10
కన్యక కథ - విష్ణువర్ధనుని చారిత్రకకథ!	డా॥ కొల్లూరి సూర్యనారాయణ	8
కన్యాశుల్కంలో తవప్పిడ్డి పొందిన హాస్యం	కాళవశ్రీ	3
కవిజనాశ్రయ విషయము (లేఖ)	డా॥ ఆర్. శేషశాస్త్రి; జె. నదానందం; డా॥ సూర్యదేవర రవికుమార్	12
కవిత్వము - లక్షణము	చివుకుల వేంకట సుబ్బావరాహులు	6
కవిత్వ లక్షణ పర్యాలోచన (కల)	పొదర్కవి	11
కవి సమ్రాట్లకు కవితా తవస్సు	జి. వి. సుబ్బారావు	5
కుమార భారతి - అభిషేక గాథ	డా॥ ఎ. హనుమంతప్ప	10
‘కుమార భారతి’ - కావ్య ముఖపత్రాల అధ్యయనం	పి. ఓ. శేషు	11
కుమార భారతి - కుమార జననం	డా॥ ఎ. హనుమంతప్ప	4
కృష్ణరాయల ఆస్థాన కవులు (కల)	సూర్యదేవర రవికుమార్	4
(కల)	చింతలపూడి వేంకటేశ్వర్లు	8

కృష్ణకావ్య వచన రచన	వేముగంటి వరసింహాచార్యులు	12
కృష్ణస్య మానుష రూపం (కల)	డా॥ గంటి శ్రీరామమూర్తి	7
కొన్ని శబ్దార్థాలు	కాళూరి హనుమంతరావు	6
కొన్ని సాహిత్య మర్మాలు (కల)	బియ్యరెడ్డి సుబ్రహ్మణ్యం	7
కోమరాజువారు వెలార్చిన విజ్ఞాన చంద్రికలు	సోమసుందర్	5
గాలిట్ కవిత్వంలో శీవన రేఖలు	డా॥ ఎం. బుద్ధన్న	8
గాలిడ్ ప్రణయకవిరా తత్వం	"	9
గోత్రం - ఒక పరిశీలన (కల)	డా॥ ఎం. విజయలక్ష్మి	3
గ్రామదేవతలు	కోటి సూర్యనారాయణమూర్తి, అచార్య యస్వీ శోగారావు	8
చక్కలు - సామెతలు (కల)	అవధానం నాగరాజారావు	1
చత్వారివా (కల)	సర్దేశాయి తిరుమలరావు	5
(కల)	యన్. టి. పి. వి. రామానుజాచార్యులు	8
జనసంస్కృతి - శిలా శాసనములు సామెతలు	పెద్దమతం ప్రభులింగ దేవర	3
తుమ్మలవారి కవితాకళ	సూర్యదేవర రవికుమార్	6
తుమ్మలవారి తొలి రచనలు	"	3
తెలంగాణ విప్లవ పోరాటం	దిలావర్	7
తెలుగులో బాల సాహిత్యం	డా॥ వెలగా వెంకటప్పయ్య	12
తెలుగు శతకాలు - యతి ప్రాసల పరిశీలనం	కపిలవాయి లింగమూర్తి	7
త్రివిక్రముని త్రిపాదములు (కల)	పైతగరస్	1
దంతవరపు కోటయే ప్రాచీన దంతపుర నగరము	బెల్లంకొండ రమేష్ చంద్రబాబు	7
దొండపాడు శిలాశాసనములు	బి. యన్. కాపు	6
ద్వాదశాధిర్వాది పద సముచ్చయాలకు ఆర్థం ఏమిటి? (లేఖ)	గడియారం హిరణ్మయి	6
(కల)	భాగవతుల ఉమామహేశ్వర శర్మ	8
(లేఖ)	జి. వి. ఆర్. చంద్రమౌళి	10
నందివనపర్తి (కల)	కపిలవాయి లింగమూర్తి	3
నన్నయభట్టు - ఆంధ్రభారత రచన	కీ.శే. కే. యస్. కోదండరామయ్య	4, 5
నన్నయ - వృత్తాచిత్యం (కల)	డా॥ చిలకమర్తి దుర్గాప్రసాదరావు	4
నరస నాయకుడు - అన్నమయ్యగారు	కీ.శే. కే. యస్. కోదండరామయ్య	12
సరితై ఏండ్ల భారతి పాఠకుని ఆస్తమయం (కల)	ప్రసాదరావ్ జిప్పి	5

నాటికేరం (రేఖ)	పైద్య వమ్మి సత్యనారాయణ కాపి	6
(కల)	డా॥ నూరం శ్రీనివాసులు	8
(రేఖ)	చివుకుల వేంకట సుబ్బావరామలు	12
నిమంటువులు (కల)	టి. శ్రీరంగస్వామి	12
విత్య జీవితంలో ఆలంకారాల వాడుక	సి. ఓ. శేను	8
పాతర్లపాడు కలాశాపనము	వి. యన్. కాపి	12
పాలమాచాపురి - కనకభంజనపురి	నాయని సత్యనారాయణరావు	4
పూజారహస్యము (కల)	వనంతరావు వేంకటరావు	4
ప్రతీక - పరిశీలన	పెన్నా శివరామకృష్ణ	4
(కల)	డా॥ గంటి శ్రీరామమూర్తి	6
ప్రాచీన భారతదేశములో గ్రామీణ న్యాయపంచాయతీలు	సి. ముత్తయ్య	9
ప్రీ హిందీ - తెలుగు	ఆచార్య శాస్త్రి సూర్యనారాయణ	4
వివాహరహస్య - విందగీతి (కల)	సి. ఓ. శేను	11
భక్తి సంప్రదాయం (కల)	శివలింగం	8
భగవంతుడు, భక్తుడు - సంబంధ బాంధవ్యములు (కల)	విశ్వంక తిమ్మన్న	4
భారతి 59వ సంపుటము ఆకారాది విషయానుక్రమణిక (కల)	సూర్యదేవర రవికుమార్	9
భారతీయ సాహిత్యంలో 'హిర్యకీ' తత్వము (కల)	డా॥ కల్లూరి క్యామల	3
(కల)	శాసమద్ది హనుమచ్ఛాస్త్రి	6
భారతేందు వీరేశలింగం పంతులుగారి నాట్య దిగ్గర్భిక (కల)	డా॥ రామస్వారథ్ మిత్ర	12
మన పురాణాలలోని శాంతవ పంకాలు	కపిలనాయి లింగమూర్తి	10
మన్నారు రంగావృతం (కల)	”	5
మణుగున వడిన మధురకవి శ్రీ మల్యాల జయరామయ్య	డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు	11
మాదిరాజు ముత్తకాలు - ఒక పరిశీలన	పాతూరి రఘురామయ్య	9
మినీ కవిలాలోభం (కల)	యన్. టి. పి. వి. రామానుజాచార్యులు	1
“యోగభ్రష్టుడు” గురజాడ గిరీశం	కాలుషశ్రీ	8
వసుదత్తకావిపై కాళిదాసు ప్రభావం	డా॥ చిలకమర్తి దుర్గాప్రసాదరావు	10
వాసవి కన్యక - విష్ణువర్ధనుడు	తురగా కృష్ణమూర్తి	5
విజయనగర సామ్రాజ్య మెంతకాలము జీవించియుండెను?	కీ. శే. కే. యన్. కోదండరామయ్య	9
వివేక చింతామణి - విజ్ఞాన సర్వస్వ వ్యవధేశ్వరత	గొల్లకోట సూర్యబాస్కరరావు	11
ఒక పరిశీలన (కల)		

విశ్వనాథ - అపిసంహరము (కల్ప)	అల్లాడి వేంకటాద్రి	1
విశ్వనాథ పంచకతి - పమీక్ష (కల)	డా॥ ఎ. వడ్డూరి	10
వీరభక్తి (కల)	గొల్లకోట సూర్యభాస్కరరావు	8
వీరభక్తిని బిడ్డలు (కల)	కవీలవాయి లింగమూర్తి	1
వీరశైవ వదనర్య (కల)	తి	10
శతాబ్ది ఖిలము నదిగమించిన వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు	డా॥ చల్లా రామచంద్రకాపి	3
శివశక్తి	హెచ్. ఎన్. బ్రహ్మానంద	1
శేషేంద్ర కవిత - పామాతిక చైతన్యం	డా॥ పెన్నా శివరామకృష్ణ	10
శ్రీరామకటకమున శైవము - ఆమరేశ్వరాధిపతి ప్రాధీనత	డా॥ పురాణం రాధాకృష్ణ ప్రసాద్	11
శ్రీమద్భాగవతంలో నవవిధ భక్తులు	డా॥ వి. నత్తనారాయణ	1
శ్రీమద్రామాయణము - నామ రామణీయకము (కల)	కలెవరపు వెంకట్రామయ్య	9
వ్యసే చ త్వాం తథా కాలే (కల)	కాళూరి మామమంతరావు	5, 12
(కల)	మానావ్రగడ ప్రకాశం	6
పంజ్జాభాష (కల)	నర్సిరాయి తిరుమలరావు	8
సాంస్కృతిక పక్షపరూపం శ్రీ విద్యారణ్యస్వామి	మాదిరాజు రంగారావు	3
సీతారాముల అనురూపాకృతులు (కల)	యన్. టి. వి. వి. రామానుజాచార్యులు	12
'సుభద్రా కళ్యాణము'లో శ్రీ స్వభావ చిత్రణం	డా॥ గుమ్మా పాంబశివరావు	8
సూపీ తత్వము - ఋతస్యవంతా	తి	11, 12

2. తథలు, నాటికలు

అంగుళమునకు గళము (పద్యనాటకము) (అను)	శంకరగంటి రంగారావులు	11, 12
ఆడవులు పిలిచాయ్	పాలడుగు వేంకటేశ్వరరావు	3
ఆ దినపు వేట	శంకరగంటి రంగారావులు	10
ఆరు నెలలు	అరవింద	5
ఇంకొక్క ముఖం (అను)	శంకరగంటి రంగారావులు	1
ఉంగరం (అను)	కె. సుబ్రహ్మణ్యం	7
చితిమీడి బ్రతుకులు	కొచ్చర్లకోట వెంకట సుబ్బారావు	4
జనార్దభీయం	ఏల్చూరి విజయలక్ష్మి రామన్నరావు	1
కొల్ల ఊగింది (అను)	శంకరగంటి రంగారావులు	8
....నేనెవరిని	మేకా సుబ్బాశర్మరావు	6

పద్మావతీ చరణ చారణ వ్యభిక్తి (నాటిక)	2	9
పులి (అను)	3. సుప్రహ్వత్యం	6
చితికే వున్నారు (అను)	కారిపు వీరభద్రుడు	9
బాధమ్మ	డా॥ పి. శరావతి	5
షీరా	కాకులపాటి గురుమూర్తి	9
మృతురు	అదిత్య	7

3. కవిత్వ రచయితలు

అవంత సెంకపేకన్	6, 8, 11	దిలావర్	4, 8, 11
అశోక భూమర్. మోక్షభూతి	4	మనరా	11
అదితేశయ్య	12	నరసింహాచార్యులు. వేముగంటి	8
ఎం. ఎన్. ఎం.	12	నాగభూషణం. కాసరి	6, 11
ఓబ్బిని	10	నాగభూషణాచార్య. ఏలేశ్వర	10
కమల్	10	నాగరాజు. భువనగిరి	9
కామేశ్వరరావు. పి.	3, 10	నానరెడ్డి. గారి (అను)	3
కాళిదాసు. వజ్రల	3, 11	నిఖిలేశ్వర్	11
కిశోరుబాబు, అశోకుబాబు	3, 5, 7	పూర్ణచంద్. మంగళగిరి	1
కృష్ణ. సి. డి.	6, 8, 14	ప్రభంజనం	7, 11
కృష్ణమూర్తి. గమ్మ	4	బాలయ్య. దళరథుల	9
కృష్ణారావు. సైల	5, 8, 12	మణిగోపాల్	4, 5, 7, 12
కృష్ణారెడ్డి. పులికంటి	1	మాధవుడు. మంగిపూడి	10
లక్ష్మణదీన్	4, 8, 12	ముత్యాల	7
గోదావరి శత్యం. కె.	8, 11	రంగారావు. మాదిరాజు	1, 10
గోపాలకృష్ణ. దేశపతి	4	రఘురామయ్య. పాతూరి	11
చంద్రమౌళి. జి. వి. ఆర్.	1, 3	రఘురావ. రాగమాలిక	9
చంద్రశేఖర్. కోటం	1	రవి	10
చంద్రశేఖర శాస్త్రి. ఆర్.	11	రమేష్ దాబు. గుమ్మనూరు	3, 5, 6, 8, 10, 12
జిప్పి	4	రవికుమార్. సూర్యదేవర	3, 5
జంగిరాల	9	రామబాధ్యాయ. కందాకై	1
కాకారావు. చొక్కర	3	రామకృష్ణమూర్తి. కొంపెల్ల	7, 11
తిరువగిరి	6, 7	రామారావు. దాసరాజు	7
దినకర్. కె.	11	రామారావు. మల్లాప్రగడ	1

రామోహనరావు. చెన్నోజ	6, 10
రెడ్డి. యస్. యస్.	10
లక్ష్మి. యం. వి.	8
లక్ష్మీనారాయణాచార్యులు. శేషం	7
లింగన్న. కాణిపాకం	12
లింగమూర్తి కపిలవాయి	8
వల్లభాచార్య	9
విజయ రామవరావు. ఏల్వూరి	9
వెంకటరత్నమ్. అడిగోపుం	4, 5
వెంకటకామ్ర. కూచిభొట్ల	3
వెంకట సీతారామమూర్తి. ఆదూరి	9
వెంకట సుబ్బారావు. తంగిరాల	4
వేంకట విజయదాసు. కస్తూరి	8
వేంకటేశ్వర్లు. బులుసు	9
శివకుమార్. వయల	12
శివలింగం	4
శివాజీ. యలమంచిలి	5, 9
శేషవణి శర్మ. గడియారం	6, 12
శ్రీకాంత శర్మ. వికార	9
శ్రీమన్నారాయణ. పాటిబండ్ల	12
శ్రీరామమూర్తి. కొడిమెల	4
సంజీవరావు. సింగిసెట్టి	9
సదాశివుడు. యం.	12
సాంధ్యశ్రీ	8
సుబ్బారావు. జి. వి.	4
సుబ్రహ్మణ్యం. భాగవతుల	3
సూర్యనారాయణ. యం. యస్.	11
సూర్యనారాయణరాజు. మంతెన	8
సౌమ్య ౩౯	4
సౌధాగ (అను)	6, 12

కల : కలగారగువ

అను : అనువాద రచన

సూర్యదేవర రవికుమార్

కాకతీయుల కులము-

సందేహములు

కాకతీయుల గురించి తెలిసిన దానికంటె తెలియనిదే ఎక్కువన్న విషయం చరిత్ర చదివిన, తెలుసుకున్న, పరిశోధన జరిపిన ప్రతి ఒక్కరూ ఎరిగిన విషయం. ప్రత్యేకించి వారి కులం, వారి పూర్వుల విషయంపై ఇంతవరకు ఏమాత్రం కృషి జరుగలేదనే చెప్పాలి. కాకతీయుల పూర్వుల విషయంలో క్రీశ॥ 956 సంవత్సరంలో దానమిచ్చిన మాగల్లు కానవము మొదటిది. దాని తరువాత మనకు దర్శనమిచ్చిన దాన కానవము దాదాపు 90 సంవత్సరాల నాటిది. ఈ మధ్యకాలములోని చరిత్ర నిర్మితము కావలసి ఉంది. కాకతీయుల కులం గురించిన వ్యాసమిది.

కాకతీయులు దత్తుర్ల కులజులని పెక్కు పరిశోధకు లంగీకరించిరన్న విషయం విదితమే.¹ గణపతి దేవుడు, దుద్రుడేవిలు దానం చేసిన దాన కానవములలో తాము సూర్య వంశ శత్రుయులమని, తాము మమ, కరికాళ, ఇక్ష్వాకు, మాందాక, భగీరథ, రఘు, దశరథ, రామ వంశజులమని, ఈ వంశములలోనే దుర్జయ మహారాజు జనించినాడని, వారి తరువాత ప్రోలరాజు వరకు రాజ్యపాలనము చేసినారని చెప్పుకొనిరి. ఈ రెండు ఆచారాలు కాకతీయులు శత్రుయ కులజులని అందులోను సూర్యవంశ శత్రుయులని చెప్పుటకు తగినపై యున్నవి.

కాని కాలాంతరమున నమకాలిన సాహిత్యంలోను, కాననంలోను దానికి భిన్నముగా కుల ప్రస్తావన చాల కొద్ది కాననంలో ప్రసక్తమై యున్నది. పెక్కు కానవములు కుల ప్రసక్తి, ప్రస్తావన చేయకుండాను, కనీసం గోత్రమైనను చెప్ప లేదు. ఇది మిగిలిన రాజుల విషయంలోను జరుగలేదు కాబట్టి వారి విషయం మరింత జటిలమైపోయింది.

కాకతీయుల కుల ప్రస్తావన తెచ్చిన రెండు మూడు కాననాలను ప్రస్తుతం పరిశీలన చేస్తూ నిర్ధారిద్దాం. గణపతి దేవుని తన పుత్రుల వివాహబంధాలను ఎక్కువగా చతుర్థ కులజులతో జరిపినట్లు మనం గ్రహించవచ్చు. నతవాటి రాజులకు, కాకతీయు లకు వివాహ సంబంధాలు మూడు నాలుగు తరాలుగా జరుగుతూ వచ్చాయి. పైగా వారిని సవర్ణులుగాను, నతవాటి రాజులతో

చతుర్థ కులజులనియే తెలుపుచున్నది. వారి అమరావతి, బోధపూర్, వడ్డమాను కాసనములు కాకతీయులు ఈ విషయాన్ని నిర్వహించుచుగా తెలుపుచున్నవి.

అయితే సమకాలీనులు వారిని క్షత్రియులుగా పేర్కొనుటకు కారణమేమిటి? అన్న ప్రశ్నకు సమాధానం ఏమిటి? అనుకొని ముందుకు దృష్టి సారిస్తే వారు క్షత్రియులు కాదు కాని ఖాత్ర దర్బాన్ని నెరవేర్చి రాత్రీకులైన కారణంగా వారిని సమకాలీన కవులు క్షత్రియులుగా పేర్కొని ఉండవచ్చు. ఆ సందర్భంగానే వారిని సూర్యచంద్ర వంశజులని పేర్కొనటం జరిగింది.

కాకతీయులకు, విరియాల వారికి గల సంబంధం మొట్టమొదట గూడూరు కాసనములో పేర్కొనబడింది. వీరు చతుర్థ కులజులని ప్రాక దాత్రితక పరిశోధకులు పేర్కొన్నారు.

మాగల్లు కాసనములో దానార్థపుడు గుండయ్య చెప్పిన దొమ్మన శర్మకు సాధికారముగా దానమిచ్చినాడు ఈ కాసనము లోని సామస్త్ర “ఒడ్డి” సంఖ్య కులమునకు చెందినవారని చెప్పుకున్నాయి. ఆ పంక్తులలో గల వాక్యాన్ని చూచినట్లైతే వారు “ఒడ్డెర” కులమునకు చెందినవారనియే భావించవలసి వస్తున్నది. ఆ పంక్తులు “సామస్త్ర ఒడ్డి సంఖ్యాంకులం అపిజ్ఞంబిది ప్రతిమం తద్వంశవారి నిది వృద్ధికర బిటాంధకారః అపిత్ శకాంక గవ గుండియ రాష్ట్రకూట” అని తన గురించి రాష్ట్రకూట గుండియ చెప్పుకున్నాడు. కామ సామస్త్ర “ఒడ్డి” కులమునకు సంబంధించిన వాడనని, జరిగింది ప్రతిమంతును, తద్వంశవారినిది వృద్ధికరుడని ప్రశంసించబడినాడు. జరిగింది ప్రతిమంతు సాగరుడని యర్థం చెప్పుకొనవలయును. సాగరు లన “ఒడ్డె ఉప్పరి” కులమని యనుకొనవలసి వస్తున్నది. నామ సామ్యము, పూజాదికములు వారు చేసిన అనగా మొదటి కాకతీయులు పూజించిన దేవతలను చూచినట్లైతే వారు “ఒడ్డె ఉప్పరి” అన సాగరులనియే భావన చేయవలసి వస్తున్నది. ఇవికాక ఇంకా వీరి కాసనములు ఇంకొన్ని దొరికిన ఇంకా ఎక్కువ వివరములు సేకరించుటకు అవకాశమున్నది.

- 1) శ్రీ పి. వి. పరబ్రహ్మకావ్య, కాకతీయాన్, పేజీ-27.
- 2) ఇ . 6, పేజీ-157 మరియు కార్పస్ 2, పేజీ-154, లైన్స్ 61 నుండి 65 మరియు కార్పస్ 3, పేజీ-100, లైన్స్ 12 నుండి 17.

ఇవటూరి యోగదుర్గా మల్లి కార్పస్

షట్

“షట్” అంటే ఆరు. ఆరు అంటే మహామహిమం. ఆరు సంఖ్య విలసనాన్ని ఉదాహరణలతో దర్శిస్తాము గాక!

* కాలమానంలో “ఆరు” రూపాలు :

60 పెకండులు	= 1 నిమిషం
60 నిమిషాలు	= 1 గంట
24 (4x6) గంటలు	= 1 దినం
30 (5x6) దినములు	= 1 నెల
12 (2x6) నెలలు	= 1 సంవత్సరం
60 (10x6) ఏండ్లు	= 1 శతాబ్దం. ఇదే శతాబ్దం (ప్రథమ - లక్షయ)
రాకులు (మేష - మీస)	= 12
ముతువులు (వసంత-శీత)	= 6
ఆదిత్యులు	= 12

* షడక్షరములు : ఓం న మ శి వాయ

* షట్చక్రవర్తులు : హరిశ్చంద్ర, నరి, పురుకుత్స, పురూరవ, వగర, కార్తవీర్య.

* షడ్రసములు : తియ్యదనం, పులుపు, కారం, చేదు, ఉప్పు, పగలు వీనిని షడ్రుతులు అని కూడా అంటారు.

* ఈతి బాధలు : అతివృష్టి, అనావృష్టి, ఎలుకలు, చిలుకలు, మిడుతలు, బొరుగురాజు (స్వదేశరాజు ఈతిబాధ క్రింద లెక్కే.) ఇవన్నీ ముఖ్యంగా రైతుకే బాధలు. వేదంలోని దాశరాజ్యయుద్ధం నదీ వీటి సంపకానికైన తగాదా. మహాభారతంలోని ఉత్తర దక్షిణ గోగ్రహణ యుద్ధాలు, కాటమరాజు-నల్ల పిద్ది పుల్లరి యుద్ధం శత్రు రాజులు రైతుల పాడివంటలపై ఎట్లు దాడి చేస్తారో తెలుపుతాయి.

* షడ్గురువులు : “నాదగ్గర ఆరుగురు నిజాయితీ ఆసాములున్నారు. నాకు తెలిపినదంతా వారే నేర్పిరి. వారి పేర్లు, ఏమి, ఏరి, ఎప్పుడు, ఎచ్చట, ఎట్లు, ఎవరు” అన్నాడు రిచార్డ్ కిప్లింగ్.

* షడ్సాంధవులు : “షడైతే మమ బాంధవా”, “అర్థురే బంధువులు నాకు” అన్నాడు ధర్మరాజు. భీమ, అర్జున, నకుల సహదేవ, ద్రోవది, కుంతి కాదట! సత్య, దయ, ధర్మం, అహింస, క్షమ, ఆర్థవం వంటి గుణాలట!

* అరిషడ్వర్గాలు : కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములు.

* రామాయణ భాగాలు : బాల, ఆయోధ్య, అరణ్య, కిష్కింద్ర, సుందర, యుద్ధకాండలు. ఉత్తర రామాయణం ప్రత్యేకం.

* షడంగములు : చిత్రం అరుగుజాతులు (అంగములు) కలిగి వుండవలెనని భరతుడు "నాట్య శాస్త్ర"మున చెప్పినాడు. అవి: రూపలేదం, ప్రమాణం, భావం, రావణ్యం, సాదృశ్యం వర్ణికా భంగం. పాశ్చాత్యుల ప్రకారము ఇవే చిత్రకళాంగాలు.

* షడ్భరణములు : పాంఖ్యం (కపిలుడు), యోగం (వశంజలి), న్యాయం (గౌరవ అక్షపాదుడు), వైశేషిక (కణాదుడు), మీమాంస (శైమిని), వేదాంతం (వేదవ్యాసుడు).

* షణ్మతములు : అది శంకరుడు అరు మతాలు (పాత్విక పూజాక్రమాలు) స్థాపించెను. అవి: సూర్య, గణపతి, కుమార స్వామి, శివ, శక్తి, నిష్ఠ దేవవర్ణములు. అది శంకరునకు "షణ్మత స్థాపనాచార్య" అని పేరు.

* అరు శక్తులు : ఇచ్ఛ, జ్ఞాన, క్రియ, అది, పరా, ఛిత్ శక్తులు.

* వేదాంగములు: శిక్ష, వ్యాకరణము, చందస్సు, విరుత్తం, జ్యోతిషం, కల్పం.

* షట్కర్మలు : అధ్యయనం, అధ్యాపనం, యజనం, యాజనం, దానం, ప్రతిగ్రహం.

* షట్పదార్థములు : వైశేషిక దర్శనంలో అరు పదార్థములు ("కటిగరీ"లు) ప్రతిపాదితాలు. అవి: ద్రవ్యం, గుణం, కర్మ, సామాన్యం, విశేషం, సమవాయం.

* దీక్షాక్షరములు : ఆం, ఈం, ఊం, ఐం, ఔం, ఆః

రాం, ిం, రూం, రైం, రౌం, రః

ప్రూం, ప్రీం, ప్రూం, హ్రైం, హ్రౌం, హ్రః

క్లూం, క్లీం, క్లూం, క్లైం, క్లౌం, క్లః

* మంత్ర శబ్దాలు : వేదముల మంత్రాలలో వాడే శబ్దాలు (పల్లవాలు) నమః, స్వాహా, హుం, ఫట్, వషట్, వౌషట్.

* షడ్విద ముక్తులు : సాలోక్య, సామీప్య, సారూప్య, సాయుజ్య, సౌష్ఠీత్య, కైవల్యములు.

* షట్ స్థలములు : వీరశైవ మతంలో శివసాయుజ్యానికి అరు మెట్లు చెప్పబడినాయి. అవి: ఐక్య, మహేశ్వర, ప్రసాది, ప్రాణలింగి, శరణ, బక్యము - వీనికి "స్థలములు" అంటారు.

* అరు హానితములు : స్మిత, హానిత, విహానిత, ఉప హానిత, అపహానిత, అతిహానితములు.

* రేవతెట్టు షడ్బుజాకార గుళ్లను కలిగి వుంటుంది. ఈ షడ్బుజాకారం 6 సమాన భుజాలు, 6 సమాన కోణాలు కలిగి వుంటుంది. ఒక్కొక్క కోణం 120°. దీనికి "క్రమ షడ్బుజం" (రెగ్యులర్ హెక్సాగన్) అని పేరు. కార్పనిక రసాయన శాస్త్రంలో ఆరోమాటిక్ రసాయనాలు క్రమ షడ్బుజాకార బేంజీను వర్ణయజ్ఞాన్ని.

క్రమ షడ్బుజం ప్రకృతిలో అతి స్థిర విర్యాజమంటారు.

* షణ్మఖుడు : కుమారస్వామికి అరు మొగాలు. "ఆర్జునగం".

* "అరువేల వియోగులు" అనే బ్రాహ్మణ కాల కలదు.

* ముప్పియుల పాదన : ధర్మిని అవస్థలు 333 ఏండ్లు, మొగ్గులు 333 ఏండ్లు, మొత్తం 666 ఏండ్లు (క్రి.శ. 1192-1858 వరకు) పాలించిరి.

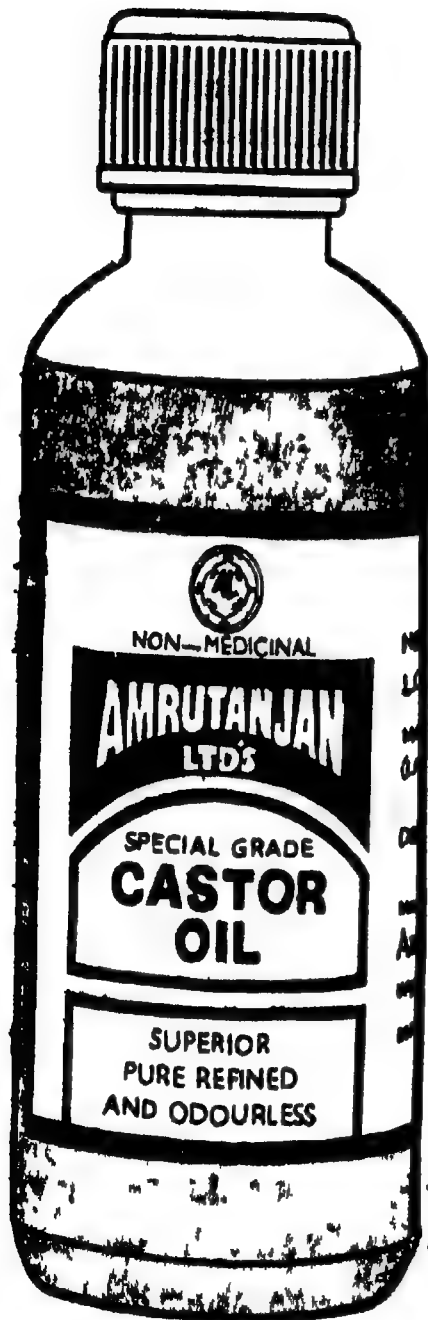
* పూర్వకాలంలో రాజుకు ఆదాయంతో అరవ భాగం వస్తు చెల్లించవలసి వుండేది.

* పంచ జానేంద్రియానికి సాధ్యం కాని విషయాన్ని వసిగట్టే శక్తిని "షష్ఠమతి" ("షిక్ష్త్వ పెన్సు") అంటారు. గుర్రానికి ఈ శక్తి వుంటుంది కాన, "అశ్వమతి" ("హార్వ పెన్సు") అని కూడా అంటారు.

తోక తునుక : ఇంగ్లీషు మీడియం స్కూలులో చదివే మావాణ్ణి, "షట్" అని వచ్చే ఏ మాదైనా చెప్పరా అని అడిగితిని. వాడు బహిషుని "షట్" అన్నాడు. ఇక బుద్ధి వచ్చింది అని ముగించినాను.

వైభాగోరన్

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ వారి విశిష్టమైన ఆముదము

శుద్ధి
చేసినది,
వాసన
లేనిది.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ 42-45, ఎజ్ చర్క్ రోడ్డు, మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited

జయంతుడు రక్కసుడా?

అక్టోబరు 1989 భారతిలో శ్రీ కపిలవాయి లింగమూర్తి “మన పురాణాలలోని జాంతవ పంకాలు” అనే వ్యాసంలో “గరుడులు” అనే తెగని వివరిస్తూ జయంతుడు రక్కసుడని పేర్కొన్నారు—

శ్రీమద్రామాయణం, సుందరకాండ, 38 వ సర్గంలో సీతమ్మ హనుమంతునితో, రామునకు చెప్పవలసినదంటూ, అభిజ్ఞానంగా, ఈ వాయు వృత్తాంతం చెబుతుంది.

సీతా సౌందర్యానికి ముగ్ధుడై ఇంద్రపుత్రుడైన జయంతుడే, వాయున రూపంతో వచ్చి సీతా ప్రసవదయ్యాన్ని నభాగ్రాంతో గుచ్చి బాధించినట్లు, నిద్రాభంగం రామునకు కలగరావనే ఉద్దేశ్యంతో, సీతమ్మ ఆ బాధను సహించినట్లు, వివరించబడి వుంది—

“ఏక్షమాణ స్తతః పూర్వై వాయునం సముదైక్షత
నఖైస్స రుదీరై స్తేజ్జైర్వామే వాభిముఖం స్థితః” 27

“పుత్రః కిం స శక్రస్య వాయుః పరి శాంపరః
భరాంతర గత శ్చీమం పవన స్సగతౌ నమః” 28

“స ఏత్రాచి పరిత్యక్తః పురైశ్చ సమహర్షిభిః
త్రీన్ లోకాన్ సంపరిక్రమ్య తిమేవ శరణం గతః” 33

శ్రీమద్రామాయణం - సుందరకాండం-

ఈ శ్లోక ప్రామాణ్యార్థి గుర్తిస్తే జయంతుడే వాయున రూపం ధరించి వచ్చాడనీ, అతడే సీతా ప్రసాంతర వ్యధా కారకుడనీ, తెలుస్తోంది కదా! జయంతుడు రక్కసుడేరా అవుతాడు? లేక మరొకడున్నాడా?—

ఎన్. టి. పి. వి. రామానుజాచార్యులు

లేఖ

‘అంగుళమునకు గళము’ నందలి

అంతర్వేదన

1989 నవంబర్, డిసెంబర్ ‘భారతి’ పంచికలలో ప్రచురితమైన ‘అంగుళమునకు గళము’ అన్న పద్య నాటకం కరుణ రసాత్మకంగా చిత్రిత సాత్మకంగా వాత్సల్య ప్రేయోరసభరితంగా ఉన్నతమైన సందేశ సహితంగా అలరారింది.

ద్రోణ పాత్ర అంతర్నిబిడావేదనను విపరీతముగా చిత్రించి ఆ పాత్రకు ఊపిరి పోసిన రచయితకు నా అభినందనలు.

‘ఈ అహంకారమే మూల మన్నింటికిని’ వంటి పాదాలు మానవున్న చింతన మార్గంలోకి తీసుకొని వెళ్ళే అవకాశ

మన్నది. అహంకారాన్ని జయించి మనవుని శ్రేయస్సుగా అంత రార్థమూ ప్రతిధ్వని అవిర్భవిస్తున్నది కీర్తి కండాతి మూలంగా అర్జునుడు ఆవాక్కుడైన ద్రోణుని చిర్య పంకటంలోకి దించేశాడు. ఇక అదాల్కుని అంతర్ జ్ఞాన హృదయ విదారకము. “పేరనెడి వింకమ్ము రత్తంపు పంకమ్ము” అనుట ద్వారా అశాంతి పరిహార భావనా శాంతి మార్గామసరణామరత్తీ మానవునిలో స్థిరములుగా నెలకొనవలెనన్న ఆవేదన ద్రోణునిలో వెలుగుతున్న మణిదీపం.

‘ఏకలవ్యుని కని అమాయ చెందినాదొ’

ఆ పీఠ హృదయుండు!’

అవి అవేళితుడైన అశ్వత్థామలో ఒక స్వేచ్ఛావాది, సంస్కారి, లోకి కుభాకర స్వభావము గల సహృదయుడూ కనుల ఎదుట నిలిచినాడు

అశ్వత్థామలోని మానవీయ భావన మానవ శ్రేయస్సును బలిపెట్టే అహంకారాన్ని, భవంస్కారాన్ని కడిగి వేస్తున్నది. ఇరనిలోని ఏక వాత్సల్యమూ భక్తి విశేషించి పేర్కొనదగ్గవి.

ఆ రాజసుతుల కూటికి కూర్చియై మీరు

నరిక నక్రపు నోటికిచ్చుచుంటిరి మెదను

ఆవేదనతో కవితుడైన అశ్వత్థామ ఆక్రోశిస్తూ పరికిన మాటలని అశ్వత్థామలోనివి అపరిపక్వ భావనలని చెప్పి కవి ఒక ఉద్వేగాదర్శిమైన పు పారకుని లాక్కుపోగలుగుతున్నాడు, సమగ్ర తత్వము నెరిగిన వాడెవ్వడూ పాక్షిక దృష్టికి గురి కాలేడని అవగతమౌతున్నది.

‘ఆ నచ్చిదానందమె అగర్గులపై,

సమజ గురువు....నిమిత్తమాత్రుండు.’

అన్న ఈ పాదాల ద్వారా ద్రోణుని యొక్క నిరాశంబర తత్వము ప్రకాశమానం అవుతున్నది.

మాతృహృదయ సంక్షోభము, అచార్య హృదయ సంవేదనము, ఏకలవ్య గురుభక్తి ఉత్తమోత్తమమైన తీవ్రభావములు. విది ఒక్కటే అత్యంత శక్తిపంక్తమైనదన్న సత్యం అడుగడుగునా పరితను కలచివేస్తున్న దనవచ్చును.

భారతీయ జీవన విధాన ప్రతిఫలనము కావాంతుల మణి ప్రథగా దీవిస్తున్నది. ఇది అనందమూ, హితమూ జోడు గుణముల పై పరుగులెత్తుచున్న సహృదయరంజక శేఖరీభూత మణికిరీటమై ప్రకాశిస్తున్నది. ఈ పద్య నాటకమును అనువదించిన శ్రీ శంకరగంటి రంగచార్యులకూ, డా॥ కె. వి. పుట్టప్ప గారికీ “భారతి”కి కుభాశంసనములు.

శ్రీ పాతూరి రఘురామయ్య

గ్రంథ విమర్శలు

భారతీయ సాహిత్య నిర్మాతలు

కేంద్ర సాహిత్య అకాడెమీ "భారతీయ సాహిత్య నిర్మాతలు" అనే శీర్షిక క్రింద, వివిధ భారతీయ భాషల కవి, వండితుల రచనలను సామాన్య పాఠకులకు పరిచయం చేసేందుకు, విపులులతో క్లుప్తంగా వ్రాయించి తక్కువ ధరతో అన్ని భాషల లోనూ ప్రచురిస్తున్నది. అట్టి పుస్తకాలలో ఈ క్రింది మూడు పుస్తకాలు చేరుతవి.

ఈ మూడు పుస్తకాలూ సాహిత్య అకాడెమీ, న్యూఢిల్లీ ప్రచురణలు. దొరుకుచోటు: సాహిత్య అకాడెమీ, రవీంద్రభవన్, న్యూఢిల్లీ - 110 001.

1 మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ టాగూరు

[ఇంగ్లీషు మూలం : నారాయణ చౌదురి; తెలుగుసేక: రాచపాణిం చంద్రశేఖర రెడ్డి, డెమ్మీ 1/8, 72 పుటలు, వెల: రూ. 5/-]

మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ టాగూరు - పందొమ్మిదవ శతాబ్దంలో పంగదేశ సాంఘిక, సాంస్కృతిక రంగాలలో ప్రముఖ పాత్ర వహించిన మూడు బెంగాలీ కుటుంబాలలో టాగూరు కుటుంబ మొకటి. టాగూరులు "బెనర్సీ" (పంద్యోపాధ్యాయ) అనే బెంగాలీ బ్రాహ్మణులు. టాగూరు ("థక్కూర") అనేది గౌరవ వాచకం. విద్యావతి థక్కూరుదే. "వేదీ సంహార" నాటక కర్త భట్ట నారాయణుడు టాగూరుల పూర్వీకుడంటారు. మన గ్రంథం దేవేంద్రనాథ టాగూరు తండ్రి "రాజా" ద్వారక నాథ టాగూరుతో మొదలుపెట్టుతుంది. "రాజా" విరుదు మొగలు చక్రవర్తి ఇచ్చింది. రామమోహనరాయ్, రాధాకాంత దేవ్ కూ "రాజా" విరుదుంది. ద్వారకనాథ టాగూరు పెద్ద జమీందారు. కుంభిణీ వారికింద పెద్ద ఉప్పు ఉద్యోగి. పైగా పరిశ్రమ, వ్యాపారం చేసి కోట్ల సంపాదించినాడు. ఆయన మరణంతో బ్యాంకు ముగిసిపోయింది. పరిశ్రమ, వ్యాపారాలు దివాలా తీసినాయి. కొడుకు దేవేంద్రనాథుడు కోటి రూపాయల అప్పునకు వారసుడై నాడు. ఒక్క దమ్మిడి ఎగవేయకుండా (అట్లా చేసేందుకు ఎన్నో చట్టపరమైన "కాలికీ రంధ్రాలు"న్నా) దేవేంద్రనాథుడు

అప్పంతయూ తీర్చినాడు. పురాణాలలో హరిశ్చంద్రుడు, చరిత్రలో ప్రసిద్ధ నవలాకారుడు నర్ వార్ధుస్కాటు ఇద్దే బాకీలు తీర్చినాడు. దేవేంద్రనాథుడు మత తాత్వికుడు. క్రైస్తవం వైపు మళ్ళే బ్రహ్మ సమాజాన్ని అర్థ భర్తవడం తిప్పినాడు. క్రైస్తవ మతం స్వీకరించి బ్రహ్మ సమాజాన్ని వజీతు పట్టించే కేవల చంద్రసేనుని ఆగ్రహానికి గురైనాడు. ఈ కేవల చంద్రసేనుడే మన దేవేంద్రనాథునకు "మహర్షి" అనే పార్థక విరుదు నిచ్చినాడు. ఈ కేవలచంద్రుడే విశ్వనాథవారి "వేయి ఎడగలు" నవలలో "కేషట్టి" అనే పేరుతో పేర్కొనబడినాడు. దేవేంద్ర నాథుని రచనలు ఉపనిషత్తుల తత్వాన్ని బోధించుటకు వ్రాసినవి. ఎప్పుడూ హిమాలయాలను దర్శించే దేవేంద్రుడు ప్రకృతి సౌందర్య విపావి. వట్టువట్టు కవివలె ప్రకృతిలో భగవంతుని దర్శించిన వేదాంతి "(పాన్ థీయిస్టు)" అనలుకు "ఈశావాస్య మిదం సర్వం" అనే ఈశావాస్యోపనిషత్సంక్రమే కదా దేవేంద్ర నాథుని జీవన విధానాన్ని, దృక్పథాన్ని మార్చివేసింది! ఇప్పుడందరూ సర్వే సర్వత్రా "కోటు" చేసే-వివిధా పేరుగ కూడ బెలామణి అయిన "సత్యం శివం సుందరం" అనే సమానం ఎక్కడిదనుకొన్నారూ? ఉపనిషత్తులూ అడిశంకటని "సౌందర్య లహరి"యూ తంత్రశాస్త్రములూ కాదు ఈ వాక్యం దేవేంద్రనాథ టాగూరు తన రచనలలో తానే సృష్టించినాడు. కీర్టు కవి సత్యం-సుందరం అన్నాడు. (ఓడ్ ఆన్ ఎగ్రిషియన్ అర్నె" అనే కవితలో. దేవేంద్రనాథుడు) భారతీయ దృక్పథంతో "శివం"ను మధ్య చేర్చినాడు. కావ్య ప్రయోజనం "శివేతర శ్చతి" కదా! దేవేంద్రనాథుడు "శాంతివికేతనం" స్థాపించినాడు. భారతీయ సంస్కృతికి దేవేంద్రనాథు డిచ్చిన కానుక విశ్వకవి రవీంద్రుడే. రవీంద్రునికి ఇన్నిరేషనిచ్చిందీ, రవీంద్రుని రచన లకు పూర్వరంగం ఏద్యం చేసిందీ, తండ్రి దేవేంద్రనాథుడే. దేవేంద్రనాథుడు కుటుంబ నియంత్రణ చేపకొని ఉన్నట్లయితే, ఆయన పదహైదు సంశాలలో పదునల్గవవదై న రవీంద్రు డుండేవాడు కాదు. భారతీయ ఐ. పి. యస్. ఆఫీసులలో మొదటి వదై న సత్యేంద్రనాథ టాగూరు (దేవేంద్రనాథ టాగూరు మొదటి సంతానం) మాత్రమే దక్కేవాడు. ఒక దృష్టిలో రవీంద్రుని కంటే తండ్రి దేవేంద్రుడే గొప్పవాడని చెప్పవచ్చును.

రావనున్న ముసలివారు, వదీ కిటికీ వరుండి ఎరతించే "అంతర్జాలి" అనే ప్రాచీనాచారాన్ని పేపేంద్రుని అవ్వ అనుసరించినట్లు గ్రంథంలో ఉంది (పు.11) ప్రాచీన కాలంలో విద్వలను పీటిలో కనడం అనే వద్దతి కూడా ఉండేది. దీనికి కూడా "అంతర్జాలి" అనేవారు. "ఉత్తర రామచరితం"లో శ్రీరాముడు పీతతో అంటాడు "అంతర్జాలే ప్రమాణాపి రమువంశధరో మితో" (అంకం-7, శ్లో-35) రము వంశధరులైన సుతులను పీటిలో కంటివి అని అర్థం. నీట చస్తే పుష్కం, పీటబుట్టితే అభ్యుదయం అని విశ్వానరం కూడా దేవేంద్రనాథుడు చక్కని గీతాలు వ్రాసినాడు. తన పుటలో ఇచ్చిన "కేన కూలో చిర సుహృద్" అనేదాని తెలుగు అనువాదం ఒక మచ్చు. ఇది బాల్య కాల స్నేహితుని మరచిపోవరాదంటుంది. ఈ గీతం స్కాటిష్ జాతీయకవి రాబర్ట్ బర్న్స్ (క్రీ.శ 18.19 శతా) ఒక జానపద గీతంపై ఆధారపడి వ్రాసిన "అపుర్వ లాంగ్ పైన్" అనే పాటను బాం దగ్గరగా పోలుతుంది బర్న్స్ గేయానికి తెలుగు అనువాదంను 1983 జూన్ "భారతి" పత్రికలో "బహుకాల దర్శనం" అనే శీర్షికతో అనువదించినాను. (చూ "మానవాత్మలో సమవమాణం" వ్యాసం). మొత్తానికి మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ బాగురు చరిత్ర చక్కని గ్రంథం రాచసాకేం చంద్రశేఖరరెడ్డి తెలుగు అనువాదం సాఫీగా సాగింది. కానీ, బెంగాలీ పేర్లను ఇంగ్లీషు పెర్లల్లింగ్ ద్వారా తెలుగులోకి తెచ్చేటప్పుడు ఇంకా కొంత జాగ్రత్త అవసరం. "మతవిచ్ఛిన్నం" అనేది (పుట-25) మతోన్మాదిని అని వుండే బాగు "ఇవ్వమని", "తీర్చమని" వంటి వ్యతిరేకార్థకాదు పరిహారాలు "పిండ స్థాయి" (పుట-43) అనేకంటే "ఆరంభ దశలో" అంటే సరిపోతుంది. సాంకేతికమూ, సృజనాత్మకమూ, హాస్యోస్పాదకమూ కాని కేవల విషయ కణనాత్మక రచనలో యథాతథానువాదం అవసరం లేదు. వుత్తరం అట్టపై దేవేంద్రనాథ బాగురు చిత్రం బాగుంది. వుత్తరం చివర "మహర్షి జీవితంలో ముఖ్యమైన కేదీలు. సంఘటనలు" సుపండిత గ్రంథసూచి ఉపయోగకరంగా ఉన్నాయి.

2. జయదేవుడు

[ఇంగ్లీషు మూలం : సునీతకుమార చటర్జీ, తెలుగు సేత: బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు, డెమ్మీ 1/8, 84 పుటలు, వెల రూ. 5/-].

"జయదేవుడు" - ఇతని గురించి చాలా తెలిసినా, అంతా వివాద, సంశ్లేషాస్పదం. మితిలవారు బెంగాలీలు. ఒరిస్సావారు

జయదేవుడు తమవాడంటారు. ఊరేడ్డి కేందు విల్యూమా? మీదు విల్యూమా? జయదేవులెంతమాది? "గీత గోవిందం", "ప్రవన్న రాచవ" నాటకం, "చంద్రాలోక" మనే ఆలంకారిక గ్రంథం కర్తలు వేర్వేరువి ఇందున్నది. మన జయదేవుడు "గీత గోవింద" కవి. ప్రస్తుత గ్రంథం దాన్నిగురించే. "గీత గోవిందం"లో 24 అష్టపదులు, 12 పర్గాలో ఎన్నెన్నలా 386 శ్లోకాలు కలవు. విర్యాకంలో కావ్యం గేయనాటకం. మన యక్షగానం లాంటిది. అష్టపదులు తి పాదాలు కల పాటలు. ఇందు సంభాషణలు, సంబోధనలుంటాయి. శ్లోకాలు కథనా ప్రధానాలు. "గీత గోవింద" ప్రఖ్యాతంకా ఈ 24 అష్టపదులపైవనే ఆధారపడుంది. గేయ నాటకాన్ని "లిరికల్ డ్రామా" అని "ఓపెరా" అని కూడా అంటారు. ప్రపంచ సాహిత్యంలోనే గీత గోవిందం మొట్ట మొదటి గేయనాటకం తరువాత 16వ శతాబ్దిలో ఇటలీలో ఓపెరా వచ్చింది ఇంగ్లీషు కవి స్విన్ బర్న్ (1865), "అటలాంటా ఇన్ కాలిడాన్" అనే గేయ నాటకం వ్రాసినాడు. గీతగోవింద ఇతివృత్తం రాధామాధవుల శృంగారం. భాగవత, విష్ణు పురాణాలలో సత్యభామ నాయక. రాధోపనిషత్తు, బ్రహ్మ వైవర్త పురాణంలో రాధ పేర్కొనబడింది. తెలుగులో ముద్దు పళవి "రాధికా సాంత్వన" మనే ప్రబంధం వ్రాసింది. ఎల్లయ అనేకవి "రాధామాధవ" కావ్యం వ్రాసినాడంటారు. ఈ రాధా మాధవుల శృంగారం మూడు స్థాయిలలో చూడవచ్చును. భౌతిక సంభోగ శృంగారం, దివ్య ప్రణయం, ప్రకృతి-పురుషుల, జీవ బ్రహ్మల ఐక్య ప్రతీక. జీవులు నాయకలు. కృష్ణుడు నాయకుడు. భక్తుని, భగవంతుని సంబంధం ప్రీ పురుషుల భార్యభర్తల ప్రేమ సంబంధం. ఇట్టి భక్తి "వరమప్రేమ రూపా" అని నారదభక్తి సూత్రములంటుంది. ముస్లిముల సూఫీ(తహ్సెన్) ప్రకారం భక్తుడు "అషిఖ్ అనే పేరుతోడి ప్రేయిడు భగవంతుడు "మషూకా" అనే పేరుతోడి ప్రేయిని ఈ పద్ధతి పొందువుల శృంగారభక్తికి తిన్నంగా ఉంది. వేదాంతంలో భక్తుడు ప్రేయిని, భగవంతుడు ప్రేయిడు. ఉమర్ ఖయ్యాం బుఖాయ్ తులలోని "నీపు", ప్రేయిని అయిన భగవంతుడే. బై విలులోని "సాలమన్ గీత"లో శృంగారభక్తి వుంది. సాలమన్ - ఘాలమైత్ లు నాయక నాయకులు. ఈ శృంగారి భక్తిని, దైవీయ ప్రణయాన్ని "మధుర భక్తి" అంటారు. శృంగారమైన భక్తి కనుక మధుర భక్తి అనుకొనవలెను. దీనికి మధురభక్తి అని పేరు రావడానికి ప్రామాణిక వాక్యం ఏదైనా ఉందా? ఉక్తివై చిత్ర మధుర్య మన్నాడు వామనాభార్యుడు. సాహిత్యంలో "స్వీట్ నెస్"

(మాధుర్యం), "తైలు" (కాంతి) అన్నాడు మేత్యూ అర్నాల్డ్. భక్తిలో మాధుర్యమేమిటి? మల్లాదిత్య కృత "మధురాష్టకం"లో "మధురావతీ తీర్థం మధురం" అనే పల్లవి వస్తుంటుంది. శ్రీకృష్ణునిదంతా తియ్యవ అని అర్థం. జయదేవుని "గీత గోవిందం"లో చివరలో ఈ శ్లోకం ఉంది.

"పాద్యీ మాద్యీక! చింతాన భవతి భవతకృర్కరేకర్కరాపి ద్రాక్ష! ద్రక్ష్యంతి కేత్యామమృత! మృత మవిక్షిరి! నీరం రసస్తే మా కంద! క్రందకాంతా ధరధర! సకులాం గచ్ఛయచ్చంతి భావం యావచ్చుంగార సారం కుభమిప జయదేవస్య వై దగ్ధ్యవాచః

గీత గోవిందం, పర్వ-12, శ్లో-12)

లోకంలో ఏయేవి తియ్యనివి (ఇప్పు పూదేనె, చక్కెర, ద్రాక్ష, అమృతం, మామిడి, కాంతల అదరోషాదు) కలవో, వాటి కేదోనాక లోపం ఉంటుంది. కావున అవి నిస్సారములు అని జయదేవుడు వాదించినట్లే స్తాడు. జయదేవుని చతురవాక్కులు మాత్రమే మంగళదాయక శృంగార రససారము నుండిస్తాయి అని దీని అర్థం. అంటే జయదేవుడు వర్ణించిన రాధామాధవుల శృంగారమే మధుర రససారం. ఇది జయదేవుడు విర్వచించిన మధుర దివ్యశృంగారం. శ్రీకృష్ణునికి, భక్తునికి గల నాయక (పురుష), నాయక (ప్రీ) సంబంధానికి "మధురభక్తి" అనే పేరు వచ్చింది అని జయదేవుడు నిర్దేశించినాడని మనం తెలుసుకోవలెను. "మధురభక్తి" అనే పేరు రావడానికి జయదేవుని శ్లోకమూ, పల్లభాద్యుల "మధురాష్టకము" ప్రమాణాలు. "గీత గోవిందం"పై విమర్శలు లేకపోలేదు. అందు గీతయే కానీ గోవిందుడు లేడు. అంటే విష్ణువు లేడనేది ఒకటి. శబ్ద మాధుర్యమే కాని అర్థ గాంభీర్యం లేదనేది ఇంకొకటి. శృంగారం "వచ్చి"గా ఉండనేది మరొకటి. విద్యాపతి (మైత్రీ), చందీదాసు (బెంగాలీ), నమ్మాళ్వారు (తమిళం), మీరాబాయి, (హిందీ, రాజస్థానీ) శృంగారి పదాలలోని మధురభక్తి యిందలి ఉదాత్తత "గీత గోవిందం"లో లేదని వాదం. "గీత గోవిందం" రాధా మాధవుల ప్రణయగాథే కానీ జయదేవుని భక్తి మొర కాదు. రాధామాధవులు దివ్య ప్రేమికులు కావున జయదేవుడు భక్తి పుర స్కరంగా ఆ ప్రేమను గానం చేసినాడు. పైగా అది నాటకం

కూడ. రాధ, కృష్ణుడు, సఖి మున్నగు పాత్రలు మాట్లాడుతారు. ఇచ్చట భక్తులు భూలోకంలోని మనుషులు. నిజంగా ఉన్నవారు. వీరి దేవుడు కృష్ణుడు, అదృశ్యుడు. వీరికి దేవునిపై గలది స్నేహానిక ప్రేమ వీరు భగవంతుని కోరేది ఊహారతి ఉదాత్త కృత అమలిన విరహ శృంగారం. ఆద్యాత్మ ప్రేమ ఈ దౌర్భాగ్యస్థితి రాధామాధవుల కెందుకు పెట్టింది? వారు సమ స్థాయులు. సమకాలికులు. అందుకే వారిది భౌతికప్రేమ ఈ దృష్టితోనే జయదేవుడు గీత గోవిందంను రాధా కృష్ణుల సంభోగ శృంగారంతో సుపంపన్నం చేసినాడు. జయదేవుని, ఆతని వత్ని వద్యావతినీ శ్రీకృష్ణుడు, రాధ అమకానే విద్యాసం కల కథ ప్రచారంలో కలదు. ఈ కథను చెప్పకొంటూ శ్రీకృష్ణభక్తులు (ముఖ్యంగా బెంగాలులో) మురిసిపోతుంటారు "గీత గోవిందం"కు గల ప్రళస్తి తక్కిన ఏ కృష్ణ కావ్యానికి లేదు.

పుస్తకం అట్టపై పల్లవి ఉపరితలంపై తెల్లని రేఖలతో ఒక వేణుదారి, ఒక యువతి ముఖచిత్రం (శ్రీకృష్ణ రాధలకు ప్రతీక), లోపల బెంగాలులోని రాజషాహి శిల్లాలో పహార్ పూరు నందు దొరికిన 6-7 శతాబ్దాలవాటి రాధాకృష్ణుల శిల్ప చిత్రమూ ముచ్చటగొల్పుతూ ఉన్నాయి.

"జయదేవుడు" ఒక చిన్న గొప్ప పుస్తకం.

3. నమ్మాళ్వారు

[ఇంగ్లీషు మూలం: ఆ. శ్రీనివాస రామవన్, తెలుగుసేత: చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ, డెమ్మీ 1/౮, 109 పుటలు, వెల: రూ. 5/-]

"నమ్మాళ్వారు"-శ్రీ నైష్ణవమతంలో 12 మంది ఆళ్వారులున్నారు. అందులో నమ్మాళ్వారు ఒకడు. "ఆళ్వారు" అంటే "మునిగినవాడు" (భక్తిలో మునిగినవాడు) అని అర్థమని రచయిత పుస్తకంలో చెప్పినాడు. నాకనివించే దేమంటే, "ఆళ్వారు" అంటే రక్షించేవాడు, పరివారించేవాడు అని అర్థం. యాము నాదాయునికి "ఆళందారు" అని పేయింది. ఆళ=రిక్షించుటకు, వందారు=వచ్చినవాడు. కన్నడ భాషలో కూడ "ఆళు" అంటే

రక్షించు, పరిపాలించు అనే అర్థం. ఈ శబ్దమునకును రాకపోయినా, మూల పాకురాలలోని తన్మయీ "ఏయ" అయింది. "ఏయవారు", "ఏరినవారు" అంటే రాజు. భావం, భక్తి, పదలాలిత్యం అద్భుతం అవిపించినాయి.

ఆళ్వారు లెవరూ విష్ణుభక్తిని ప్రచారం చేసి, శరణాగతి పద్ధతిని మోక్షమార్గంగా ప్రతిపాదించిన వైష్ణవులు. 5-9 శతాబ్దాల మధ్య ఉండినవారు. వీరిలో గణదొంగమండి మహారాజు స్థాయి వరకూ ఉన్నారు. ఇట్టివారిలో నమ్మాళ్వారు ఒకడు. నమ్మాళ్వారు అంటే మన ఆళ్వారు అని అప్యాయార్థం. సంస్కృతంలో ఈయనకి పరాంకుళ ముని, శతగోప యతి అని పేర్లు కలవు. విద్య లేదు. పదహారేండ్లు మౌనం వహించినాడు. మధురకవి ఆళ్వారు వేసిన ఒక ప్రశ్నకు త్తరం ఈయనానికి మాట్లాడవలసి వచ్చింది. ఇక అగింది లేదు. నాల్గు కృతులు వ్రాసినాడు. 1) తిరు విరుత్తం, 2) తిరు వాపిరియం, 3) పెరియ తిరు మళాది, 4) తిరు వాయ్మొళి. నమ్మాళ్వారు ఆధ్యాత్మిక స్థాయి ఎట్టిదంటే, దేవతలే ఆయనన్నచోటికి వచ్చి దర్శనమిచ్చి పోయేవారట. ప్రజల భాష అయిన తమిళంలో విష్ణు పారమ్యాన్ని గానం చేసి, జైన, బౌద్ధాలను ద్రవిడ దేశం నుండి తరిమివేసినవారు ఆళ్వారులు. పండ్రెండు ఆళ్వారుల కృతులకు పాకురముని పేరు. మొత్తం 4 వేలకు పైగా పాకురములు కలవు. వీటన్నిటికీ కలిపి "నాలాయర ప్రబంధం" అని పేరు. ఈ ప్రబంధానికి ద్రవిడ వేదమనే కీర్తి ఉంది. ఆళ్వారుల భక్త్యావేశంతో పోలిస్తే గజేంద్రుడు, వ్రహ్మదుడు మున్నగు విష్ణుభక్తులు పాలిపోతారు. నమ్మాళ్వారు వ్రాసిన తిరు వాయ్మొళి అతి ముఖ్యమైనది. పెద్దది. తిరువాయ్మొళి అంటే పవిత్రవాక్కు అని అర్థం. ఇందులో 1102 పాకురములు కలవు. నాలాయర ప్రబంధంలో నాల్గవభాగం తిరు వాయ్మొళి.

నమ్మాళ్వారు తన పాకురములలో నాలాయణ, కృష్ణ, విష్ణు పారమ్యాన్నీ, మధురభక్తిని, శరణాగతిని ప్రతిపాదించినాడు. ఈయన మధురభక్తి అతి స్వచ్ఛంగా, విప్రలంభ శృంగా రంగా ఉంటే. తననే నాయకగా, విష్ణునే నాయకునిగా నిరూపిస్తాడు. ఇదీ స్వేచ్ఛోనిక ప్రేమ అంటే ఏయమైన అమలిన శృంగారం. నేను తెలుగు పర్వతాశ్పర్యాల సహాయంతో తిరు వాయ్మొళి 1102 (తమిళ మూలం, తెలుగు లిపిలో) పాకురాలు చదివినాను.

ప్రస్తుత గ్రంథంలో నమ్మాళ్వారు పాకురాల విస్తార తెనుగు అనువాదా లిచ్చినాడు. సులభ గ్రాంథిక భాషలో, పదన పద్యరూపంలో తెలుగు అనువాదాలు మాటిగా సులభ బోధకంగా ఉన్నాయి. నమ్మాళ్వారు "తిరు విరుత్తం"లో ఒక పాకురంలో మధురభక్తి ద్వారా విష్ణువుతో కలిసిపోవలెననే తపనను తెలిపే అనువాదం ఇట్లా వుంది.

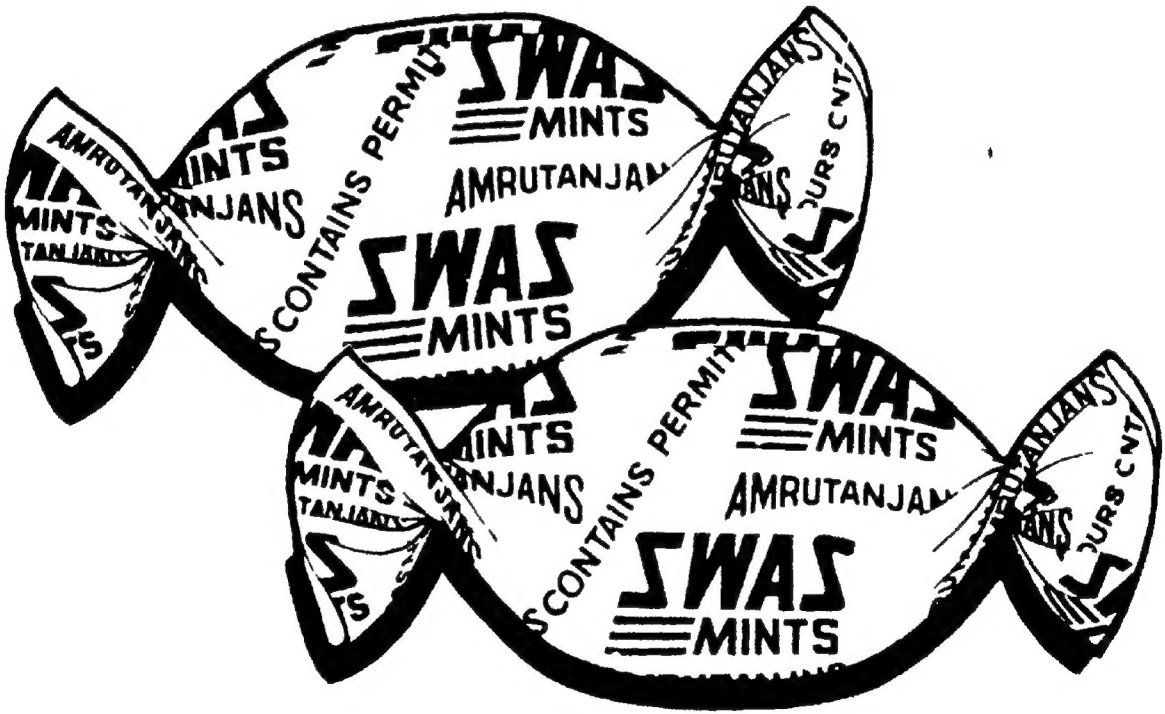
"లక్ష్మిని, భూదేవిని, రాధను" (పుట-16) దీనికి అథో జ్ఞాపిక వివరణతో "రాధకు తమిళ సాంప్రదాయంలో నప్పిన్నై అని. వ్యవహారం. కృష్ణావతారంలో ఆమె దేవుని ప్రేమ పొందింది". దీనినిబట్టి అనువాదంలో "రాధ" అని ఉన్నచోట మూల పాకురంలో "నప్పిన్నై" అని వుందని మనం అనుకో వలసి వున్నది. ఈ అథోజ్ఞాపికలోని వివరణను మూల రచయిత శ్రీనివాస రామవన్ ఇంగ్లీషు మూలంలో ఇచ్చిందో లేక తెలుగు అనువాదకుడు తెలుగులో ఇచ్చిందో తెలియదు కానీ ఈ వివరణ సరికాదు. తమిళ సాంప్రదాయంలో నప్పిన్నాయ్ అంటే నీళదేవి. పాకురాలలో గోపికాప్రేమా వస్తుంటారు. "అథప్రణాంగనానా" అని నారదభక్తి మాత్రం. రాధ గోపిక రాదు. శ్రీకృష్ణుడు నీలా దేవిని పెండ్లియాడెను. (చూ. కూచిమంచి తిమ్మకవి "నీలా సుందరీ పరిణయము") శ్రీరంగనాథుని పెండ్లాడిన "కార్పిన మార్యమిచ్చు నప్పిన్నది "నప్పిన్నయి" అనేదే వలెన పాత మని నా భావం.) అయిన అడు ఆళ్వారు గోదాదేవి తన "తిరుప్పావు"లో "నప్పిన్నయి"ని చాలాసార్లు వ్యరిస్తుంది. కానీ నప్పిన్నయి అవి గోదాదేవి నమ్మిక. శ్రీకృష్ణులు అవి ఒక్క దిగిలో వచ్చుకాము. వీరు విష్ణు దేవేరులు. రాధ స్థానం వేరు. రాధ శ్రీకృష్ణుని ప్లాదినిక క్తి. నమ్మాళ్వారు ప్రస్తుత పాకురంలోని నప్పిన్నయి నీళ కాపున ఆ పాకురాన్ని ఈలాగు తిరిగి వ్రాయవలెను.

"లక్ష్మిని, భూదేవిని, అనీళను"

అట్లమీద నమ్మాళ్వారు బొమ్మ విచిత్రంగా ఉంది.

సర్వేశ్వరయ్య తిరుమలరావు

స్వాస్ మింట్స్

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్
వారి మరొక గొప్ప తయారీ

Amrutanjan Limited

